

Eesti NSV
Kultuuriministeeriumi
ja loominguliste
liitude häälekandja

23 • 1988

SIRP ja VASAR

MEELIS LOKI FOTOD

gasuguse sündmuse oma-
pära ja tähendus selgub
kõige paremini võrdluses
taustadega — niiviisi mõtlen tä-
navustest, arvult kaheksanda «Tar-
tu kevade» üritustest esimest
kokkuvõtet tehes. On ju Taara-
linn viimastel kuudel olnud vä-
ga mitmete Eesti oluliste, suuri
rahvahulki koondanud ettevõtmiste
toimumispaik. Nende mastaabiga
võrreldes võib Tartu kevade kul-
tuuriprogramm tunduda õigegi ta-
gasihoidlik, kuid ometi on see ter-
ve dekaadi väldanud linlaste oma
pidu tagasivaates kuidagi eriti tun-
deline, kaunis ja tõeliselt kevadine.

Pika kevadpeo juhataja Raekoja
trepilt sisse kirjanik Lehte Hainsa-
lu, lausudes rõõmu- ja rahukuulu-
tuse. See oligi peamine südalinna
pidupäev, edasi kandusid «Tartu
kevade» üritused aina edasi, toi-
mudes iga päev linna ise rajoonis
ja vahel nagu juhtumisi mõni jäl-
legi ka kesklinnas. Selline ürituste
korraldamise praktika, mis sai õige
hoo möödunud aastal, tundub ole-
vat Tartule ja tartlastele vägagi so-
biv. Selles paistab olevat paras ja-
gu meie «suurele väikelinnale»
omast intiimsust, kõrge paatose ja
kerglase massikultuuri põlastust, ka
vabastab see niihästi esinejad kui
ka publiku ülemäärast konvent-
sionaalsusest, lähendab neid teine-
teisele. Kujunesid nagu iseenestest
optimaalse osavõtjate arvuga rah-
vapeod ilma tõuklemise-trügimise-
ta, kus oli nii lihtne sündima täna-
päeval aina haruldasemaks muutuv
ühise pere tunne. Tore on seegi, et
nii palju mõeldakse meie järelkas-
vule. Väga palju on üritusi mudi-
lastele, enamasti algab uue päeva
peokava ikka lasteaiaste esine-
misega ja publiku hulgas on plika-
tirtse ning poisipõlne küll rohkem
kui kunagi varem. Ega see veel
iibe kasvust räägi, lihtsalt noortel
emadel on lastega märksa lihtsam
välja tulla oma tänavas või naa-
berkvartalis peetavale vabaõhupeo-
le, kui neid kuhugi teise linna otsa
ja hoopis suurema rahvasumma
keskele toimetada.

Nii et see on nagu kõigi pidu
kõigile ja käib ühekorraga kõikvõi-
malikes žanrides. Etteasted ulatuvad
rahvatantsust breigini, mudilasso-
listist teeneka koori- ja popan-
samblini. Plankudel, stendidel ja
lihtsalt pesunööridel ripuvad kuns-
tinäitused — kord improvisatoorsed
ja veidi patuseliki naljakad, kord
täiesti tõsiselt olemust pakkuvad.
Ometi tulevad selles võimaluste
külluses selgesti esile tartlaste in-
tellektuaalsed eelistused: usumatu
hulgal publikut tõmbasid kokku
sellised etteasted nagu Eesti Kul-
tuurifondi seltsi «Vellesto» kirjan-
dusõhtu Tartu Kirjanike Maja aias
ja Hando Runneli kõnelus päeva-
teemadel, vahepaladeks Anne
Adamsi laulud, O. Lutsu Majamuu-
seumi aias.

Selle loo kirjapaneku aegu ei ole
«Tartu kevad '88» veel päris lõp-
penud, nii et neile kokkuvõtetele
võiks veel julgesti lisa kirjutada.
Kuid senisegagi on tartlased mitte
ainult iseenast ja teisi lõbustanud,
vaid ka näidanud, et ülikoolilinna
kõrgkultuuril on olemas tugev alus
ja hea toitpinnas, millest siis ka
võrsumas lootustandev järelkasv.
Kevad on nagu kevad olema peab:
oras võrsub, põllud rohetavad.

HENN-KAAREL HELLAT

RÕÖMU JA RAHU KEVADEL TARTUS

TALLINNA ÜLIKOOL
Akadeemiline
Raamatukogu

QUO VADIS, EKF?

Küsimustele, mis siis ikka Eesti Kultuurfondis toimub, mida mulle viimastel päevadel on mitmes modifikatsioonis korduvalt esitatud, ei oska ma pädevalt vastata. Peaksin aga oskama, olles fondist lõpparve võtnud alles 16. mail, seega 5 päeva pärast EKF-i IV pleenumit. Et aga enne seda juhtus mõndagi mulle käsitlematut ja pärast on ilmunud kummalisi dokumente, on kõige targem mõnda asja oma vaatevinklist näidata ja siis küsijatega ühineda.

Tulin Eesti Kultuurfondi juhatuse III pleenumilt 29. aprillil koju teatud süütundega, kuna olin teinud küll kriitikat, polnud aga jõudnud konkreetsete ettepanekuteni — nendeks ei jäänud kehtestatud reglement mulle lihtsalt aega. Seepärast fikseerisin mitmeid oma tähelepanekuid ja soovitusi kirjalikult, viisin selle kirjatöö 3. mail fondi juhatuse esimehe esimese asetäitja kätte ja palusin juhatuse liikmetele laiali saata.

Siis algaski (või oli juba alanud) see, mida ma tänini ei suuda hästi ette kujutada, selle võimalikkust nimelt käesoleval ajahetkel ja ühe meie ühiskondliku organisatsiooni raames. Ma nimetaksin seda eeskujuliku, professionaalselt läbiviidud bürokraatlikuks aktsiooniks, ringkaietseks eesmärgiga iga hinna eest säilitada EKF-i status quo. Selle elemendidki on klassikalised: salastamine ja kiirustamine.

Kuid otsustagem faktide järgi, mis mulle kindlalt teada. 4. mail toimus EKF-i presiidiumi koosolek, mis otsustas järgmise pleenumi kokku kutsuda 11. mail (varem, III pleenumil otsustati see pidada 12. mail). Teadaolevalt esitas J. Kahk sel koosolekul oma lahkumisavalduse fondi juhatuse esimehe ametist. Hiljem pole avaldusest enam midagi kuulda olnud. Mina sain teate, et fondi esimehe asetäitja majandusala J. Eidelkind on minu kirja laalisatamise ära keelanud. Pidasin õigeks ise see kiri uuesti paljundada ja laiali saata. Postilõusid teades võib küll karta, et see kõigile juhatuse liikmetele enne IV pleenumit kätte ei jõudnud või kui jõudis, siis nii hilja, et ei jäänud enam aega selles oleks kohas oma seisukohta välja töötada.

Otsi enne IV pleenumit toimus veel üks presiidiumi istung, mis oli nii salajane, et seda ei sõandatud pidada EKF ruumides presiidiumilaua taga ja kohale ei kutsutud isegi kõiki presiidiumi liikmeid. Pleenumi enda kohta tean aga üht-teist vaid kaude, kuna enne selle algust teatati, et presiidium olevat otsustanud aparaadi töötajaid pleenumile mitte kutsuda. Kuulu järgi istunud seal saalis aga päris kõrvalistki rahvast... Nii jäid pleenumist eemale peaaegu kõik III pleenumil fondi tööd kriitiseerinud, nende hulgas O. Remsu, kes seni oli ameti poolest fondi töö valgustaja ajakirjanduses.

Pean lisama, et meie, niiviisi pleenumilt kõrvaldatutele, kellele ei peetud vajalikuks isegi avaldada kõrvaldamise motive, oli see äärmiselt solvav. Olime ju päevast päeva fondi praktilise töö tegijad, aga ühtlasi ka tema saatuse pärast muresejad. Eks siis juhtunudki see, mis juhtuma pidi. O. Remsu kirjeldas III pleenumi kõnetoolist õige täpselt seda, kuidas on moodustatud fondi juhatust, mille paljud liikmed võtavad asja paratamatult kui järjekordest tüütut ühiskondlikku kohustust ega vaevugi fondi probleemides süvenema. Nii pole midagi imestada, et leidis küllaldane hulk «positiivse üldhinnangu» (vt. SV 20. mai 1988) poolt kae tõstjaid.

Kui III pleenumil kosis hääli, mis soovitasid tunnustada presiidiumi töö mitterahuldavaks, siis IV pleenum otsustas sellega siiski rahule jääda. Vastava ettepaneku teinud, muide, eespool juba nimetatud J. Eidelkind.

Veel veidi pleenumi järeldokumentidest. Samast SV artiklist loeme: «Tänu esitatud taotlustele on üleliidulise fondi osakonnast nüüd saanud omaette Eesti Kultuurfond». Siin on tegemist ilmse eneseupitamisega, kuna lubatud on küll kasutada nimetust «Eesti Kultuurfond», de facto ja de jure on aga see ikkagi jäänud Nõukogude Kultuurfondi Eesti osakonnaks ja jääb selleks nii kaua, kuni pole kinnitatud Eesti Kultuurfondi põhikiri. Täpselt samuti, nagu Tartu Postimaja jääb ikka ja võib-olla igaveseks Tartu sidesõlmeks kõigi ametiasutuste jaoks.

Samas on lugeda ka järgmist: «Alust pole ka ärevuseks (vt. 28. aprilli «Edasi»), nagu võidakse sihtnõuetusi vajaduse korral teiseks otstarbeks suunata: nii kehtivas sätetikus kui ka praktikas on see küsimus lahendatud täiesti ühemõtteliselt ja nimelt nõnda, et annetaja soov on fondile vaelematuseks seaduseks.» Rõõm lugeda, kuid kahtlemata oli fondi asutajaliikmel, TRÜ kauagõppeprorektoril V. Haameril alust «Edasi» selles suhtes ärevust ilmutada.

Ma ei demagoogitse, kui kinnitan, et läheks pikale selle, EKF-i juhatuse presiidiumi allkirja kandva kirjutise kõiki ähmasusi ja hämmastusi. Vajaduse korral olen valmis seda ükskõik millise auditooriumi ees ka tegema. Kuid nüüd veel ühest dokumendist, 20. mai «Noorte Häälest» ja «Sirbist ja Vasarast» loeme kuulutust, millega EKF kuulutab välja konkursi 6 ametikoha täitmiseks. Et asi oleks selge, paigutan andmed tabelisse:

Fondist maikuus jähkunud töötajad:	Konkursiga pakutavad ametikohad:
Juhatus esimehe I asetäitja (asendatud)	Pressiteenistuse juhataja 1 koht
Vanemeksper	Organisatsioonilise töö osakonna juhataja 1 koht
Ekspert (1/2 koormust)	Tootmisosakonna juhataja 1 koht
Põhja-Eesti volinik	Jurist 1 koht
Lõuna-Eesti volinik	Ekspert 2 kohta

Minus sündis sellest tugev ohutunne — kas tõesti kaotatakse ära tegelikult kogu Eestis EKF-i esindavate volinike ametikohad? Ja kust ja milleks need uued, pompöössed ametinimetused? Mulle nagu meenuks, et juba mr. Parkinsonil oli selle kohta midagi öelda.

Ma tean, kui suuri lootusi seostavad inimesed Eesti Kultuurfondiga. On neid minulgi, nii tahaksin EKF-i näha tegelemas eesti ja üldise kultuuriloo õpetamise initsiaatorina, veelgi enam ehk just praegu välja töötamas meie rahvuskultuuri finantseerimise strateegiat ja faktikat IME raames. Kas ei peaks praegu, kui aina luuakse uusi ühiskondlikke fonde, just EKF tegelema neile fondidele ühiste finantsmajandusliku tegevuse seaduslike aluste väljatöötamisega? Võib karta, et selliste aluste puudumine sünnitab juba lähemas tulevikus hulgaliselt juriidilisi vaidlusi, kus fondid ei tarvitse sugugi alati võitjaks jääda. Kuid ükski neist tegevustandritest pole fondis tõsiselt kõne alla tulnudki, ka puuduvad EKF-il niihästi majadusteadlane kui ka finantsist. Küsige — kas tõesti suubub kõik bürokraatiasse, nagu kirjeldatud sündmused ja faktid annavad alust karta? Tahan väga seda kartust tõrjuda, soovin fondile kõige paremat tulevikku, kuid seni küll veel tunnen, et optimism, millele toetud, on õige tilluke.

HENN-KAAREL HELLAT,
endine EKF-i volinik Lõuna-Eestis

KONVERENTSIS VALMISTUDES

Juba mõnda aega elame XIX üleliidulise parteikonverentsi ootel. Eriti viimastel kuudel on ettevalmistused käinud (peaaegu) kõikjal väga aktiivselt. Arutatakse probleeme, mida konverentsitribüünile tasuks tuua, otsitakse Eesti valukohtade kokkupuutepunkte üleliidulistega, viimastel nädalatel aga kaaluti innukalt võimalikke kandidaate, keda kuu lõpul Moskvasse meie vabariigi parteiorganisatsiooni esindama saata. (Selle tavatul pingelise arutamise lõpetas sel esmaspäeval toimunud EKP Keskkomitee pleenum, kus 32 eelnevalt väljavalitud kandidaati delegaatideks hääletati.)

Ka «Sirbi ja Vasara» veergudel on XIX üleliiduliseks parteikonverentsiks valmistumise teema juba mõnda aega keskne, kindlasti aga aprillikuul algusest, mil enamiku meie lugejate meeli köitis loominguiliste liitude juhatuste ühispleenum Toompeal. Seal arutati loovliitude ülesanded konverentsiks valmistumisel, kusjuures ühe põhikohendina võeti vastu kiri konverentsile. Elav huvi loovliitude pleenumi ja selle dokumentide vastu on väljendust leidnud sadades kirjades, mis informeerivad toimetust pleenumimaterjalide arutamisest ja toetamisest töö- ja õpikolektiivides, aga ka neis kirjades, mille autorid arutlevad meie elu päevaprobleemide üle, tõukudes Toompea pleenumil kõneldust. Uutimise pöördumatus tagamine, demokratiseerimisprotsessi süvendamine, radikaalne majandusreform ja selle realiseerimise üks teid — regiooniline isemajandamine —, isetsustamise õigus ja võimalused oma maa ja rahva olulistes küsimustes, rahvusprobleemid (ja neid tüsistav migratsioon), kultuuri ja keele areng, ajalootõde otsingud, elamispiinna ja toidulauaga seonduvad mured, jne. — mõeldamatu oleks loetledagi kõiki probleeme, mis lugejaid erutavad.

Möödunud reedel ajakirjanduses avaldatud NLKP Keskkomitee teesid XIX üleliidulisele parteikonverentsile andsid impulsi uuteks huvitatud mõttevahetusteks. See tähtis dokument on kutsunud kaasa arutama kõiki, kel südamele perestroika saatus, — oodatakse ju üleliiduliselt parteikonverentsilt tähtsaid, suundaandvaid otsuseid. Rõõmustab — ja seda märkis esmaspäevase EKP Keskkomitee pleenumil ka ENSV Kirjanike Liidu juhatuse esimees Vladimir Beekman —, et teesides on üldistatud kujul kajastatud kõik need peamised küsimused, mis tõstatisid loovliitude ühispleenumil, rõõmustab, et teeside probleemiasetus põhilises osas kinnitab meie vabariigi ühiskondliku mõtte, sealhulgas ajakirjanduse keskendumist elutähtsatele, pakilistele küsimustele, teede otsimisele valupunktide likvideerimiseks. Eks innusta ju meiegi vabariigi inimesi uutmist toetama tema eesmärk: avada täiel määral sotsialismi humanne olemus ja loov jõud, mille saavutamiseks on lahutamatu seotud demokraatia ja avalikkuse arenguga, rahva omavalitsusega, radikaalse majandusreformiga, ühiskonna kõlbelise puhastamisega, inimeste vabas igakülgse arengus peituvate loovate võimaluste avamisega.

Et konverents oleks suuteline andma tehtule realistliku hinnangu, vaagima saavutusid küllalt kriitilise ja enesekrii-

tilise analüüsi põhjal, üldistama senised kogemused ja määrama edasiliikumise perspektiivi, esitaski NLKP Keskkomitee parteile, kogu rahvale arutada parteikonverentsi teesid. Neis puudutatakse põhimõtteliselt uut ideelis-poliitilist olukorda meie ühiskonnas, majandusliku ja sotsiaalse arengu probleeme, teaduse, hariduse ja kultuuri arengus peituvat intellektuaalse, vaimse potentsiaali igakülgset arendamist ja maksimaalset kasutamist, Nõukogude ühiskonna demokratiseerimist ja rahva sotsialistliku omavalitsuse kinnistamist, NLKP kui meie ühiskonna juhtiva jõu rolliga seonduvat, rahvasaadikute nõukogude kui rahvaesinduse täievolimuliste organite osa, Nõukogude föderatsiooni edasiarendamist ja rahvuspoliitikat, sotsialistliku õigusrigi loomist, ühiskondlike organisatsioonide osa sotsialismi poliitilises süsteemis, uutmise mõju maailmaprotsessidele — ühesõnaga, kõiki meie elu olulisemaid valdkondi. Keskkomitee teesides on välja öeldud siht: «Kogu oma sügavas tähendusrikkuses tuleb taas ellu kutsuda teadusliku sotsialismi põhimõtted, kus inimene on tegelikult, mitte aga sõnades ainult, ja vaimse arengu peategur, tema absoluutne eesmärk.»

Me võime heameelega tõdeda, et arutusele esitatud teesides sisalduvad kaalutlused paljus kattuvad nendega, mis on väljendatud meie ajakirjanduses, ka SV-s. Näiteid võiks tuua rohkesti, meenutame kas või SV eelmisest numbrist lugeja A. Jaanson ettepanekut puhastada partei ebaväärikatest liikmetest, kusjuures ühe võimalusena pakutakse välja kommunistide atesteerimist algorganisatsioonides. NLKP Keskkomitee teesidest loeme: «Arutada konverentsil NLKP korralise kongressini jäänud aja jooksul kommunistide ühiskondlik-poliitilise atesteerimise kui partei enesepuhastuse ja tugevdamise tõhusa vahendi otsustamist.» Samas kirjas puudutas A. Jaanson valimissüsteemi ja -praktika muutmise vajadust ja nõudis lõpu tegemist tavale, kus täideviivad ametimehed on ka valitavate nõukogude liikmed ning kus minister tingimata peab olema ka Ülemnõukogu saadik. Teesidest loeme: «Tuleb kehtestada, et nõukogule aruandekohustuslike juhtimisorganite töötajad ei tohi ühteaegu olla nõukogu saadikud. See reegel tuleb laiendada vabariikide ministrite nõukogusse kuuluvatele isikutele...»

Esimesed toimetused joudnud vastukajad teesidele on olnud tunnustavad, ehkki E. Saar leiab, et teesid «jääksid otsekui poolikuks, lõpuleviimatuks». Meenutagem veel kord dokumendi lõpuriid: «Esitades üldtõudud kaalutlused arutusele, loodab NLKP Keskkomitee kommunistide, kõigi töötajate aktiivse osalemise selles. See võimaldab XIX üleliidulisel parteikonverentsil vastu võtta lä-

bimõeldud otsused, mille eluviimine kiirendab otsustavalt edasiliikumist ning muudab revolutsioonilise uutmise pöördumatuks.» Kindlasti selles ajendatuna on tehtud ka esimesi konkreetseid ettepanekuid teeside kohta. Mõned neist:

● Konkreetsemalt ja täpselt oleks vaja konverentsi lahti seletada liiduvabariikide suveräänsuse küsimused. (I. Olev)

● Sooviksin, et konverents toetaks kõigi liiduvabariikide isemajandamise põhimõtet, näidates ka sellele ülemineku teed. (O. Soo)

● Kultuuri arengut, intelligentsi ja loominguiliste liitude osa puudutav loik on liiga üldisõnaline. Võiks olla antud hinnang kultuuri senisele juhtimisele ja juhtimispoliitika edasiseks. Samad mõtted ka ajakirjanduse juhtimise kohta. (I. Olev)

● Tuleks selgelt välja öelda, et rahvasaadikud valitaks üldreeglinatime kandidaadid hulgast. Erandiks olgu vaid need juhtumid, kus tõesti rohkem kandidaate üles ei seata või ülejäänud kandidaadid ise end taandavad (K. Parlov). Lisame siia arvamusi, mida on kuulda olnud ammu ja millest räägitakse ka praegu: valimised olgu tõesti valimised, olgu siis teemist ka valimistega parteiorganitesse või näiteks delegaatide valimisega. Sellele osutas EKP Keskkomitee viimasel pleenumil ka V. Beekman: kui tahame rahva tahet järgida, on hädavajalik demokratiseerida valimissüsteemi. Partei olgu demokratiseerimise eestvedaja ka parteivalimistel. Aga kui tõeliselt demokraatlikku valikut tegemist segavad aegunud instruktioonid, siis on ju meie endi võimuses neid instruksioone muuta. Ehk oleks säärase juhul hääletajad EKP Keskkomitee ajajal pleenumil sügavalt kaalunud ka Enn Põldroosi ettepanekut: arutada delegaatide valimisel kõiki 77 kandidaati, kelle olid esitanud meie vabariigi linnade ja rajoonide parteiorganisatsioonid?

Kiidetakse heaks teeside seisukohad arvamuste pluralismi vajadusest, võimaluse loomisest uuendada kongresside vahel Keskkomitee koosseisu (arvatakse, et see peaks puudutama mitte ainult partei Keskkomiteed, vaid kõiki parteikomiteesid ja üldse kõiki valitavaid organeid, ka näiteks loominguiliste liitude juhatusi), partei ja riigi funktsioonide piiritlemisest, kohalike nõukogude presiidiumide loomisest jms — nimetatud ei pretendeeri lugejate arvamuste analüüsile, sest, nagu öeldud, meieni on jõudnud vaid esimesed vastukajad.

Praegu on muidugi eriti oluline, et kõik väärt mõtted ja ettepanekud jõuaksid XIX parteikonverentsini. EKP Keskkomitee analüüsib läbi ka meie ajakirjanduses ilmunud konverentsiga seonduvad materjalid. Kuid SV numbriid ilmub enne konverentsi veel vaid kolm, seetõttu, avaldades juba ette tänu kõigile meile kirjutajatele, soovime saata need arvamus-ettepanekud, mis kindlasti peaksid konverentsini jõudma, nüüd juba otse (või rööbiti meile saadetavaga) NLKP Keskkomiteele või keskaajakirjandusele. Mis muidugi ei tähenda, et toimetusi ei teeks kõike temast sõltuvat olulisimate lugejamõtete konverentsini viimiseks.

ESTICA

■ 25. mai «Literaturnaja Gazeta» (nr. 21) on sõna antud Leedus, Eestis ja Lätis ilmuvate vene kirjandusajakirjade esindajale. Ajakirja «Tallinn» peatoimetaja asetäitja Genrih Turonok tunnistas muu hulgas, et see väljaanne jääb veel maha ühiskondliku mõtte liikumise Eestis. Ajakirja «Daugava» peatoimetaja Vladlen Džortsevi seavastu leiab, et leedulaste ajakiri on halvemas olukorras, sest

Tallinnas ja Riias ilmuvad ka uued venekeelsed noorsooajakirjad «Raduga» ja «Rodnik», mida teevad «targad ja karmid» noored. «Nad on meist karmemad ja julgemad. Kõigile oleks vaja selliseid konkurente.»

■ Kuukiri «Voprossõ Literatura» (1988, nr. 4) refereerib ajakirja «Tallinn» põhjal Aksel Tamme meenutusi kohtumistest Ehrenburgi, Tvardovski jt. vene kirjanikega.

ENSV Riikliku Noorsooteatri üldkoosoleku seisukohad 20. mail 1988. a.

Meie elame keerulisel ja raske ajal. Praegu on revolutsiooniline situatsioon. Praegu on kaksikvõim. Vanaviisi enam ei saa, uut moodi veel ei saa. Stagnandid ei suuda enam valitsema, progressiivsed jõud alles konsolideeruvad.

Mõtleme sellele, mis meid ühendab. Ei ole opositsiooni partei liini ja eesti rahva vahel, on opositsioon perestroika-meelsete ja selle vastaste vahel. Me toetame Eesti NSV isemajandamise projekti, samuti NSV Liidu kõigi teiste piirkondade isemajandamise üleminekut kui ainsat võimalust meie majandus sügavast kriisist välja tuua.

Maailmas ei saa tänapäeval sõnaõigust ühiskond, kus musikleid väärtustatakse kõrgemalt kui ajusid. Kõik haritlaste palgatõstmised on farss, kuni see palg jääb ikkagi allapoole ühiskonna keskmist töötasu. Sellesse kategooriasse kuuluvad ka kultuuritöötajad.

Me anname endale aru, et miski ei kuku sülle üleöö. Vana majandusmehhanismid paisatakse segi, aga võtab aega, enne kui uued hooavad annavad tulemusi. Seepärast ei tohi meid heidutada ka ajutine elustaseme langus, võimalik hinnade tõus jms. Sest me vaatame tulevikku. Me ei kavatse oma virisemisega mängida trumpe kätte neile, kes tahaksid säilitada status quo'd.

Kõige tähtsam on inimene. Mingite majanduslike näitajatega ei saa põhjendada aksiooni, kui nende tagajärjel kannatab inimene. Plaanid, millega kavatseti ökoloogilist tasakaalu rikkuda antihumaanne tegevus Virumaal, tuleb ärapöörduvalt prügikasti visata. Tuleb õppida elama Euroopas ja aksepteerida üldtunnustatud normatiivse keskkonnakaitse. Seoses sellega tuleb sulgeda Tallinna Tšelluloositehas, Maardu Keemiakombinaat, tuleb peatada Narva uue elektrijaama ning nahakombinaadi ehitamine Narva-Jõesuul. Eesti NSV suhteliselt arenenud infrastruktuur ei tohi jääda peibutuseks hiigeltetevõtete rajamisel — liati kui põhielanikkonnast neist mingit tulu pole. Peab lõpetama Pärnu jõe ja lahe reostamise.

Eestimaa peab saama asju ajada eesti keeles. Tuleb täita eeskirju, mille kohaselt teeninduses ja teistes sfäärides, kus suheldakse inimestega, osatakse ka eesti keelt.

Meile on vaja tagasi meie looduslikku aega. Tuleb üle minna võndikajale.

Praegused vahendid migratsiooni piiramiseks ei ole efektiivsed. Keda ei hoia tagasi, kui 16 000 rubla pole vaja maksta oma taskust, kui see tuleb riigi rahadest. Efekti annaks Eesti NSV kodakondsuse määratlemine ja konstitutsiooniline sätestamine.

Tuleb endale kainealt teadvustada, kes me oleme. Ei tohi anda järele vähimalegi provokatsioonile, lasta tõlgendada meie loomulikke rahvuslikke tundeid Nõukogude-vastastena. Me ei taha pikkade nädade öid ja Maig-Karabahhia. Saagem aru naabritest, olgem rahvuseliselt tolerantsed ja empaatilised, ent tegutseme konstruktiivselt. Me ei tohi kulutada oma energiat kellegi mahategemisele, allakiskumisele. Selleks kuluks kogu meie jõud ja ikka jääks puudu. Pühendame oma energia isendi taseme tõstmiseks. Siis ei suuda meid keegi rahvusena olematusse saata.

Me ühineme loomeliitude ühispleenumi seisukohaga Eesti NSV hünni suhtes. «Mu isamaa on minu arm» vastab ajavaimule ning on niikuini rahva armastatim tõsine ühislaul. Toetame EKP Tartu Linnakomitee büroo otsust, millega muu hulgas pöörduti EKP Keskkomitee ja Eesti NSV Ülemnõukogu poole ettepanekuga vaadata läbi küsimus sinimustvalge värvikombinatsiooni kasutamise võimalustest sümbolika (sh. riikliku sümbolika) elementidena, hinnata nende osa rahvusvärvide ja nina panna see üldrahvalikule arutlusele.

Ühineme Lennart Merega, et meie kui rahvuse tulevik sõltub sellest, kuidas me suudame teada eesti noort perekonda. Arvame: tütarlaste militaarse drillimise asemel tuleks koolides taastada kodumajandusõpetust. Praegused riiklikud toetused on elukalliduse tõustes sümbolised. Seepärast hakkab Noorsooteater oma hingekirjasa olevale naisele või mehele iga lapse sündimisel maksma ühekordset toetust, mis mitmekordistub vastavalt laste arvule.

Teatris moodustati Rahvarinde tuugirühm. Volinikuks valiti näitleja-lavastaja Kaarel Kilvet.

Tahaksin rääkida mõningatest mõtetest, mis jäid kõlama 27. ja 28. mail k. a. Tallinnas toimunud ELKNÜ Keskkomitee IV pleenumil.

KAJA

Enamik ettekandeid olid seal üsna pinnapealsed, tulvil igapäevaprobleeme.

Pärast lõunavaheaega algasid huvitavad, kohati üsna vastandlikud sõnavõtted, mis ilmekalt demonstreerisid kriisis seisundit meie vabariigi komsomolis. Kahjuks küll pidi kohalolijad nentima, et presiidiumi laua taga olid küllalaste toolid tühjaks jäänud. See näitab, milline on vabariigi juhtkonna huvi noorsooprobleemide vastu. Üllatas sõnavõttudes tõstatatud probleemide rohkus. Üheks selle põhjuseks oli nähtavasti aastaga tagasi toimunud ELKNÜ XX kongress, kus juba räägiti poolsosinal komsomoli teravatest siseprobleemidest, kuid tegudeni ei jõutud.

Palju vaidlusi pleenumil tekitas ELKNÜ iseseisvuse küsimus, ÜLKNÜ diktaat. Sekkumine Eesti komsomoli organisatsiooni sisseoli on märgatavalt takistanud perestroika algust ühingu. Üheks valupunktiks on ELKNÜ-l oma põhikirja puudumine. Ühingu siseprobleemide kõrval kerkisid üha teravamalt üles noorsoo põhiprobleemid — noorsoo koht ühiskonnas, noorte vähenemine esindatus nõukogude võimu organites, lahendamata hariduse ja sotsiaalse probleemid, usalduskriis, Eesti isemajandamine, eesti keele staatus, Eesti kodakondsus jpt. küsimused. Räägiti vajadusest ühendada Eestimaa noorsoo jõud meie ees seisvate probleemide lahendamiseks. Palju vaidlusi tekitas liidriküsimus.

Kokkuvõtteks tahaksin öelda, et rõõm on näha Leninlikku Komsomoli tegemas esimesi samme perestroika teel. Kuid kes lahendab kogu vabariigi noorsoo ees seisvad probleemid? Võib-olla annab sellele vastuse homme kinos «Kosmos» algav loominguliste noorte algatusrühma poolt ettevalmistatud Eestimaa Sõltumatu Noortefoorum.

ELVO TIMM,
tehase «Ilmarine»
direktori abi

Rahvastiku- ja rahvuspoliitika meie vabariigis on viimasel ajal saanud laialt diskuteeritavaks küsimuseks. Jätakuva immigratsiooni ja põhirahvusest elanikkonna osakaalu vähenemise tingimustes on teravalt päevakorrale tõusnud eesti rahva arvu tõstmine ja seda soodustavate abinõude väljatöötamine.

Jagame seisukohta, et eesti rahva juurdekasvu tagamiseks (kolmanda ja enama lapse sünniks perekonda) on vaja muuta üldist suhtumist. Sellela pole probleemi lahendus mõeldav. Ometi on ajalugu korduvalt tõestanud, et riikide ja rahvaste arengut on entusiasmipuhangute abil õnnestunud edendada üksnes ajutiselt; selleks et tagada selle arengu järjepidevus, on paratamatult tarvis ka materiaalseid stiimuleid.

Kuivõrd riiklikud toetused ei ole osutunud piisavaks ega suurene oluliselt ilmselt ka lähitulevikus. **TEEME ETTEPANEKU MOODUSTADA VABATAHTLIKEL ANNETUSTEL PÕHINEV**

29. mail toimus Tallinnas Vene Draamateatris kontsert, mis tutvustas kuulajatele juudi muusikat ja kirjandust. Selle üritusega tähistati Juudi Kultuuri Ühingu loomist Eestis. Selline ühing on esimene omataoline kogu NSV Liidus. Tulevikus on plaanis tegelda juudi rahva ajaloo ja kultuuriga, aidata kaasa ühingu liikmete loomingulisele tegevusele, samuti võtta aktiivselt osa Eestimaa probleemide lahendamisest.

FAIVI KLJUTSIKU FOTO

FOND, RAHVUSFOND.

Nimetatud fondi võiksid teha sissemaksid kõik kodanikud, samuti asutused, ettevõtted ja majandid. Lisatulusid võiks saada ka sihtotstarbelistest üritustest, nagu kontserdid, näitused jne.

Fondi arvele laekunud summadest hakatakse vajaliku alkapitali kokkusaamisel maksma toetusi võimalikult paljudele materiaalselt vähekindlustatud eesti rahvuskultuuri ja traditsiooni edasikandvatele perekondadele, kus kasvamas kolm või enam last. Toetuste suurus ja hulk sõltuks laekumistest fondi; toetuste saajate nimed tehakse üldsusele teatavaks. Täpsem reglement tuleks välja töötada fondi organiseerimiskomitee, kuhu peaksid kuuluma meie väljapaistvad kultuuritegelased, inimesed, kellel on rahva usaldus. Hea oleks, kui organiseerimiskomitee moodustamisel võtak endale üle ENSV Loominguliste Liitude Kultuurinõukogu. Praktiline tegevus võiks jääda eelkõige ENSV Ajakirjanike Liidu algarorganisatsiooni ülesandeks — kuivõrd ajakirjanikud on hästi kursis kohalike oludega ning pädevad nimetama sobivaid kandidaate toetuse saamiseks. Ühtlasi jääks ajakirjanike hooletaks fondi tegevuse regulaarne avalikustamine ja eesmärkide propageerimine.

Arvame, et Rahvusfondi loomise ideed pole kellelgi põhjust tembeldata natsionalismiilmniguks. Rahvuste elu- ja arenguõigus on meie riigis ametlikult tunnustatud, ja kui eesti rahvas leiab, et tema kestmajäämine on ohus, on tal õigus astuda selle ohu vältimiseks vajalikke samme. Mingist diskrimineerivast suhtumisest meie vabariigis elavatesse teistest rahvustest kodanikest pole siin mõtet rääkida, kuivõrd me ei taotle ühele rahvusele mingeid riiklikke erisoodustusi. Rahvusfondi loomine on puhtomaalgatuslik, igahu sisetunde küsimus. Rahva annetamisel on moraalne süü. Kui inimene raha annetab, järelikult teotab ta mingit asja, peab seda õigeks. Kui tahame, et me läbi aegade kestva jääksime, ei piisa üksnes sõnadest, vaid selle heaks tuleb ka midagi ära teha. Rahvusfondi loomine annab selleks võimaluse igahule.

MARIO KIVISTIK,
KALLE MUULI,
EVE OSA,
MARI KARLSON

Tallinna arstide koosolek võttis 18. mail vastu otsuse, mille 17 punktis on lisaks toetusale ühispleenumi dokumentidele, eesti keele riigikeelena seadustamisele, võondiaja kehtestamisele, roheliste liikumisele enamikus meditsiiniiga otseselt seotud ettepanekud. IME-projekti realiseerimiseks tuleks luua meedikuid töögrupp, XIII viis-aastaku lõpuks peab Eesti NSV rahvatulust eraldatama meditsiini vähemalt 8% praeguse 3,1% asemel. Tulab avalikustada elanike tervislikku seisundit puudutavad andmed. Tallinna meedikuid kahtlesid meie vabariigi meditsiiniressursside ja kaadri kasutamise otstarbekuses lõunapoolsete liiduvabariikide arstiabi parandamise kampaanias. Peeti vajalikuks uurida, kuidas toiduainetega varustamises häired meie vabariigis ning sellest tulenev tasakaalustamata toiduratsioon mõjutavad meie rasedate naiste, vastündinute ja laste tervist.

Eesti arstide paromaks kaasa-haaramiseks paljude probleemide lahendamisele tuleb luua omaalgatuslik ja demokraatlik Eestimaa Arstide Liit.

«Tallinnfilm» parteialgorganisatsiooni lahtine koosolek avaldab rahulolematust EKP Keskkomitee tegevuse suhtes NLKP XIX konverentsi delegaate valimisel. EKP Keskkomitee pleenumil 30. 05. 1988. a. toimus kõigi esitatud kandidaatide demokraatliku valimise asemel hääletamine EKP Keskkomitee poolt koostatud nimekirja alusel.

Peame vajalikuks EKP Keskkomitee erakorralise pleenumi kokkukutsumist ja valimiste läbiviimist kõigi EKP rajooni- ja linnakomiteede poolt esitatud kandidaatide hulga. Teeme ettepaneku EKP erakorralise kongressi kokkukutsumiseks, et arutada EKP Keskkomitee tegevust perestroika- ja demokraatiseerimisprotsessi elluviimisel.

Jätkame Eesti NSV loominguliste liitude juhatuste ühispleenumi dokumentidele toetusavalduste saatjate loetelu: trükikoja «Pärnu trükk» töötajad (70 allkirja), Eesti NSV Riikliku Sümfoniaorkesteri töötajate üldkoosolek (avaldas ühtlasi protesti «Goskontserdi» tegevuse vastu, mis takistab Eesti NSV kunstikollektiivide välisreise, ja pidas vajalikuks nende organiseerimise üleandmist meie vabariigi organeile), «Eesti Energiajärelevalve» Kohtla-Järve osakonna töökollektiivi üldkoosolek, ENSV Teenindusministeeriumi Projekteerimise ja Tehnoloogia Instituudi lahtine parteikoosolek, Rakvere rajooni koolide direktorite nõupidamisest osavõtjad (39 allkirja), Tallinna Taksopargi I kolonni koosolekust osavõtjad (68 allkirja), ENSV Riikliku Agrotööstuskomitee Liha- ja Piimatööstuse Konstrueerimise ja Tehnoloogia Büroo a/j. komitee ja töökollektiivi nõukogu, ENSV Kohaliku Tööstuse Ministeeriumi Projekteerimise, Tehnoloogia ja Kujunduse Instituudi Arvutuskeskuse töötajad (22 allkirja), Kirovi-nim. näidiskalurikolhoosi kultuuri-töötajad ja isetegevuslased (409 allkirja), Tallinna Sportinternaatkooli parteiorganisatsiooni koosolek, Viljandi peotantsuklubi «Sakala» üldkoosolek, Tapa Linnahalgla töötajad (74 allkirja), Valga Rajooni Sideolme lahtine parteikoosolek, Tallinna Autobussikoondise Ülemiste filiaali töökollektiivi nõukogu laiendatud koosolek, Vae-küla Eriinternaatkooli lahtine parteikoosolek (37 allkirja), Elva Rajoonidevahelise Põllumajandustehnika Tootmiskoondise lahtine parteikoosolek, Hiiumaa rajooni «Sõpruse» kolhoosi parteikoosolek (koos nõudmisega partei autoriteedi tõstmiseks kutsuda pärast üleliidulist parteikonverentsi kokku EKP erakorraline kongress, võtta vastu liiduvabariikide kommunistlike parteide põhikirjad ja programmid jne.), Jõhvi Muinsuskaitseklubi üldkoosolek (koos ettepanekuga kultuuri-autonoomia oma rahvusliku identiteeti kaotavale Alutaguse piirkonna rohkearvulisele ingeri-soome elanikkonnale), RAT «Estonia» Rahvarinde tuugirühm (215 allkirja), Tsiurgulina keskkooli kollektiivi liikmed (87 allkirja), TA Küberneetika Instituudi ja Arvutustehnika Erikonstrueerimisbüroo töötajate üldkoosolek (ülilähtsaks peetakse olemasoleva teadus- ja tehnikapotentiaali oluliselt efektiivsemat kasutamist ja arendamist eesmärgiga lõpetada tööjõumahuks ja väheefektiivse suurtööstuse laiendamine ning selle asendamist teadusmahuka ja kõrgtehnoloogial baseeruva tootmisega), tootmiskoondise «Norma» töökollektiivi nõukogu ja ühiskondlikud organisatsioonid, RUPI «Eesti Ehitusmälüstised» lahtine parteikoosolek, ENSV ATK Vabariikliku Seadistustööde Valitsuse 352 töötajat, Televisiooni ja Raadio Komitee Informatsiooni ja Arvutuskeskuse töötajate koosolek.

KULTUURIFONDIS

«Vellesto» liikmeks astus Cornelius Hasselblatt (Hamburg), 31. mail peeti «Vellesto» nõu ajakirja «Estonia» toimetajate, «Vellesto» välisliikmete T. Mäkeläise (Helsinki) ja C. Hasselblatiga koostöövõimaluste üle.

* * *

EKF-i arvele Elamu-Sotsiaal-pangas nr. 702101 saatsid: Ilumäe kolhoos 150 emakeele aumamba rajamiseks Kadriinas; Trt. Hauasammaste töökoda 120 Kalevipoja mälestuse jäädvustamiseks; EKP KK Kirjastuse honorar Virumaa fondi: Tiit Kallaste 10, Helvi Höderjärvi 10, Anu Viilak 10; V. S. Hansen 23 Kultuurinõukogule; V. Doranko 1000 V. Vössotski muuseumile; Gorskaja 10 V. Vössotski muuseumile; EKP KK Kirjastuse honorarid Pühalepa kiriku taastamiseks; Helgi Põlla 15, Urmas Selirand 15, Viktor Perelman 10 Kunstigalerii ehitamiseks; Arvo Haug 15 eesti keele ja kultuuri levitamise keskuse loomiseks; Trt. Kliinilise Lastehaigla psühhoneuroloogia osakonna töötajad 75 Jaani kiriku taastamiseks; ENSV Riikliku Sümfoniaorkester 358 Kultuurinõukogule; kirjastus «Perioodika» ajakirja «Kehakultuur» honorar: Mado Arvisto 45 spordisaadete kajastamiseks; kirjastus «Perioodika» «Sirbi ja Vasara» honorar: B. Lukk 17 M. Underi mälestuse jäädvustamiseks; ENSV Kirjanike Liidu Kirjanduse Propaganda Büroo 208 M. Underi mälestuse jäädvustamiseks, 616 J. Parijõe mälestuse jäädvustamiseks; ajal. «Edasi» honorarid: Helju Kommer 5,91, Jüri Kulassalu 5,91 kultuurielu edendamiseks Tartus, Elsa Kudu L. Koidula mälestusmärgi rajamiseks Emajõe äärde 2 rbl.

* * *

EESTI RAHVA MUUSEUMI TAASTAMISEKS TARTU-RAADIL: EKKV Liit 100; Mari-Ann Palm 25; Trt. Hauasammaste töökoda 120; Viljandi raj. Rimmu metskond 113; Kalurikolhoos «Hiu Kalur» 1000; Sirje ja Hillar Aiaots 20; Trt. Metsatööstuskonnoide Puidutöötlemistehh 390; Tln. Laevatehas 500; ENSV Kirjastuskomitee 500; ETKVL K/K «Orto» 4000; ENSV Haridusministeerium 250; EKP KK Kirjastuse honorar: Oile Vaarik 3, Vambola Käari 3, David Vsevirov 4; Linda Maasikamäe 10; Tln. Masinaehitustehas 190; Trt. 1 KK töötajad 315; Riiklik Ehitusuuringute Instituut 1500; EKP KK Kirjastuse honorar: Dmitri Klenski 20, Olo Ojasoo 15, Rein Einasto 20; EAMS-i juhatus 10; Tln. Klaverivabrik 230; TPI Ehitusteaduskond 1441; VK «Eesti Külaehitus» Haapsalu KEK 1312,37; Paide raj. Aravete sov. 10 000; ajaleht «Edasi» honorar: Valter Aasmäe 25,61; Trt. Kliinilise Lastehaigla psühhoneuroloogia osak. töötajad 119; TRÜ orgaanilise keemia kateedri ja laboratoorium 620; Kirovi-nim. NKK Ravikeskus 588; Kirjastus «Perioodika» ajal. «Sirp ja Vasar» töötajad 207; O/E «Tallinn» sotsialistliku võistluse preemia 716 rbl.

* * *

EESTI KUNSTIMUSEUMILE: Mari-Ann Palm 25; ajakirja «Noorus» toimetuse töötajad 84,49; Tln. Klaverivabrik 270; ENSV TA Termofüüsika ja Elektrofüüsika Instituut 300 rbl.

* * *

Veel kord teadmiseks annetajale: sihit a annetustest läheb 20% Nõukogude Kultuurifondi arvele Moskvasse; sihit a annetused üle-eestiliste programmide jaoks jäävad 100% Eesti Kultuurifondi arvele ning neid kasutatakse rangelt ainult annetaja soovi kohaselt; üleliiduliste programmide jaoks tehud sihit a annetused lähevad 100% Nõukogude Kultuurifondi arvele Moskvasse. Palume tingimata märkida annetuskviitungile loetavalt annetaja ees- ja perekonnanimi, täpne postiaadress ja soovitatav annetuse siht.

* * *

Nõukogude Kultuurifondi teatel liituvad 1. jaanuarist 1989. a. UNESCO ülemaailmse kultuuri- ja looduspärandi kaitse konventsiooniga ORO liikmesriigid NSVL, Ukraina NSV ja Valgevene NSV. Eesti Kultuurifondile on tulnud kirjalik palve esitada omapoolset ettepanekud Eestis asuvate kultuuri- ja loodusvarade kohta, mis võiksid kuuluda UNESCO poolt koostatavasse tähtsamate kultuuri- ja loodusvarade ülemaailmsesse nimistusse. Eesti Kultuurifond kutsub üles tegema ettepanekuid selle nimistu tarvis aadressil: Tallinn 200101 Olevimägi 12/14 Eesti Kultuurifond, märksõna «UNESCO nimistu».

Käesoleva kümnendi hakul Eestimaal suhkruvatti veel ei müüdnud. Vähemalt poerästa all või turuletil küll mitte. Ent ometi oli see igatühe käeulatuses, kõigile alati saadaval. Avame mõned aastad tagasi ilmunud pehmekeanellised raamatud, ajalehekaustad või köidetud ajakirjanumbrid — peaaegu igalt leheküljelt lööb vastu suhkruvatti imal lõhn. Mida kõike selle sisse ka ei mähitud! Küll mulla hingust ja hõngust kuni maasani välja. Aga probleemid jäid otsekui teadmata kadunuks, uppudes ülepeakaela kreemitatud sõnavahetu.

Nüüd laintavad paljud asjaosalised nõutult käsi aeg oli säärane. Aeg mõistagi publitsistikat kuidagi ei soosinud. Kuid olulist kahju tegid faktikirjandusele ka arameelised valvetoimetajad, kes raudse järjekindlusega kõik kriitikanooled läikpaberiga kat-sid. Et väiksemadki vihjed üksikutele pisipuudustele ei saaks suurtelt saavutustelt sära maha pühkida. Siiski oli erandeid. Kas või üleliidulised tusedad kirjandusajakirjad ja «Literaturna-ja Gazeta». Mitmed teravad päevaprobleemid jõudsid ilustama-tult «Loomingu» veergudele. Il-mus üksiaugu häid, sisutühedaid raamatuid. Neist Imants Ziedoni-se «Minu Kuramaa» (eestindanud Ita Saks) kandideeris koos au-to-ri teise teosega Lenini preemia-le. Lätlastest kirjaniku abiga rändasin hiljaageu uuesti pal-ka kus lõppes kunagi eesti korpu-se lahingute. Lugesin hoolika-malt kui kümne aasta eest ja sootuks teise pilguga. Ja veen-dusin, et teos on läbinisti aus, ei ühtki kübet suhkruvatti! Sel-list mõisat raamatut pole praegune publitsistika lemmikseks kuu-lutatud aeg meile veel toonudki.

«Järvamaa kohtumised» oli enne teose ilmumist üpris pal-ju juttu, mis andis alust arva-ta, et meie kirjanikelt sünnib sisukas, suhkruvatti publitsis-tikaraamat. Siis jõudis kogumik poeetile, ja rääkijad valkisid, nagu poleks teost olemasiki. Või nagu käiks mäng endistviisi sei-sakuaia reeglite kohaselt, mil kriitika vaatevälja ilmusid täis-pikkuses vaid valitud eelisauto-ri'd... Paraku on asi halvem, kui esialgu paistab. Juba kõnni-vad ringi väga näoga uuskon-junktuurilased, kes hõikavad ainult kitsalt piiritletud loosun-geid. Et nende varjatud publitsis-tik taas nurka suruda, kusa-gile kaugemale kõnnumaale tõi-gata, elu tähtsad valikusi mu-sed päevakavast maha võtta.

«Järvamaa kohtumised» on publitsistikateos, kogumik, valitud autorite ühislooming. Kui sisukorras toodud kümne-le nimele lisada veel saatesõ-nade kirjutaja, saame kokku 11 inimest ehk terve jalapal-limeeskonna. See peaks olema suuri jõud. Tundub aga, et koostajal pole meeskonna loo-mine eriti õnnestunud. Isik-koos-eis on kirju, andelaadilt ja kirjutusoskusest paljuski erinev. Seetõttu ei saa rääki-da ka kirjutajate ühtlasest tasemest, ühesugusest loovu-ses, mõjujõust.

Raamatus on häid ning ka-hati isegi väga häid kirjutisi ja neetikke. Ent samuti on hallipoolsemaid lugusid, mis loetavuselt ja probleemikäsit-

KOHTUMISED JÄRVAMAA

luselt jäävad parematele sel-gelt alla. Viimased oma koha kuidagiviisi ära ju täidavad, nimetamisväärselt lugemisel-a-must ja informatsiooni aga ei paku. Lööb välja autorite pea-liskaudsus ja vestluskaaslaste liigne usaldamine, vähene vaev materjali kogumisel. Ikka minnakse kergema vastupanu teed — kontorisis nimesid ja arvud paberile, küllap seostav jutt tuleb hiljem iseenesest. Aga mõnikord pole tulnud. Või vähemalt pole ulatunud süvakihtideni. Ühe kirjutise avaldamine jäi mulle täiesti mõistatuseks. See on Mario Kivistiku «Inimesed teedel». Millistel kaalutlustel paigutati kõige tavalisem liikluslehe rea-artikkel publitsistikakogumiku kaante vahele? Ei vaidle vas-tu, autoinspektoritest tuleb ka kõnelda. Seda sõnaosavalt, kujukalt. Kuid tähendatud loos õilistab ajakirjanik ainult kuiva kroonukeelt. Näib, et meeskonda sattus Mario Ki-vistik lihtsalt juhusliku varu-mängijana. Tõenäoliselt oli säärased veel teisiigi. Seepä-rast tekib küsimus: miks meie publitsistika tunnustatud põ-hijõud ei koondunud ühtsesse loogivõimsasse kollektiivi? Näiteks Lennart Meri, Ülo Tuulik, Vello Lattik, Ott Kool, Kalju Saaber, Olev Anton... Kindlasti oleksid nende kirju-tised kogumiku loetavust tub-listi tõstnud ja trükikojast oleks tulnud juba hoopis tei-ne raamat.

Praegune on selline, nagu ta on.

«Järvamaa kohtumiste» kümne põhiautori seas on kaks õrnema soo esindajat — Lehte Hainsalu ja Ine Viiding. Lehte Hainsalu elegantne kirjutis «Igast aknast ilus vaade» viib lugeja Järeda sovhoostehniku-

mi maile, kus kirjanduse ra-jad palju kordi põlluvagudega ristunud. Olen ise needsamad teed kohapeal läbi käinud. Kuid see oli suvel, keset õits-vat õitmerd, Hainsalu sam-mus sealkandis aprillis ja detsembris, kui üks ilu oli al-es sündimata ja teine juba kustunud. Ent ikkagi ei saa-nud ta raagus puude kõrval seistes jätta ütlema: «Jäne-da on ilus nagu maitsekalt jume-statud naine, kes loodu-se ürgilule on oma käega os-kuslikult kaasa aidanud.» Nüüdseks on see lause jõud-nud juba mitmesse koolikir-jandisse.

Hainsalu on uudishimulik, tahab kõike näha ja teada. Et igas asjas oleks rohkem täp-sust ja selgust ja kindlust. Kuid ta ei vaja seejuures kut-selise ekskursioonihihi teeneid. Ikka püüab ise töeni jõuda, et oma arvamus kujundada. See arvamus ei pruugi sugugi mõ-ne üldtunnustatud autoriteedi seisukohaga ühte langeda. Ent ilmtingimata on ta õiglane, lugeja võib teda alati usalda-da. See on Hainsalu kirjutise suur väärtus. Kui Järeda-lugu kõrvutada Hainsalu mõ-ne varasema kirjutisega, kas või tuntud kurgilooga, langeb osuti viimase poole. «Igast aknast ilus vaade» pole Hain-salu tipplugu, ent kogumiku üldtaustal on ta väärt kirju-tis, millele vähe ette heita.

Kogumiku üheks pikemaks palaks on Ine Viidingu «Kui-das läheb, Imavere?». Pikem ja paraku ka venitatud. Ilm-selt oleks mahuka lugu pi-danud enne trükkimist läbi tegema saleduskuuri, ilmunud kirjatükki meenutab kangesti tulikuumas ajus küpsenud saia: ühest otsast isuäratavalt

pehme, teisest kõrbenud, kes-kelt sootuks toores.

Ei saa öelda, et autor po-leks Imaverega vaeva näinud. Vastupidi, ta on kolhoosis suure hoolega materjali kogu-nud ja märkmikuread hiljem kenasse publitsistikavormi va-lanud: Ine Viiding valdab se-da kunsti päris laitmatult. Nagu märkamatuult saame tuttavaks mitme toimeka ima-verelasega. Siis aga äkitselt muutub autor autojuhiks, kes unustanud nii telgjoone kui ka sõidusihi! Ta läheb vara-hommikul metsisemängu vaa-tama, pöörab otsa kolhoosi masinale. Mäng ise võis ju tööpoolest kütkestav olla, kuid kas tasus sellele kulutada kümnendiku trükipinda? (Fred Jüssi teeb seda võrratult pa-remini!) Liitagi tõstab Ine Viiding iseenda liiga silmator-kavalt oma kirjutise peatege-laste sekka, tähelepanu ja imetluse keskele.

Lenini ordeniga «Estonia» kolhoosi esimese, sotsialistliku töö kangelane Heino Marrandi on meie majandijuhtide hul-gas kahtlematu kloriitseim kuju ja säravaim isiksus. Mit-te kõrgete tiitlite ja kauase ametisoleku pärast. Ta oli see, kes küüditamise ajal pani oma pea pakule ega lasknud kodu-kohas talurahvaklassi hävi-tada. Ta maksab Eestimaal kolhoosi liikmetele kõige suu-remat palka. Tema eestveda-misel lõpetati ühismajandis esimesena maaparandustööd terves Eestis. Tema kolhoosis kasutatakse rajoonis kõige vä-hem mineraalväetisi, et need ei saastaks inimeste elukesk-konda. Ta on praktilise tege-vusega paljud kõrglennulised teooriad pihuks ja põrmuks teinud. Teda armastatakse ja põlatakse. Austavad kolhoos-nikud, tõrjuva hoiaku on võt-nud kõrgemad ülemused. Raa-matus ilmunud Bernhard Viid-ingu monoloog «Heino Mar-randi» on igati mehe väärili-ne. Ei ole varem juhtunud kolhoosisimehest lugema see-sugust siirast, ausameelset kirjandusportreed. Ainult kirjutise lõpp vajub veidi ära, nähtavale ilmuvad kii-rustamise traageliidid.

Ilmar Sikenä on kogumiku autoritest ainus järvlane. Ta on varemgi sünnikandist kirjut-a-nud, mida lugejad üldiselt hästi

vastu võtnud. Ent seekordne lugu tuli üsna «hüppelik», mida autor ka ise lõpulauses avalikult tunnistab. Jälle tuntud häda: kirjutis laiali valgub, pinnapeal-ne jääb külajutu tasemele, ei ole sügavust. Kuid on kauneid ütlemissi, kujundlikkust. Sikenäe tunneb inimesi, kellest ta rää-gib. Võib-olla aga on just see teda kohati segama hakanud, et pealispinnast sügavamale pole sõandanud küünitada?

Veel võtavad raamatulehekül-gedel sõna Paul Kuusberg, Enn Vetemaa, Einar Maasik, Holger Pukk ja Lembit Rummelgas — nimekad ja tunnustatud jõud kirjanduses. Kahiüks pole nad oma publitsistirollisse suhtunud ilukirjanikurolliga võrdväärselt: meelde jäävat, probleemitihedat ja vormikaunist publitsistikat pole sündinud.

Vähe on teose saamisloos tunda koostaja kätt. Nähta-vasti on tema mured piirdu-nud vaid koondise mehitami-se, maajagamise ja kirjutiste hilisema laekumisega. Väikse-mad probleemid korduvad lu-gudes tihti, suuremad aga vai-kitakse lihtsalt maha. Puudub meeskonnaliikmete sühipärane koostöö ja üksteisemõistmine.

Igas rajoonis leidub pare-maid ja kehvemaid majan-deid. Paide juhid ilmestsi pa-nid publitsistid teetsale, mis viis nad edukamate kolhooside poole. Kus rohkem edasimine-kut, seal vähem hädasid. Ra-jooni ülemuste nõks läks läbi, keegi ei asunud paremates ma-jandites varjukülgi otsima...

Lembit Rummelgas viibis «9. Mai» kolhoosis, mis Mih-hail Gorbatsõvi visiidi ajal kuulutati keskparaseks majan-diks. Ei ole võimalik, et kesk-pärased tähendab igati lajt-matut, vigadeta tööd. Muidu-gi oli ja on puudusi ka tähel-datud kolhoosis, kuid mitte publitsisti jaoks. «Järvamaa kohtumiste» 126. leheküljel ta kirjutab:

«Ma armastan väga arvusid, arvude keel räägib kõige selge-mini edasiminekust, tagasimine-kust või seisakust. Arvudele ei saa ette heita tühja paatost, üf-bet enesekindust, võltsi rahulolu ega muid pahesid, mille vastu praegu väga agaralt võideldak-se.»

Nii kindel ei tohi olla: arv-ud on mõnikord ka ühed suured luiskajad, nagu noo-red daamid, kes petavad oma eakamaid austajaid. Majandi põllukultuuride saagikus on tööpoolest veidi kõrgem kui naabritel. Võidakse küsida — mille arvel? Kolhoos kasutab mineraalväetisi tegevaines 1 ha haritava maa kohta kõige roh-kem rajoonis. See tõstab pi-sut saagikust, aga saastab lausa ohtlikult looduskeskkon-da. Kui optimistlikult hääles-tatud autor oleks seda tead-nud, poleks ta salvkaevust ühtki kruusitait vett joonud, vaid läinud janu kustutama Marrandi poole. Seal aetakse läbi poole väiksema väetise-kogusega.

Sellised on need — ustavad arvud.

Kokkuvõttes on «Järvamaa kohtumised» vajalik raamat, mille väljaandmist tuleb ter-vitada. Kuid peab ka maini-ma, et oma eesmärgi täitis teos vaid osaliselt. Oigemini — varumehed ei mänginud oma kohta välja.

HEINO VEIPER

Eesti keele õpiku konkurss vene õppekeelele

Eesti NSV Haridusministeerium ja Eesti NSV MN Riiklik Kirjastuste, Polügraafia ja Raamatukaubanduse Komitee kuulutavad välja vene õppekeelele koolide V ja VI klassi eesti keele õpikute konkursi.

Võistlusest on kutsutud osa võtma pedagoogika- ja filoloogiateadlased, õpetajad ja kir-janikud. Esitada tuleb program-mi põhinootele vastava õpiku käsikiri 22. maiks 1989. aastal, piirmahuga (incl. illustatsioonid) 8 autoriploognat neljas eksemplaris ENSV Haridusmi-nisteeriumi Koolivalitsusele.

Käsikirjad esitatakse ENSV

koolidele

Haridusministeeriumile eesti keeles, autorite nimeleta, mär-qu-sõna tiitellehel.

Käsikiri peab olema masina-kirjas (standardkiri).

Koos õpiku käsikirjaga esita-vad autorid suletud ja märqu-sõnaga varustatud ümbrikus en-da kohta järgmised andmed: pe-rekonna-, ees- ja isanimi; tea-

duslik kraad; eriala, amet, töö-koht, aadress.

Õpikukonkursi võitjaid autasustatakse: I preemia — 3000 rubl., II preemia — 2000 rubl., III preemia — 1000 rubl. Züriil on õigus üldsumma piires pree-miaid ümber jaotada.

Lisateavet saab Haridusminis-teeriumi Koolivalitsusest, Tal-linn 200 001. Tönimägi 11, te-lefon 68 28 66, Meelis Kond.

EESTI NSV HARIDUSMINISTEERIUM

EESTI NSV RIIKLIK KIRJAS-TUSTE, POLOGRAAFIA JA RAAMATUKAUBANDUSE KOMITEE

VEEL KORD: KUIDAS EDASI?

tori teadur, filoloogikandidaat Rein Veidemann. Analüüsitud instituudi eilset ja tänast pä-va, asus ettekanne ja visandama konkreetse positiivse program-mi piirjooni, viimaks üks meie olemuseldasa tähtsaimaid rah-vusteaduslikke instituute välja praegusest letargialähedast seisundist. R. Veidemann fiksee-ris kolm instituudi praegushet-ke iseloomustavat valukest.

Nagu näitasid viimased kuud, on ENSV TA KKI sisuliselt JU-HITA. Kuid võrdelt interree-gumiga juhtkonnas raskendab seisakuolukorda kollektiivis see, et KKI-d on peaaegu kõikil ikka VALITSETUD. Nüüd siis tuleb taastada teadusasetusele elutäh-tis kollektiaalsusevaim; et taga-taks informatsiooni nii alt üles kui ka ültalt alla; et teadlastel oleks valikuvalimused nihaasti kollektiivi juhi leidmisel kui ka uuringutes. Nüüd siis on KKI-s ajavaimu mõjul tunda

valmisolekut muutusteks. Aeg esitab väljakutse murda kuju-telm KKI-st kui pelgalt aegla-se sõnaraamatute produtsee-rijast, hambutu kirjandusloo te-qijast, konservatiivsete kultu-riarusaamade kantsist. KKI-le tuleb kujundada uus maine. See aga eeldab teadlaste huvi asja vastu, motivatsiooni. Selle eiramine ongi sündinud passi-vuse. Ja ehkki on tehtud palju tööd, ei rahuldand see ometi ammu enam kõige võime-kamaid, kõige loovamaid tea-duseinimesi. Nüüd äratagem taas huvitatus. Oidiste huvide kõrval säiligu ka kõigi eri-huvid. Sellest ühendusest võiks välja areneda KKI teadusstra-teegia.

Teine oluline sõlmpunkt on tulemus, selle kavandamine. Avalik tulemus põlistab töö. Ol-nule ja praegusele vaadates näib, nagu oleks teadlased käi-nud töö selleks, et keegi (ar-

vukas direktsoon? kes veel?) saaks selle üle arvestust pida-da. Kummagi saavad teadlase töö ainsad põlistajad olla artik-keel, loengusari, ettekanne, mo-nograafia, esmaavastus, kool-kond jt. isiksust eeldavad näht-sused. Ärgem unustagem, et oluline pole ükski see, mis toi-mub instituudi nelja seina vah-el, vaid just see, mis sealt ümbritsevasse kultuurikeskkon-da peegeldub.

Kolmanda valukeskmena tõi-setus küsimus administratsiooni-aparaadist. Viimase staatus peaks muutuma. Reegel on ju lihtne: mida väiksem aparaat, seda vähem bürokraatiat. 60—70% otsuseid saab teha all-lüli-des. Loov teadlastöö tuleb va-bastada käsutavast sekkumisest. Kollektiivse vastutamatuse ase-mele tuleb seada teadlasenime väärikus, mille tagab teadustöö tulemuste ja süsteemi avalik-kus. Niisamuti peaks muutuma KKI teadusnõukogu staatus. Ar-vamus ei tõde kohta esitagu avalikud ekspedid, kelle nime-d trükitakse uurimuse tiitellehel. Seegi on vältimatu teadlase ene-seteadvuse tõstmiseks. KKI nõu-kogu saagu täieliseks nõuand-vaks koguks suurte projektide

plaanimisel, toeks üldise tea-dusstrateegia kavandamisel.

KKI ärgu olgu lihtsalt ENSV TA allüksus, vaid meie filoloogi-lise ja humanistliku mõtte koondaja. Tema kaudu peaks hõlbustuma kõigi asjahuviliste, -osaliste väljumine suure tea-dusmaailma. Need võimalused tuleb aga alles kätte võidelda.

Tartu Kirjandusmuuseum peaks arenema tõhusaks ja kõi-giti kindlustatud filoloogiuuri-mise keskuseks. Seal võiksid töötada veel mitmedki KKI sek-torid.

R. Veidemann leidis, et keele ja kirjanduse ning rahvalaule uurimine ühes ja samas institu-dis on õnnelik võimalus ühendada teaduslikkus uurimis-tööga omavahel loomu poolset kokkukuluvad filoloogiaharu.

Koosolekul kõneles veel arvutustingivistika sektori noorem-teadur Jaan Ross, kes jätaks eelkõneleja sõnavõttu KKI või-maliku arenguprogrammi tee-mal. KKI-le on vaja kiiresti di-rektorit.

26. mail toimus aga järgmine koosolek, kus kõnelesid kirjanikud — Lennart Meri, Paul-Eerik Rummo ja Arvo Valton.

Vahendanud TOIVO TASA

MEIE KÜLALISI

Mai teisel poolel külastas kodumaad raadiomees Ilmar Külvet, mõni sõna tema tutvustuseks.

Ilmar Külvet on sündinud 21. novembril 1920. aastal Harjumaal, Keilas. Lõpetanud 1938 Gustav Adolphi reaalgümnaasiumi, edasi ajakirjaniku ametis. Püsivalt on töötanud «Eesti Sõna» juures, hiljem Torontos «Vaba Eestlase» toimetaja, praegu Washingtonis «Ameerika Hääle» eestikeelse saadete päevauudiste toimetaja.

Kuue näidendi autor: «Paradiisi pärisperemees» (1963), «Trooja hobune» (1965), «Lamp ei tohi kustuda» (1968), «Sild üle mere» (1968), «Suletud aken» (1975) ja «Menning» (1977). Kõiki, välja arvatud viimane, on lavastatud eestlaste mitmel asukohamaal, kõik on ühiste kaante vahel «Näitemänguraamatus» (Washington, 1982). Kaks jutukogu: «Kuhu lähed, Kristjan» (Stockholm, 1982) ja «Jääkaru hingus» (Stockholm, 1986). Seni viimase raamatuna ilmus tal mullu romaan «Suupill ja 500 tuubat» (Lund, 1987). Ilmar Külvet on eesti keelde tõlkinud proosateoseid, on kirjutanud tõljetone eesti ja inglise keeles.

OLEV REMSU

EESTI KIRJANDUST SOOME KOOLI-PROGRAMMIS

Esmakordselt sõjajärgsetel aastatel on soome kooliprogrammi mahtunud eesti kirjanduse lühituvustus. «Uusi gümnaasiumi emakeel» (1987) — gümnaasiumi (s. o. keskkooli kõrgema astme) kolmandale klassile mõeldud emakeele õpiku alajaotus «Soome-ugri keeled» annab koos lühiselostustega eesti keele praegusest seisust informatsiooni ka eesti kirjanduse kohta (autor Toivo Kuldsepp). Mõnekümne reaalses tekstis osutatakse, et Euroopa uuematest kirjanduslikest suundumustest mõjutatud eesti kirjandus võib soome lugejale pakkuda huvitava kogemuse. Sajandi esimese poole autoritest juhitakse tähelepanu A. H. Tammsaarele ja Friedebert Tuglase loomingule ning neljale soomekeelsele antoloogiale, mis tutvustavad eesti lühiproosat ja luulet. Need on novelliantoloogia «Soome lahe tagant» (1968) ja «Meretaguseid» (1984) ning luuleantoloogiad «20 uudis-Eesti luuletajat» (1969) ja «Uute sulgede kasvamine» (1984). Kõige uuemast kirjandusest osutatakse filosoofilis-eetilisi probleeme käsitleva proosa autorile Jaan Krossile, fantaasiarikka soome-ugri rahvaste juuri otsivale Lennart Merele, Mats Traadile, kelle loomingus kajastub sõjajärgsetel aastatel muutunud eesti küla, ning lõpuks Mati Undile kui linnastunud keskkonna ja inimese probleemide värskepilgusele kujutajale. Kõigi autorite puhul on nimetatud nende soome keeles kätesaadavaid teoseid. Samuti mainitakse 1986. aastal soome keeles ilmunud Endel Nirgi eesti kirjanduslugu «Eesti kirjandus» ja Toivo Kuldsepa raamatut «Soome silda ehitamas» eesti ja soome kirjandussuhetest. Hoolimata napist ruumist on tekst informatsioonisrikas ja juhatav huvile lugejale kätte võimaluse omal käel süveneda eesti kirjandusse.

KIRJUTAJA EI SEISA ÜKSI

MAIMU BERG. KIRJUTAJAD. SEISAB ÜKSI MÄE PEAL. «Eesti Raamat», Tallinn 1987. 320 lk.

na käsikirja, mis justkui määraks valiku siin sisalduva rahvusest sumbumud isiku looga. Ometi valikut tegelikult pole, kõik on sisimas (saatuses) juba ammu otsustatud. Raam- ja põhitektsti vaheline kodumaavali-ku teemaparalleel on tõmmatud natuke liiga alasti, probleemi kujutusviis jääb sügavam (kannatusliku) põhjatu, milleni mõni hetk Barbaraga aga ometi küünib.

Aino Kalda Barbara on küll psühholoogiliselt põhjalikumalt (tõsimeelsemalt) läbi kirjutatud, Bergi Barbara jääb siluetlikumaks, kuid ikkagi aimum temast kummaltist säre ja tagamaid, mida Aino Kallas ei taha või ei tea pak- kuda. Bergi Barbara ilmub ja kaob nagu painajalik il- mutus, me rohkem aimame, kui teame tema tegusid, tun- deid ja mõtteid. Aino Kalda Barbara on sisemiselt palju nähtavam ja seetõttu ehk ka vähem kuri, vähem saatan- lik. Bergi tekst on visandli- kum, Kalda oma kirjandus- likult läbitöötatum, kuid mõ- lema Barbara visioonid on võlvud, naiselikud, loovad. «Kirjutajais» jäävad tegelas- te hingeliikumised põgusaiks, seisundid ja sündmused libi- sevad sulepea alt kiiresti, loo- mata alati vajalikkude psühho- loogilist kudet, kuid nad ei keela võimalust seda aimata. Berg teab oma tegelastest rohkem, kui ta meile teada annab. Ta jätab endale ja lu- gejale lahkesti mänguruumi. Kohati on kirjutajal aga siis- ki justkui tuli takkusi oma loo äraloomisega, ta nagu kardaks (veel) rahulikuks kujutuseks peatuda. Esimeses romaanis ta ei usalda päri- selt enda kui autori siselma veenvust. Aga seal, kus ta kartuse unustab, sünnib dra- maatilisi hetki, välgab inimloomuse — naise loo- muse — varjatud sügavik- ke, mille tabajal jätkub si- semist intelligentsust neid mitte lahkama hakata. Esi- meses romaanis annab Berg nõnda aimu enda kui kirju- taja ja Barbara kui karakteri varjatud võimetest/võima- lustest.

«Seisab üksi mäe peal» lä- heb mitmes asimes kaugema- le. Tekst muutub keerulise- maks, mitmekihilisemaks, tempo aeglustub, kujutami- ne hakkab valdama kirjelda- mise (juttu, loo) ees. Kui «Kirjutajad» on hea, põnev, naiselik, pisut pealiskaudne romantiline jutukirjandus, siis «Seisab üksi...» on kir- jandus. Lihtsalt, täienditeta. Täiendid (loe: pretensioonid) lisanduvad põhitektsti vahele- kiilutud kursiivis miniatur- ridega, mis täidavad lugemi- sel võõritusvõimust jätta töo- tavat kokkuvõtet Kristjan Jaagu usutava psühholoogilise siseportree loomisele vastu. Lugesin esimesel korral Jaa- gu lugu ilma iseenesest int- rigeerivate vahetektideta ja elamus oli täielikum, teos tundus terviklikum ja loo- mulikum. Soovitaksin neile- gi, kes haid filme reklaami- katkestusega vaadata ei ar- masta, Bergi vahelal algul vahele jätta ja pärast neid eraldi gurmaanselt nautida, kui soov jääb. Romaani põhi- tekst kannab piisava iseseis- vusega, vajamata täiendavalt pingutatud võõritustasandit.

Bergil on ilus, mõjuv lühike lause. Ta oskab luua täpset dia- loogi õigel ajal, õiges kohas ja parasjagu. Ent valdav on sise- monoloog, mis ei muutu eesti- keskmiselt tüütuks targutuseks või kehtivaks psühholoogitsemiseks, vaid kannab endas täp- ses suhtes ajaloolis-isikulo- list teavet ning psühholoogilist pinget. Tuntud ja müüdis muu- tunud luuletaja lühikesest elust on lugejani toodud peaaegu kõik vähetuntud, kuid asjatund- jalle siiski teadaolevad detailid. Tajume, et autor valdab ajaloo- list algmaterjali, kuid ta ei hoia sellest kramplikult kinni, ei hakka uurijana detailides pusima, vaid suudab kirjaniku vabadusega mõnestki ajatruust faktist luua poeetilise kujundi — näiteks romaani lõpulehe- külgedel kõlama jääv Dörbecki Jaagu portree mõtestus.

Erinevalt miniatuursetest vahelaladest aitavad pea- tükkide motodeks valitud Kristjan Jaagu luuletsitaadid põhilugu suuresti luua ja kunstiliselt kihistada. Noore tunnustamata geeniusse päe- varaamatust ja lauludest tundlikult valitud katkendid sulanduvad hoolimata, tunta- vaist stiilierinevustest teksti ja veel paremini konteksti: kord loomas soodsat eelhää- lestust ja meeleolu, kord juhatamas sisse teemat, kord tegemas sisulist kokkuvõtet. Kes lugejaist lootsid pahelise Barbara loo järel veel pahe- lisema Kurja Geeniusse ver- siooni, mis vist iga rahva parimagi ande puhul pea- aegu kohustusliku varjuna liitub müüti (ja kelle kibes- tumisest pole ju vaba Jaan Krossigi Kristjan Jaak), need peavad pettumata ja piirduma Barbara hämaral loomusega. Maimu Berg jääb kindlalt Hea Geeniusse vaimu lähe- dusse ja laseb heal lugejalgi sellest («Kirjutajatega» võr- reldes) märksa üksikasjaliku- malt, tundelisemalt ja poeeti- lisemalt osa saada. Üks kau- nimaist stseene Bergi Jaagu- romaanis on minu meelest Jaagu kohtumine mõistatus-liku Aloga, öieti isegi mit- te kohtumine, vaid nägemus, unenägu, tunne. Reaalsus ja kujutus seguneb luuletajast minategelase sisemonoloogis- des ja teiselgi, aga siin saab see erilise hingestuse ja lä- bipaistvuse. Bergi parimad leheküljed on need, kus ta loob salapära. Mõlemas loos. Teises enamgi kui esimeses.

Tänane eesti omakirjan- duse lugeja on kodustatud vähenõudlikuks tühja täis uudiskirjanduse lettide ees ja juba aastaid kiduva noore proosa sõnumilähjuse taga. Maimu Bergi 28 000 ostjal ei tulnud loodetavasti pettuda: kes janus põnevust, sai põne- vust, kes janus sõnumit, sai sõnumi. Kaks romaani ühtede kaante vahel täien- davad teineteist eri kül- gedest ja annavad selget märki valmis autori avarast amplituudist aatelistest irooni- liseni (millele lisanduvad aja- kirjas «Vikerkaar» avaldatud ning «Vellesto» õhtutel et- tekantud tähed ning intri- geerivad novellid). Keegi ei tohiks jääda ilma: ühe kirju- taja mitme käekirja sisse jääb kirjandust mitmele maitsele, teises romaanis taaskordsekski lugemiseks:

Taevalaps, jumala
Juurest lootus on astumas,
Mis kullase sõrmega
Näitamas on sinule
Vaimude isamaa valgust.

Looja ei jää seisma üksi oma sõnumiga sajandite taha, tal on tänase eesti kirjaniku kaudu öelda sõna tänasele, uusärkamisaja tõusulainel lu- gejale. Bergi põnev debüüt- teos on nende õnnelike kil- last, millel on kõik eeldused saada parimas mõttes rahva raamatuks. Erinevalt Aino Kaldast ei teki aga küsimust, millise rahva raamat see on.

SIRJE KIIN

ULRICH von HUTTEN

500 AASTAT SÜNNIST

XVI sajandi esimesel poolel kerkis Saksamaa ühiskondlikus liikumises esile mitmeid silma- paistvaid humaniste. Väarikas koht nende hulgas on suurel saksa humanistil ja kirjamehel Ulrich von Huttenil, kelle sünni- aastat käesoleva aasta 21. aprillil möödus 500 aastat. Hutten sündis Fulda lähedal riigirüütlil pojana. Isa nõudel pandi ta Fulda kloost- rikooli, kust ta aga 1505. aastal põgenes. Seejärel õppis ta mit- mes ülikoolis (Kölnis, Erfurdis, Leipzgis, Greifswaldis, Ros- tockis jm.) põhiliselt kreeka ja ladina keelt. Üliõpilasena liitus ta humanistide ringidega. Alates 1509. aastast seikles Hutten rändpöedina Saksamaal, kahel korral (1512–1513 ja 1515–1517) viibis Itaalias, kus õppis Pavia ja Bologna ülikoolis õigus- teadust ning oli 1513 keiser Ma- ximilian I sõjaväes palgasõdur. Pärast Saksamaale tagasipöördumist astus Hutten 1517. aastal Mainzi peapiiskopi teenistusse, samal aastal kroonis keiser ta poeta laureatus'eks. Tol ajal toetas Hutten agaralt ka Martin Lutherit ja tema vaateid. Alles pärast seda, kui Hutten liitus rüütl Franz von Sickingeni juhi- tud riigirüütlite ülestõusuga (1522–1523), teravnes tema va- hekord võimudega. Ülestõusu mahasurumise järel pidi Hutten põgenema Sveitsi, kus ta maha- jäetuna suri 29. augustil või 1. septembril 1523 Zürichi jär- ve Ufenau saarel.

Ulrich von Hutten oli eelkõi- ge võitlev humanist, kes kaitses oma seisukohti nii sule kui mõ- gaga. Tema loomingut moodus- tavad peamiselt poliitilise suu- nitlusega luuletused, epigram- mid, dialoogid ja pamfletid. Hut- ten on saksa humanismi kait- seks loodud anonüümse satiiri «Pimeduste kirjad» («Epis- tolae obscurorum virorum») tei- se osa (ilmunud 1517. aastal) peamisi autoreid. Selles naeru- väärlistatakse ilmekalt teoloogide ja skolastikute harimatus, lii- derlikkust ja silmakirjalikkust. Hutteni loomingut paremikku kuuluvad Lukianose eeskujul kirjutatud ladinakeelsed «Dia- loogid» (1520–1521), millega ta elustas antiikkirjanduses levi- nud dialoogivormi ning andis sellega reformatsiooniliikumisele tõhusa propagandavahendi. Hin- natuim dialoog on «Vadiscus ehk Rooma kolmainus» («Vadiscus sive Trias Romana»). Oma töö- des pilkas Hutten katoliiku vai- mulikke, laostunud rüütlkonna huve kaitses õhutas ta võitlust paavstikiriku vastu ja propagee- ris Saksamaa ühendamist. Selle- ga aitas ta luua soodsat pinnast saksa talupoegade sõjale, vara- kodanlikule revolutsioonile Sak- samaal.

Eesti keeles on katkendeid Ul- rich von Hutteni loomingust avaldatud 1984. aastal ilmunud «Renessansi kirjanduse antoloogia».

ESTICA

■ Budapesti Loránd Eötvösi ülikooli filosoofiateaduskonna «Uralistikauurimuste» («Uralis- tikai tanulmányok») II köitena ilmus pühendusteos tänavu 24. märtsil 60. sünnipäeva tähistä- nud keeleteadusele ja eesti kir- janduse tõlkijale Gábor Berecz- kile — «Bereczki emlékkönyv». Raamatu avab Ellen Niidu ja Jaan Krossi eestikeelne «Juube- litervitus Gábor Bereczkile», mis on esitatud ka Zsuzsa Rabi tõl- kes. Teoses on veel G. Bereczki teadustööde ja tõlgete biblio- graafia ning enam kui poole saja nimeka fennougristi artikleid (autorite seas on ka Paul Aris- te, Paul Kokla, Paula Palmeos, Ajo Raun, Tõnu Seilental ja Fanny de Sivers).

■ Varssavi kirjastus «Współ- praca» väljaandl ilmus poola keeles Lilli Prometi romaan «Primavera», mille on tõlkinud Maria Gero-Rożniewicz. Raama- tule on lisatud autori foto ja tema loomingut tutvustus.

Põhjus, mis lavakunstikaateedri XIII lennu Tagankale esinema kutsus, kõlas novatorlikult: esimene ülevenemaaline teatrikõrgkoolide diplomilavastuste ülevaatus. 15.–25. aprillini toimus Moskvas 38 etendust, lisaks mitmele pealinna teatrikoolile olid esindatud Leningrad, Voronež, Saratov, Krasnojarsk jt., küllalised olid Tallinnast, Vilniusest, Kiievest, Taškendist, ürituse muutis rahvusvaheliseks Wrocław, Berliini ja Helsingi teatritudengite osavõtt. Etendused toimusid kolme seansina (kell 12, 15 ja 19) valdavalt Näitlejate Maja laval, kasutusel olid ka Moskva teatrikõrgkoolide õppelavad ning uus ja vana Taganka. Hommikused etendused arutelul moodusid rahvarohkelt, mõnda hilisõhtut täitsid «kapustnikud», ülevaatus lõpetas mammutarutelu 25. aprillil.

TRK kateedrijuhataja Kalju Komissarovi kursus kutsuti Moskvasse kahe lavastusega: Taganka teatri uus lava reserveeriti «Teekonnale punkti A punkti B», vana lava «Törksa taltsutusele». Hiljem tõsteti aegu ümber, võeti uus lava ära ning kaotati seega (lavatehnilistel põhjustel) «AB» mängimise võimalus. Eesti teatrikooli jäi esindama diplomandide iseseisva tööna valminud Shakespeare'i komöödia «Törksa taltsutus», mida kodus oli sisse mängitud 23 korral. Enne sõitu ei enustanud miski poleemika-puhangut, mis seda lavastust antud ülevaatus kontekstis 20. ja 21. aprillil saatis. Sellest alljärgnevalt.

TAGANKA TEATER

Moskva-järgset pressi lapates jäi silma, millised loomeplaanid on praegu Taganka portfelli. Teatri peanäitejuht Nikolai Gubenko instseneerivat Jevtušenko poemi «Kraav», kus kõneldakse kullast hambakroonidest — nendest, mis jäid Krimmis hitlerlikes surmalaagrites ohvrite suust välja kiskumata ja mis kangutati välja mõnikümne aastat hiljem grupi nõukogude inimeste poolt, kes sel puhul kolbad ühishaudadest välja kaevasid. Ebainimlik lugu oli lõppenud kohtuprotsessiga. Sama mees, Gubenko, olevat veennud Taganka üleelmist peanäitejuhti Juri Ljubimovit tulema Moskvasse «Boriss Godunovi» taastama.

«Törksa taltsutusele» eelneud õhtul mängiti sellel laval «Meistrit ja Margaritat», nüüd oli maja vaikne. «Ugala» lavamehed töötasid peaaegu sõnatult. Saali toolid täitsid kõrvaklappidega, juhuslikult avanenud paraaduksest astusid majja diplomandid eesotsas lavastaja Elmo Nüganeni-ga. Lava kohale kerkisid «Törksa» päike ja kuu, teise korruse näitlejatepuhvet müis eestlastele kohvi kilo kilo järel. Maailmakuulsa teatri vaim ei kummitanud üheski nurgas.

Taganka uues tiivas, seal, kus kuu aia eest oli edu saanud «Libahunt», etendas Vilniuse konservatooriumi IV kursuse ülevaatus külalisena pooltühjale saalile «Headuse puud». Taganka peadramaturg Vladimir Terenko oli rohkem kui hämmingus etenduste korraldaja, Vene NFSV Teatritegelaste Liidu tegevuse suhtes: pileteid müüki ei lastud, kahjud lubati enda kanda võtta; kuna reklaam praktiliselt puudus, ei teadnud paljud potentsiaalsed huvilised etenduste toimumisest. Lõpuks, kui oli juba hilia hakkasid kummalsi kanaleid pidi ka pileteid liikuma. Neid 300 müürilehte, mis «Ugala» trükida laskis ja Moskvasse toimetas, peeti ilmselt makulatuuriks. Vaid Taganka aknale olime eelmisel päeval ühe üles riputanud ning peadramaturg nentis ka kiiret huvi reklaamitud etenduste, eriti «AB» vastu. Igatahes: «kor-

SEAL, KUS LJUBIMOV JA VÕSSOTSKI

REPORTAAŽ XIII LENNU TAGANKA REISIST

raldus ja hõredad saalid käivad ka Taganka prestiiži pih-ta, teada ju, et Moskvas ei käida tasuta etendustel, piinlik leedulaste ja eestlaste ees». Tõepoolest, korralduse «heategev» külg jäi mõisteta-matuks, eriti kui ülima hoolikusega valvati selle järele, et keegi, kes oma ülevaatusse märgi või üliõpilaspileti koju unustanud, etendust vaatama ei pääseks. Ometi oli esimesel «Törksa» etendusel publikut lõpuks kolmveerand saalitäit, vaheajal lahkujaid polnud rohkem kui Moskvas tavaliselt.

Etendus ise paistis tühjalt rõdult vaadatuna kraadivõrra rabadam kui kodus, mis võis osalt johtuda ka igapädi kitsamast lavaruumist. Saal jälgis XIII lennu tööd mõõduka kaasaalamisega, oli naeru ja aplausi, ent siiski — kodusel-nad elavad kaasa!

NÄITLEJATE MAJA

Järgmisel hommikul algas Näitlejate Majas arutelu, kõne all eelmise päeva etendused, Leedu ja Eesti kõigepealt. Saal oli rahvast pungil, keskmise laua ääres istusid kõige hallimad pead, nõukogude kanoonilise teatriõpetuse liidrid. Õhk oli heastidamlikkusest paks, Vilniuse näitleja-kursust ja kateedrijuhatajat kiideti taevani (kursus kollektiivselt tugev, kasvatatud mitte ainult professionaalselt, vaid ka isiksuslikult). «Ja kuidas nad veel märkusi kuulavad! — mitte nagu GITIS-e või Štukini tudengid, jalg moodsas stiilis üle põlve: «No-jaa, mis teil siis öelda on...»

«Törksa taltsutuse» üle arutlesid tellitud kriitikutena A. Tomaševski ja GITIS-e teatriteaduse üliõpilane D. Goder. Neile antud iseloomustus «noore põlvkonna helgemad pead» pidas paika, mõlemad esinesid arukalt ja argumen-teeritult.

A. Tomaševski leidis pärast «rahvuslikku päeva» Tagan-kal, et teatriõppeasutuste teatritel on rahvusvabariiki-des elavam kui Vene Föderat-sioonis. Kohe algul sõnastas ta oma põhiseisukohad, oponeerides ilmselt ametlikule arva-musele: (teatri)kooli kui näh-tust, kui mingit kindlat suun-da Nõukogude Liidus ei ole. Pole ega saa olla niikaua, ku-ni puudub valikuvabadus (jää defineerimata, millistest vali-kutest on jutt). Stanislavski õpetus ei kandu elavana eda-si — ei õpetatavas režiissuuri-s ega näitlejatöös. Seega mani-festeeriti noorema teatriteadu-se hinnang klassikalisele teat-riharidusele, manifesteeriti laua ümber istuvate GITIS-e, Štukini ja Štepkini juhtiva-te õppejõudude nina all. Aga edasi — XIII lennu hindas A. Tomaševski tõeliseks noorsoo-teatriks (nägi aasta eest Tbi-lisis nii punkstiilis «Hamletit» kui «AB-d»), kuid «Törk-sa...» etendus olevat lõhku-nud tema ettekujutuse eest-laste skandinaavialikust ste-reotüübist. Miks? «Mängiti to-hutu kiirusega, kus ei jõua jälgida, mida ja kuidas män-gitakse, sest sõnad tormavad mõtetest ees.» See kaval nipp vabandab välja, kui millestki on üle libisetud, ent ei arves-ta publiku vastuvõtuläve, tõl-kijast rääkimata. Kriitik tõs-tis esile lavastuse kujunduslik-ku fantaasiat ning tõi XIII lennu faktuuriliselt huvitavat ja mitmekesist näitlejamater-jali eeskujuks vene teatrikoo-lidele, kus valitsevat igav ühe-näolisus. Kuid komöödia pea-liini, Katharina-Petruchio liini lahendust ei pidanud ta õnnestunuks («Ma ei hakanud

taltsutamist uskuma, sellist Katharinat ei saa taltsutada mingil moel»), ja see hinnang tundus laienevat ka kogu la-vastusele.

D. Goder arvas, et «Törksa taltsutusele» hinnaalandust teha tegijate nooruse arvel pole mõttekas, sellest tuleb rääkida kui professionaalsest lavastusest. Aga professionaal-selt võttes pole lavastus eriti õnnestunud, tema hädad alga-vad liialt traditsioonilisest lä-henemisest Shakespeare'i ko-möödiade «Gremiosid (Tamm) ja Grumiosid (Ahmetov)» män-gitakse ikka nii (Gremio pu-hul tõi selle kinnituseks sar-nasuse K. Raikini kunagise osalahendusega, mis sest, et «Kaheteistkümnnes öös»). Noort kriitikut häiris ülevaimustu-mine grimmi kasutamisest («Gremiol katab nina kogu näo») ja sellest, et kõigist võ-tetest ei saa aru, näit. pursk-kaevu vee omadustest ja Pet-ruchio saabumisest paljasjal-gsena. Kriitilisele hoiakule vaatamata nentis D. Goder ometi tugeva ja andeka kur-suse olemasolu, kus kahjuks ainult kahele (Petruchio ja Katharina osa täitjad) oli an-tud võimalus end näidata. Petruchio (Simmul) seejuures üldse üks lavastuse paremaid rolle, temast õhkub vahetust, avatuse võlu, «veenvalt välja mängitud».

Noored törksad kriitikud olid oma töö teinud — dialek-tiliselt, kriitilis-tunnustavalt, järjepanu hakkasid nüüd laua äärest tõusma need, kelle õl-gadel lasub õige teatriõpetuse koguraskus, kooli esi-nadajad.

Štukini-nim. teatrikooli prouktor P. Popov kasutas bumerangiefekti. Alustas positiivselt: näidati truppi, kes võib moodustada teatri, võlu-vad jäägitu usuga režiissööri ja kõigesse, mida too neile pakub. Nentis, et nähtu oli vä-gagi meetodi järgi tehtud, ent: plastik valdavad nõrgalt, vehklevad halvasti, veidi pa-remad on lood kõnetehnikaga. Psühhotehnika puhul oleks vaja näha «Kolme öde», sest sekund «Törksa...» lõpus veenis selles, et noored näit-lejad suudavad midagi ka inimlikult läbi elada. Ja tõi esile kriitiku elukutse ohud lavastajale: tundub, et režiis-söör (E. Nüganen) on kuulda võtnud kriitikuid, kes on tüdi-nud tinglikkusest. Kujusid mängitakse justkui teat-raalselt, justkui tingli-kult, aga kui see jääb sisemi-se katteta, siis vaatajat ei köi-da. Näiteks Katharina törksu-se põhjused on rohkem välist laadi, süžeest tulenevad. Pro-rektor toetas tallinlasi selles, et neil, kes tahavad režiissöö-riks saada, on võimalus oma

kursusekaaslastega töötada, kuid hoiatas samas: kui noo-red ise peavad kõnesolevat la-vastust eduks ja progressiks, on midagi valesti — see, mil-lest nad etenduses ise joobu-vad, ei paku joobumust spet-sialistidele.

Vihaselt arutles ka GITIS-e kunstiopejõud M. Kunin, kes oli käinud Viljandis ja ooda-nud afišsi lugedes kõrge kul-tuuriga lavastust, aga pehmelt öeldes pettunud: kõrvulukus-tav etendus, märul ja rabele-mine, täielik eklektika kujun-duses, tõelised õled ja kipsist Venus segamini. Ja tegi ette-heiteid nii teatri juhtkonnale kui ka kateedri ja teatrideko-ratsiooni õppejõududele, kes sellise lavastuse professionaal-sele lavale lubasid.

Arutelu juhtinud Štukini-nim. teatrikooli professor S. Barkan alustas kaasatundvalt: vaikida antud juhtumi puhul pole korrektn, aga rääkimata jätta ka ei saa. Oleme hääles-tunud väga hästi, ise ju kut-susime külalistena, aitäh, et tulite, kuid... see lavastus te-kitab näitlejale parandama-t kahju, võib neid kui näit-lejaid sandistada igaveseks. Ja mida edasi, seda kõrgemale professori hääli tõusis. On näinud palju teatrit, ka välis-maal, aga nii surnud teatrit pole ta oma elus veel näinud; see grimmi- ja parukateater on Ljubimovi-eelne Taganka jne.

«Törksa...» venekeelsel ka-valehel seisib ülevaade lava-kunstikateedrist ja lõppes sõ-nadega: «Teie ees seisab ka-rastatud noorus». See karas-tatud noorus istus nüüd la-vastaja ning kunstnik Anna Andreste näol kõrvuti, kuulas ja kirjutas. Eestlasist istusid palavas saalis veel GITIS-e teatriteaduse tudeng Kadi Herkül ja allakirjutanu. Meil jäi arutlust osavõtjaid kulu-tatud energia eest tänada ning kahetseda, et Moskvas ei õn-estunud rohkem diplomila-vastusi näidata. Nüganen lisas, et ta neid vigu, millest rää-giti, juba teab, aga teatud as-jade puhul säilitab oma arva-muse.

Taganka väljakul oli «Törk-sa...» teine etendus juba poole peal, kui saun Gorki täna-vas lõppes. Arutelult lahkudes jõi kõrva tundeüllane järele-hüü: «Nüganen ju andekas poiss, las tuleb sügisest Mosk-vasse õppima.»

TRK DIPLOMANDI E. NÜGANENI KOMMENTAARE

Tagankale: «Minus see va-na saal mingit maagiat ei teki-tanud. Üldse olen Tagankal vaid ühte etendust näinud, kaks aastat tagasi Efroze esi-mest lavastust «Põhjas» uuel

laval, see on minu üks tuge-vamaid teatrielamusi.»

«Törksa...» etendusele: «Vaa-tasin nagu tavaliselt Viljandis või Pärnus. Panin tähele, e-mõjus tõesti nii, nagu arutelu-õeldi: jooksevad ja tormavad. Päeval proovi ajal oli lava mus-saalis vedeles prahti, portaali-mõjusid määrduvalt (enne eten-dust pühkis koristaja müidugi-prahi ära), ja ma ei tea, kas sellest tingituna, aga meie ees-näitleja kaotas kuidagi ära selle-mille kohta öeldakse: kõrge tea-trikultuuriga maa. Just nime-tse etendus mõjus kuidagi mäa-ritult. Lava mõtted olid väik-sed, seda oli kohe tunda, te-gelaste vahel poleks nagu õhku olnudki. Alles finaalis hakkas lavastus ilusasti tööle. Minu jaoks pidas ta proovile vastu seda tunnet küll ei olnud, ei «bože moi, kui õudne...»

Arutelu: «Väga suur ja ka-sulik kogemus, et me just «Törk-saga...» siia tulime ja et läks nagu läks — et teda vastu ei võetud. Põhjus on minu arvates selles, et «Törksa taltsutuse» on Eesti teatrilpildis ja ka meie kursuse diplomitööde sarjase-mingi kindel koht, ta täidab min-git auku — kas või kõrvutades teiste meie diplomilavastustega — «AB», ärapäõratud «Hamlet», muusikali, «Kolme ödega». Nii-sugust ajastu komöödiat, värs-ko-möödiat meil ei olnud. Aga Moskva teatrilpildis ei ole selle-koha peal auku, neil on see auk kuskil mujal, ilmselt seal, kus leedukad oma etüüdilist «Hea-duse puud» tegid. Kui me olek-sime tulnud Moskvasse «Sorry-ga» neljandal kursusel, võinuks vastuvõtt olla vaimustunud ah-milline meetoodika jne. Aga kui oleksime sama etendusega tul-nud teisel kursusel, siis oleks öeldud: «Kuidas nii, juba teie kursusel teete selliseid etendusi, siis oleks seda vaeleks peetud. Kogu vahe on selles, et teatri-situatsioon, teatrilpilt, teatri kon-tekst on teine. Sellepärast ka see mulje, et meie «Törksa...» on teatri üleeline päev.»

Kriitikale: «Öelda, et parem üldse mitte tulla kui selle ühe lavastusega, ei pea ma õigeks — nüüd on üks suur kogemus, muidu oleksime sellest ilma o-lnud. Me ei oleks näiteks tead-nud metodoloogilist vahet kooli suundumustest meil ja koo-li suundumustest Moskvas. Ega öeldu uut moodi asjale vaatama pane, sest lavastuse puudusi ja väärtusi teab lavastaja (ja trupp ise) ilmselt kõige paremini. «Tör-ges...» on meil lkka etendamis-kunsti näide, selles suhtes oli tal Moskvas tõesti raske kooli esindada, sest vene teater him-dab läbielamiskunsti, kuigi pil-nende vahel on segane (ja minu arvates piiri seal päriselt pole-gi).

Tbilisi ja nüüd Moskva järe-lepean õigeks seda suundumust, mis meil on. Me ei lähe välja silma pilgutamata ja loorebered-loikama vaid näitama seda, mis meil reaalselt on. Tomaševski rääkis minu arvates väga mõist-likku juttu võib-olla just see-pärast, et oli varem näinud «AB-d» ja «Hamletit». Kui Tbil-lisis tapsid meie lavastusi Mosk-va noored kriitikud, siis nüüd olid noored leebemad, mõistva-mad. Aga vanad üldiselt mater-dasid, mida vanem ja professo-likum, seda valusamalt. Need seal arutelul ei usu silani, et see lavastus on niimoodi sündinud — kateedrijuhataja läheb ära Pariisi ja jätab lapsed omapead tegema. Isegi siis, kui see lava-stus oleks läbi kukkunud, oleks see metodoloogiliselt üsna õige. Komissarovi meetod ongi ju see viskan vette ja õpivad ise ujuma. Me oleme saanud professio-naalsest küljest väga laia kooli, just nimelt laiuti: alustades «ka-pustnikutest» 50 inimese ees ja lõpetades linnahalliga vile tu-hande ja mikrofoni ees («Okla-homa»). Võib-olla sügavuti on puudu jäänud.»

RESÜMEE

Ülevaatusel kutsutud 50 peanäitejuhist viibis kohal 6, nii et mingist näitlejate bõr-sist rääkida ei saa. Ainsa praktikuna jäid meile silma Majakovski teatri peanäitejuht ja GITIS-e professor A. Gonšarov, kes avas lõppkonven-rentsi tunniajase arutlemise-ga teemal, mis eristab tänast päeva eilsest ja millega peaks astuma XXI sajandisse. Keegi ütles olevat end selliseid aru-tlusi kuulnud juba 21 aastat.

Teaduslik lõppkonverents kestis terve päeva, valikuliselt kuulatud sõnavõttudest jäi enam meelde GITIS-e kriitika-kateedri juhataja B. Ljubimovi rahumeelne ja lepitav esinemine. Ilmselt on olukord juhtivate teatrikõrgkoolides üpriski keeruline, kui sõnavõt-ja luges oma kohuseks asuda ülevaatus ja kooli kaitsmise-le. Ta pidas saavutuseks juba seda, et esmakordselt on ha-kanud üldse midagi niisugust toimuma, on hakanud toimu-ma teatriõpetusega tegelevate jõudude konsolideerumine. Selline ülevaatus võiks toimu-da igal aastal, siis võiks vastastikused teravused asen-(Järg 13. lk.)

Viljandi «Ugala» väikeses saalis esietendus 8. mail TRK lava-kunstikateedri XIII lennu diplomilavastusena A. Tšehhovi «Kolm öde». Lavastajaks kateedrijuhataja Kalju Komissarov, kujundus Krista Toollit.

Pildil: stseen lavastusest.

ENDEL VELISTE foto

«Viru» kolhoosi põhit läbi- viidud Haljala surnuaia kabeli arhitektuurivõistlus teeb korraldajatele igati au. Selles oli kõik kõrge tasemega ja väär- rikas, nagu see kultuurialtile ning soliidsele sponsorile ko- hane ongi. Omaette märkimist väärib aga üks eriliselt liigut- tav detail. «Viru» kolhoosis on tugev arhitektuuribüroo ja seal töötab mitu head arhi- tekti eesotsas Himm Loovee- riga, purjespordikompleksi ühe peaautoriga. Mis oleks olnud lihtsam ja mõnusam, kui see magus suutäis ise alla neela- ta. Usun, et nii oleks teinud valdav osa arhitektidest ja tegelikult ei olekski saanud neile midagi ette heita — ei saa ju igale putkale konkurssi korraldada. Himm Looveer pidas aga oluliselt luua asja- le avaram, kuid ka maksimaalset kvaliteeti töötav ta- sand lahtise arhitektuurikon- kurssi näol.

Üldinimlikku, humaanset teemat sisaldavale üleskutselisele vastasid arhitektid suurearvu- lise (29 tööd) ja kõrgetaseme- lise ehituskunstiparaadiga. Tu- levad meelde haledad ja läbi- kukkunud EKP Keskkomitee tribüünide ja Majaehituskom- binaadi uue seeria saamiseks korraldatud konkursid, kus isegi suhteliselt suured pree- miad inimvaenulikke teemasid ei kompenseerinud. Nii et asi pole rahas!

Esimese kolme auhinnatöö kohta võin žüriiliikmena öel- da nii palju, et need olid kõik heal tasemel ning nende vahed äärmiselt minimaalsed.

Leonhard Lapini esikohatöö on väga terviklik, ühtlaselt tugev kõigis osades, tugeva sakraalse laenguga. Tundub, et autor pole siin midagi ju- huse hooleks jätnud. Loodus- likku nõgu hästi eksploatee- riva kabeli arhitektuurne ülesehitus on näiliselt lihtne, kuid sisult kurikaval. Tsere- mooniaruum kui tähtsaim paikneb kabeli tsentris, ning on eraldatud kogu ülejäänud mahust umbsete seintega, mis ei küüni ühise laeni. Selline võte tagab rituaalsele sünd- mustikule sobiva ja mitte ke- dagi häiriva hajutatud valgus- se kabeli välisseinte ülaosas asuvate lintakende kaudu, nõi- dusliku ja väljavaatamise võimalusteta ruumiaistingu, aga ka suurte inimhulkade puhul väga hea õhuvahetuse, mille tubli valvedispetšerina garanteerib kogu ülejäänud ja silma eest varjule jääv kuba- tuur.

Emil Urbeli kabel on väga sümpaatne, kaunite proport- sioonide ja detailidega ning sobib sellesse asukohta suu- repäraselt. Esikohatööst jääb ta maha väga minimaalselt ja sedagi vaid Lapini tugevama asendiplaani tõttu.

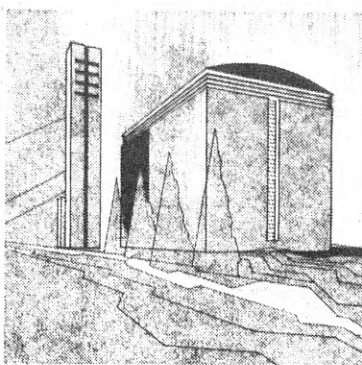
Kolmanda koha autor on Raoul Kurvits ja temagi koh- ta võib ainult häid sõnu öel- da. Võib-olla on tugevaid süm- booleid kabeli jaoks terve ki- riku täis, aga samas on selles midagi väga eestilikku, mida- gi kristjanraualikku. Ja sel on tugev surma lõhn juures — palju tugevam kui teistel töö- del. Igatahes oleks väga taht- nud seda hiilgavat ideestikku plaanides ja lõigetes täpselt kajastunult näha.

Neli ostu pakkusid kõik eri- nevaid lähenemisviise ja nä- gemisvõimalusi. Urmas Muru Erich Mendelsohni laadis dü- naamilist ja ekspressiivset ka- belit mina küll Eesti külakal- mistul ette ei kujuta, aga kunstiliselt ja omaette võetu- na oli see tore. U. Muru kii- tuseks tuleb öelda, et erine- valt paljudest eakaaslastest on ta oma käekirja välja tööta- nud. See jääb ainult tema en- da mureks, kuidas oma eks- pressiivset skulpturaalset nä- gemust ja meie igapäevast ni- gelat ehitustehnoloogiat ühen- dada.

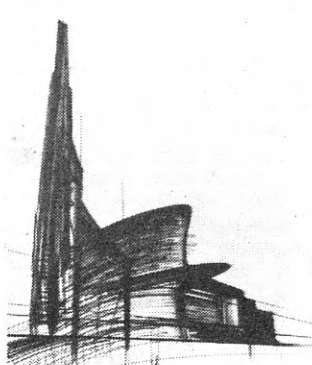
Andres Siimu kavand on la- kooniliselt ülesehitusega ja ku- junduslikult sümpaatne — veidi häirisid kunstigaleriile

HALJALA KABELI KONKURSS

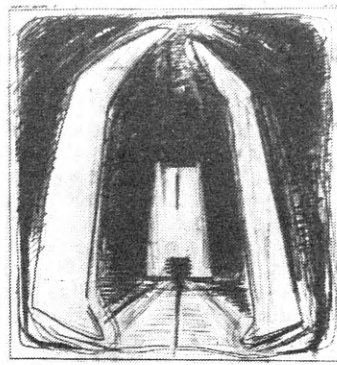
ŽÜRIILIIKMETE PILGUGA

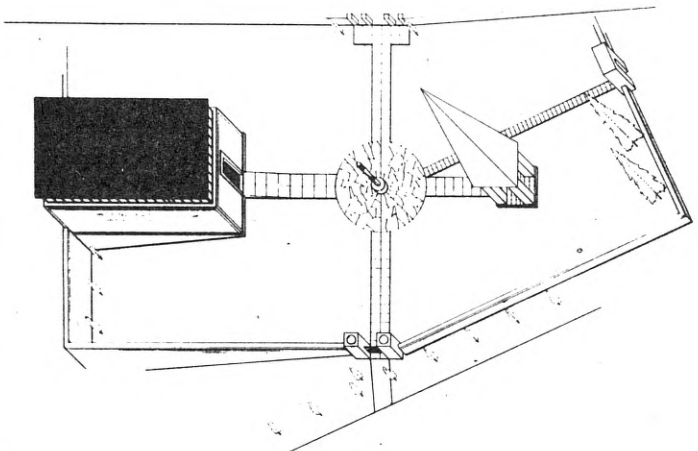
Võistlustöö märgusõnaga «Siin & seal». Emil Urbel

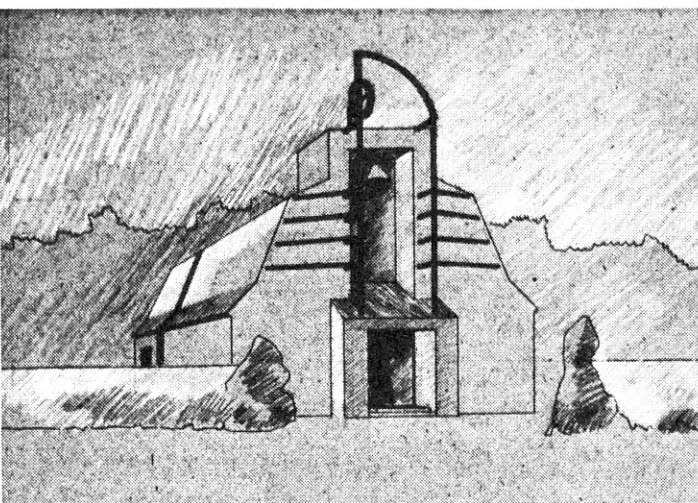
Võistlustöö «Tütarlapsed sil- lal». Urmas Muru

Võistlustöö «Reinkarnatsioon». Raoul Kurvits

Võistlustöö «E.J.K.». Leonhard Lapin

Võistlustöö «Kivikirst». Himm Looveer

omane planeering- ja tillukeste akende monotoonsed rivid.

Veljo Kaasik on väga suu- re sisemise kultuuriga arhi- tekt ja töötab alati köietant- sija riskifaktoriga, üldlevinud ilukaanoneid arvestades vii- mase piiri peal. Ka seekord jääb ta köiele ja köis terveks! Tulemuseks aga on tugeva fi- losoofilise alltekstiga, väike ja näiliselt ilmetuvõitu, aga mõi- gi kummalise sisemise kiirgu- sega Tuhkatriinu, Virumaa Ronchamp.

Kuna Himm Looveerist alus- tasin, siis tuleb temaga ka lõ- petada. Olen alati imetlenud tema mõtlemisaparaati, mis töötab teiste kolleegidega võr- reldes hoopis erineval laine- pikkusel. Käesolev võistlustöö- gi ei ole selles suhtes erand. Kui valdav osa kavandend- baaseerub ristiusu sümboolikal (on ka üks orientalse käsit- lusega töö), siis Looveeri idee-

allika lätend asuvad Taara tammikus. Kivikirst on tema kabeli arhetüüp ja peidab en- das alateadlikku ettekujutust muinaseesti kivikalmetest ja peremärkidest, aga ka hääbu- va talumiljöö nostalgialt. Ise- päine ja sõltumatu töö!

Ja ongi auhinnatööl ring peal. Aga ülejäänuteigi hulgas oli palju selliseid, mis kauaks meelde jäävad. Usun, et lõp- penud konkurss virgutab pal- jude arhitektide loomeener- giat ja andis tugeva süsti ehi- tuskunsti arenguks kodumaal.

Teel Tallinna kujutlen vai- musilmas, kuidas kabel paari aasta pärast Haljala külakal- mistut kaunistab. Vaatan aga juhuslikult autoaknast välja ja avastan kohkunult, et ole- me sattunud linna prügimäe- le. Aga ei, hoopiski Maardu ja Lasnamäe ulatavad üksteisele sõbralikult internatsionaalse terekäe — mõlemal pool vaa-

tevälja laiub hiiglaslik ja koš- maarne tehispeldik — hümn senisele ametlikule ehituspo- liitikale! Huvitav, kuidas ja kuhu küll siin oma surnud maetakse?

Meenub, et 43 aasta jook- sul, mis meid lahutab võidu- kalt lõppenud sõjast, on lin- navalitsus suutnud üles lüüa ühe armetu putka Pärnamäele. Üheainsa nüruse ja armetu putka, mis kõlbab ainult tse- mendikottide hoidmiseks! Sa- mas on hävitatud Kopli ja Kalamaja surnuaiad, räämas on Siselinna kalmistu. Kas tõesti on kogu vähm läinud sissesõitnuile määratud hiig- laslike betoongetode vorpimi- seks? Kes või mis on põhju- seks olnud, et inimestele isegi viimset matka inimväärikalt ei võimaldata?

Niisugused on küsimused, mis kaunil ja päikesepaistelisel aprillipäeval pähe tulla võivad.

TOOMAS REIN

Väike külakonkurss, kabel Haljala surnuaiale, osutus tu- gevalks ja tulemusrikkaks. Tööde hulk ja tase oli palju parem kui mitmelgi vabariik- likul arhitektuurivõistlusel. Väikesed preemiad ei takista- nud ehituskunsti järjekordset spontaanset purset.

Žürii liikmena püüaksin esi- tatud kavandeid grupeerida. Ühe grupi moodustasid mini- malistid, kelle hulka arvaksin Leo Lapini võidutöö, hõbeme- dalimehe Emil Urbeli ja ostu- saanud Andres Siimu projek- tid. Lapini minimalism tule- neb otse tema kunstiloomin- gust — puhtad geomeetrised kujundid — tahukas, püramiid, kuup ja kera — on lahenduses kujundatud ökonoomseks fi- losoofiliseks kompositsiooniks. Lõpetatud geomeetria väljen- dab tasakaalu ja surm ongi tasakaal. Kabeli enda ülim lihtsus assotsieerib pigem an- tiarhitektuurina, kuid hea geograafilise paigutus, reljeefi kaval kasutamine ja sümbool- sete kujundite koostus rajata- val eesõul annavad talle sakra- ralse auru. Sotsiaalsest as- pektist on väärt mõte keskse monumendi loomine kõigis sõ- dades langenutele. E. Urbeli kabel on arhetüüpne lihtne kobakas, heade proportsioonide ja kena torniga. Kabeli enda kujund on vaat et huvitavam kui Lapinil, kuid viimase asendiplaan ja filosoofiline iva on suuremad. Ka A. Siimu ta- hukas on ökonoomne paekuup, väikeste väljaastete, vihjete ja

delikaatsete detailidega. Kena on ka interjäär. Selline uus- minimalism on lootustandev ilming arhitektuuri tänases üsna segases ja anarhilises hetkeseisus ning jätkab H. Jo- hansonit ja E. Lohu parimaid traditsioone.

Ootamatult tugeva grupi moodustavad meie uusekspres- sionistid. Raoul Kurvits ja Urmas Muru maalid ja seadel- dised on mõnda aega Edvard Munchi aegu meenutanud. To- re, et nende kunstiloomingu ja majade vaheline sild on vii- masel ajal tunduvalt tugevne- nud. Kurvitsa kolmanda koha- saanud ideekavand on kunsti- liselt erakordselt mõjuv ja originaalne. Töö väärtust ei vähenda ka mõningad ebanu- gavused surnute transportimi- sel — hiilgav ja sügav süm- bolite ahel kompenseerib sel- le. Tubli, Kurvits! Ka Muru jätkab oma tehnoloogilis-eks- pressionistlikku arengut ja peab tunnistama, et tegemist on väga arvestatava ja tõsise asjaga, eesti arhitektuuris täitsa omalaadse nähtusega. Töö väärtust kahandas veidi Thanatose elemendi vähesus ja liigne ekspressiivsus asu- paiga suhtes. Seega siis ostu- preemia.

Kolmanda huvitava grupi moodustavad anonüümsele rahvaarhitektuurile (vernaku- laararhitektuurile) toetuvad tööd. Siin on esiplaanil Veljo Kaasiku napp, kuid ülimalt sensuaalne viljakuiivati või kuuri arhetüübile rajatud asümmeetriline ehitus. Sild üle nõo kui viimane teekond tei- sele kaldale, väike koorirõdu ja muud detailid on ehtkaasi- kulikult komponeeritud. Jäl- legi väga tugev töö. (Kolho- sirahvale žüriis tekitas veidi võõrastust sarnasus viljakui- vatiga. Asjata, sest ka Ameerika esimeste kolonistide sakraalehitised kiskusid sinna- poole.)

Üsna õdsu surmamaja oli ka Looveeri antikristlik ki- vikirst. Sümboolite suur hulk väikese maja kohta vähendas aga selle kunstilist terviklik- kust. Imelik on tema kabel aga ilmtingimata. Mõlemad vernakularistid pälvisid ostu- preemia. Samasse rühma kuu- lub ka töö märgusõnaga «Hall». Vabakäe nõtkes joonis- tusega on esitatud sarataoline väike kabel, mis võiks sobida ju küll.

Historitsistide-postmodernis- tide vägi jäi seekord ülalmai- nitutele alla. Tundub, et see laad on üldse ennast ammen- danud ja jõudnud väsinud kli- seele produtseerimisse. Kar- gus, kargus — see erutab praegu.

Ka neomodernistid ei ole sel korral pihta saanud. Tööd märgusõnadega HO ja TUKI meenutavad pigem bensii- jaamu või laohooneid.

Kokkuvõtteks võib aga öel- da, et südamelähedane ja konkreetne teema erutab ar- hitektide hinge, siit ka üle tü- ki aja tugev ja siiras arhitek- tuurivõistlus. Pikemat aega kestnud tendents, et hea arhi- tektuur realiseerub Eestis eel- kõige maakohtades, kaugele laante taga, paistab jätkuvalt. Millal ükskord avanevad meie valitsuse silmad Tallinna ni- gelavõitu uusehituste suhtes? Millal taipavad kõrged ameti- mehmed, et meie linna pale pee- geldab ka nende maitset, in- telligentsust ja eetikat? Millal tulevad ministrid selle peale, et hea maja saamiseks tuleb personaalselt pöörduda hea arhitekti poole, mitte aga oodata anonüümsetelt projek- teerimiskombinaatidelt ano- nüümseid projektvusserdusi.

VILEN KÜNNAPU

■ Norra asub meie geograafiliselt suhteliselt lähedal, ometi on tänased kontaktid selle viikingite kuningriigiga meil sedavõrd juhuslikud, et küsin alustuseks kohe otse: kuidas ja mis asjaoludel sa sinna sattusid?

Vilen Künnapu: Juba aastaid korraldab Oslo Arhitektide Ühing sügis- ja kevadseminare, millest kutsutakse osa võtma paljude eri maade arhitektide ja kunstnike. Sama ühing on juba mitu aastat saatnud kutse ka mulle, alles tänava õnnestus lõpuks sõita. Tänu sellele, et Norrast oli huvitatud NSVL Arhitektide Liit, kel seni siin ei olnud. Norra Arhitektide Ühingu puudusid. Nende sisseseadmiseks komandeeriti Norrasse koos minuga spetsiaalselt Eesti AL-i esimees Jüri Jaama. Seminaritöö toimus loenguvormis. 1988. a. kevadseminaril olid esinejate hulgas sellised tuntud arhitektid nagu Jean Nouvel Pariisist, Peter Eisenmann New Angelesest, tuntud pop-kunstnik ja *environment'i* klassik Christo jt. Tahan nende nimetamisega öelda, et Oslo loengute tase on kõrge, ja ka seda, et norralased püüavad maailmaarhitektuuriga kursis olla selle tippude kaudu — praktika, mis meil täiesti puudub. Igatahes tähendas sellesse nimekirja sattumine suurt vastutust, valmistusin pikalt ja põhjalikult, kogusin slaidimaterjali. Sealne Arhitektide Ühing pakkus peale Oslo välja veel esinemised Bergenis, Trondheimis ja Røroses. Tänu kodusele põhjalikule ettevalmistusele tundsin end loengutel päris kindlalt, võisin improviseerida ja eri kohtades teksti muuta. Tegelikult on mulle seda laadi esinemised üsna võõras ettevõtmine, kuidas pidevat võimalust selleks ei ole. Minu loengu ülesanded oli «Vorm ja kontekst». Vaatlesin nende kahe suhte arengut Eesti arhitektuuri taustal. 1960. aastate lõpust tänaseni. Saateks olid pildid meie keskkonnast, lähemate sõprade ja kolleegide tööd ja minu enda majad ja arhitektuurid. Meie viimaste aastakümnete arhitektuuris on selgelt jälgitavad perioodid, mil arhitekt on olnud huvitatud projekteeritava hoone ümbrusest, kasutab oma loomingus tsitaate sellest; on ka perioode, mil majad ilmuvad olemasolevasse keskkonda kontrasti printsiibil, suheldes siis sellega juba hoopis teisiti. Loengu lõpetasin oma ruumipoeetiliste kildudega silindristest, koonustest, mannekeenidest, kindralitest, klassidest, hõljuvatest esemetest. Loengu tekst avaldatakse Norra arhitektuuriajakirjas «Byggekunst» sügisel.

■ Kuidas sinu esinemised vastu võeti, mida küsiti?

V. K.: Minu suureks rõõmuks võeti loengud igati hästi vastu. Eriti hea meel oli, et sõbralikult ja tunnustavalt suhtuti ka minu väljaõeldud kontseptsiooni, mis sidus Eesti arhitektuuri ja kultuuri Põhjamaade oma minimalistliku ja ökonoomse väljenduse traditsiooniga. Sel teemal arutleti tavaliselt veel ka pärast loenguid, kitsamas vestlusringis mõnes mõnusa restoranis. Et Läänes on üldiselt kõik personaalne ja keegi ei esinda kedagi peale iseenda, siis puudutasid ka esitatud küsimused põhiliselt minu arhitektuurset loomingut. Sage-daim küsimus oli: miks kasutad oma majades nii palju valget värvi? Vastas: valge on minu jaoks absurdi värv ja inimeseks on absurdne. Küsiti: miks su viimased tööd erinevad tunduvalt varasematest? Aga aeg muutub kiiresti ja mina koos sellega. Teistmoodi tegemise rõõm on suur rõõm, muutumise loogika annab kogu loomingule isikupära, sest igaüks muutub erinevalt. Küsiti veel, kuidas meie arhitektid tööd saavad, kes on tellijad. Imet-

LOENGUTEGA NORRAS

INTERVIU VILEN KÜNNAPUGA

leti meie arhitektide julgust ja kiideti mõistvaid kliente. Küsiti aga näiteks ka, kas Eestis tohib avalikult kõnelda anarhiast ja kas soome ja eesti keel on sarnased.

■ Mida teati Eestist?

V. K.: Üht-teist ikka, isegi päris palju. Teati, kus me asume, mis keelt räägime, lähiminevikku. Norra ajakirjanduses on viimasel aja ilmunud mitmeid Eesti asju avavaid artikleid. Just minu sealviibimise ajal tuli trükist väike raamat eesti kirjandusest, kaanel rahvariides neiu rehielamu ees tantsu löömas. Turid Farbregdi koostatud raamatu esileheküljel on Priit Pärna karikatuur «Sitta kahl», käsitletud on Tuglase, Undi, Kaplinski, Luige, Krossi, Valtoni jt. loomingut. Mul on tunne, et meie teame neist vähem. Minulgi oli siiani loetust jäänud mulje Norrast kui külmast, kaugest ja veidi igavast maast, mulje, mis osutus ekslikuks. Nii Norra kultuur, linnad kui ka inimesed paistsid silma oma avatuse ja elegantsiga, sellega, et ei hābeneta olla moodne. Norra linnakultuur nagu meiega oma on noor, selles on aima-tav tahe kõike avastada, uut

vastu võtta ja enda jaoks läbi mõelda.

■ Ajakiri «Byggekunst» käib ka meie Tehnikaraamatukogusse, nii et vähemalt arhitektidel on ettekujutus Norra arhitektuurist olemas. Kui palju jõudsid näha kohapeal? Missugune on linnamiljö, suhtumine ajaloolisse arhitektuuri, uude ehituskunsti?

V. K.: Eri linnade miljöö oli väga isemoodi. Oslo — mugav, elegantne, parasjagu romantiline, midagi Helsingi ja Stockholmist vaheldumisi. Seal on üldatavalt palju head funktsionalismi (isegi üks Mendelsohni maja). Kõige enam imponeeris Raekoda, mis on Oslo keskseks arhitektuuriliseks kujundiks, seda ümbritsev väljak on geniaalse planeeringuga, see loob intiimsuse ja samas ülla linnaruumi, millest hargnevad välja väikesed tänavad kaunist kohvikute, kinode ja teatritega, hūbaste interjööridega. Bergen — ilus, võib-olla et liigagi ilus linn, veidi provintslik ja mugav. Nagu teisteski Norra linnades on ka siin tuntav tugev side merega, sillad, kanalid. Fjordide lõppedes võib näha laiuvat Atlandi ookeani. Trondheim on natuke vana, kuid vaitaalne, hoolimatum ja jõu-

lisem, kalalõhnaline. Siin kohtas juba ka inimesi, kes ei osanud inglise keelt. Trondheimis hämmastas hotelli «Royal Garden» ekvatoriaalne eksootika, suured talveaiad, mida köetakse hoone sissepääsu ees voolava jõe veega. Hotelli arhitektuur oli teisel pool jõe asuvate vanade laohoovide vormi vaba interpretatsioon. Sinna saabudes võttis meid vastu Jüri Arrakut meenutav projekti autor arhitekt Lars Fasting. Røros on vana mägedel asuv puulinn, väga geomeetiline ja abstraktne, murukatustega mustjate majadega. Mäed olid siin nagu eesti mustavalkkirjud lemmad, lumi vaheldumas murulaikudega, võis kohata ka kirevaid suusaseltskondi. Norra arhitektuuris puuduvad kõlavad maailmanimed, nende tipparhitektid, nagu meie Herbert Johansonigi, ei leia rahvusvahelistest leksikonidest. Nagu ikka võtavad tähtsamad kultuurikeskused loomingu au ja hiilguse endale. Ega see tähenda midagi, ka norrakatel on suurepäraseid arhitekthe-funktsionaliste nagu näiteks Per Grieg ja Arne Korsmo. Norra ehituskunsti torkas silma tugev annus ratsionaalsust, eriti kui võrrel-

da neid näiteks soomlastega. Sealne uus arhitektuur on praegu avatud kõigile maailmatulele, samas lisab loodus sellele ainuomast nukrust. Püüeldakse valguse poole — mida põhja poole, seda enam kasutatakse arhitektuuris suuri klaaspindu, seda optimistlikumaks ja säravamaks muutuvad ehitised, et kompenseerida päikese vähesust. Nii uus kui ka vana arhitektuur põimuvad üksteisest läbi, täiendavad ja võimenduvad seeläbi, üks on teise jätkuks. Meil Eestis ajavad siiani kõik oma liini — restauraatorid, tulevikuarhitektid, interjöörikuundajad ja kunstnikud. Ollakse isoleeritud, igaüks ajaks nagu oma asja. Norrakate puhul ei kujutaks küll ette selliseid rumalaid diskussioone, nagu meil neid ennistajate ja arhitektide vahel ette on tulnud.

■ Kontaktid ja inimesed?

V. K.: Kui Soomes ja Rootsis tunneb inimestega suheldes neis mingit depressiivsust, lootusetusetunnet, siis norralased näisid olevat kompleksivabad, tugevad ja terved. Samas aga ka subtiilsed, veidi müstiliselt ja heas mõttes tahumatud. Võlus nende otsekoheus ja karm sõbralikkus. Põhilised kontaktid tekkisid Røroses seminaril ajal, kus peale minu esinesid ettekannetega Seppo Heinonen nn. Oulu koolkonnast, Evelyn Andersson SLV-st ja Lars E. Nordland Ostlost. Eriti meeldisid mulle Anderssoni ja Nordlandi tutvustatud, dünaamilist ja plahvatuslikku arhitektuuri demonstreerivad projektid ning nende arutlused ajast, asjadest ja muutumistest. Head sidemed tekkisid ka «Byggekunsti» toimetaja Ulf Grønvaldiga, kellega leppisime kokku info vahetamise asjus. Käisin ka Oslo ühes momendi populaarsemas galeriis «ROM», kus parajasti eksponeeriti P. Eisenmanni näitust ja mida juhivad noored avangardviikingid, kes tegid ettepaneku näituste vahetamiseks. Ilmselt seisavad tihedamad kontaktid Norra arhitektidega alles ees, nimelt toimub suvel Tromsøs Skandi-naaviamaade arhitektuuriseminar «Arhitektuur ja territorium», kuhu kutsuti ka mind.

■ Igalt reisilt võetakse endale kaasa mingi kokkuvõte. Missugune on sinu Norra-moraal?

V. K.: Norras tajusin esmakordselt elus arhitektuuri ja muusika ühtsust. Moodne muusika, mis olevat praegu Norra kultuuri tippsaavutuseks, millest rääkisid eri linnades eri arhitektid, on suurepärase, minimalistlik ja karge. Jan Garbæki ja Terje Rypdali helid sisaldavad eksistent-si küsimusi. «Aeg on saksofon,» väitis mulle üks arhitekt Põhjust. Üha kindlamini veendusin, et Põhjamaade inimesed on sarnased ning et nende omavaheline läbikäimine peaks olema loomulik ja enesestmõistetav. Nukraks teeb meie isoleeritus, üksikud juhuslikud väliskülalised, tarded kultuurijuhimine, tõmbetuule puudumine. Norra, samuti väike maa, on elav näide sellest, kui suur varandus on tihe infovahetus muu maailmaga. Et tugev kultuur tekiks, on vaja head vormi — arhitektuuri. Kui see puudub, pole anumat, millesse head veini valada. Seepärast tuleks ka Eestis teadlikult arhitektuuri rohkem populariseerida, parandada arhitektuuriõpetust, asutada galeriisid, korraldada näitusi. Lasnamäe paneelmajad kultuuri ei sünnita, niisamuti pole selleks võimalised esinduskolossidki. Demokraatliku kultuuri tekkeks on vaja demokraatlikku ja paindlikku arhitektuurset keskkonda. Loodan, et praeguses Eestis need eeldused suudetakse luua.

Vesties KRISTA KODRES

LUUAKSE EESTI NSV DISAINERITE LIIT

Praeguses seltside, ühingute ja liikumiste asutamise ning reorganiseerimise ajal on igal mõtte- ja kutsekaaslastel seltskonnal ilmselt tõesti viimane aeg koguneda ja endast teada anda — ja teha tegusid, et mitte lootusetult rongist maha jääda, nagu nüüd kombeks üldeld. Disainerite liidu loomise mõte on ammu-ne, üleliiduline disainerite liit moodustati moodunud aastal 4. aprillil Moskvas, meil osales selles 10 asutajaliiget, kes olid seega automaatselt NSVL Disainerite Liitu vastu võetud. Need olid: Bruno Tomberg, Teno Velbri, Ando Keskküla, Ilme-Anu Neemre, Ivika Kärnik, Maija Veelma, Saima Priks, Igor Balašov, Jüri Rütman, Kai Saar. Neist valiti/määrati NSVL Disainerite Liidu juhatusse Bruno Tomberg, Ando Keskküla, Teno Velbri, Ivika Kärnik, revisjonikomisjoni Ilme-Anu Neemre. Liit ise moodustati stagnatsioonijärgse kuldreeglite järgi ja hoiakuga hoida ohje Moskvas. Ka esimene vastuvõtt toimus nende ühemõttelisel dirigeerimisel ja nii, et kokkuvõttes saadi öelda — tagasilükatute protsent oli kõige suurem Eestis.

Kuna kõik loomingulised liidud on usinad omi uusi liikmeid välja hõikama, siis miks ka mitte disainerite puhul. Kohalesõitnud 3-liikmeline komisjon Moskvas tunnistas vastu võetaks järgmised: **Elina Kaasik, Eli Melioranski, Oleg Melioranski, Jüri Ruut, Heikki Zoova, Leonardo Meigas, Arvo Pärnson, Viktor Pismennõi, Raimo Sau, Zoja Järg, Matti Öunapuu** (kõik «Ars»); **Maire Valdma** («Marat»), **Anna Gerretz** (Kerge-tööstuse Ministeriumi PTKI), **Mare Remmelgas** («Tekstiil»), **Lea Sonn** («Polümeer»), **Aleksandr Kopõsov** (kooperatiiv «Gloobus»), **Karin Tislar**

(Pärnu Linakombinaat), **Pilvi Ojamaa** ja **Tiia-Leena Viide** («Tarbeklaas»), **Tatjana Kool** («Norma»), **Heli Saarnak, Helen Kauksi** ja **Erika Tammepere** («Mistra»), **Piia Lõun, Katrin Soans, Hilda Ostonen** («Standard»), **Galina Riks** («Valk»), **Kersti Rosenstrauch, Helle Vahter** ja **Tamara Sergijenko** (Tallinna Juvelitehas), **Eha Sillaste** ja **Jüri Siim** («Lembitu»), **Katrin Kasesalu, Hilja Tüür** ja **Vilve Unt** (Tallinna Moemaja), **Mait Summatavet** ja **Villu Järmut** (ERKI), **Maire Sild** («Keila»), **Viive Linnart** («Linda») ja **Len Gtirn** (vabakunstnik), läbivaatamisele spetsialistide kaasamisega läksid ERKI õppejõud **Kaia Lehari** paberid. Kõik oli üsna närviline, kuid nüüd on sooritatud tarvilikud protseduurid ja kirjas vajalik arv (isegi tublisti üle selle) liikmeid, et moodustada Eesti Disainerite Liit kõigi oma õiguste ja kohustustega. Nädal tagasi, 27. mail tuldi-ki selleks kokku Hiil, Glehni lossis, et arutada tegutsemisprogrammi. Selle üldskeem oli koos küll juba 1985. aastal, mil ERKI korraldusel toimus Tallinnas ulatuslik disainiseminar, kõik seal tõstatatud probleemid jäävad töö-korda. Valiti komitee, kelle ülesandeks on ette valmistada uue loomingulise liidu, Eesti NSV Disainerite Liidu kongress 1989. a. alguses, koostada põhikirja projekt, samuti koordineerida selle aasta näitustegevust. Esimese ametkonnana pakkus tuge ja partnerlust disaineritele oma töö viimasel ajal kardinaalselt ümberkorraldunud Kaubanduspalat, kelle esindajana Karl Arusoo esitas mitmeid tegusaid ettepanekuid, ajendatuna tõdemisest, et IME ei toimi ilma heatasemelise ja konkurentsivõimelise kodumaise disainita. Ka disaineri-

te toetus IME-le on täielik, sest disaineri tegevus on mõeldamatu, kui IME ei teostu. Ilus on unistada, seepärast sobiks lõpetuseks ühe disaineri mõte üleliiduliselt disainiliidu viimaselt pleenumilt: on vaja jõuda selleni, et tööstus nutaks, kui ta kaotab disaineri.

TIINA KÄESEL

ÖNNITLEME!

Pilt, mida ei sobi juubilaride tõsisesse ritta panna, kuid ometi teadustab see täit tõtt. Metallikunstnik, õigemini sepp ja kirglik kollektsionäär Tõnu Lauk saab 5. juunil 50-aastaseks, pilt väga noorest east aga reedab juba huvi nii musta metalli kui ka kogumiskire vastu.

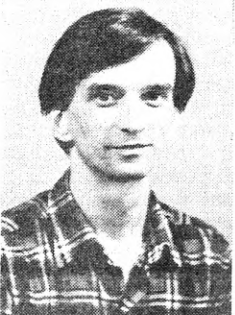
AUNIMETUSI

Eesti NSV
rahvakunstnik
RUFINA NOOR,
RAT «Vanemuise»
balletisolist.

Eesti NSV
teeneline kunstnik
ALEKSANDR KIKINOV,
RAT «Vanemuise»
balletisolist.

Eesti NSV
teeneline kunstnik
VASSILI MEDVEDEV,
RAT «Vanemuise»
balletisolist.

Eesti NSV teeneline
kunstiiglane
ENDEL NÕGENE,
RAT «Vanemuise»
peadirigent.

Eesti NSV teeneline
kunstiiglane
REGINA SUVALEP,
RAT «Vanemuise»
pedagoog-repetiitor.

Loomulikult pakkusid suurimat huvi värskeimad lavastused: Ojaneni—Kuusela «Seitse venda» ning Senderovi—Vilimaa «Maria Stuart».

Viimane esietendus lausa juubelpäevade eel. Leedu helilooja Anatoli Senderov kirjutas balletile muusika Vilimaa palvel (1981. aastal esietendus Leedus nende koostööna balleti «Tütarlaps ja Surm»). Ka uues oopuses tunne ära professionaalse, hästi vormi tunnetava komponisti. «Maria Stuarti» muusikat iseloomustab traditsiooniliste väljendusvahendite ühendamine nüüdisaegsete tehniliste võtetega. Neid käsitletakse isikupäraselt-emotsionaalselt. Oli tunda, et muusika orkestrile ja dirigent Erich Kõlarile meeldis (seegi on oluline!). Kuigi targalt orkestreeritud teos nõuaks vist suuremat orkestrit, musitseeriti paindlikult, muusika väärtusi esile tõstes. Ülo Vilimaal on «Maria Stuart» eelkõige koreograafia, monoetendus, kus teised peale nimiosalise on märgid (Alla Udovenko — Elisabeth kaasaarvatud!). Muidugi pole mõeldav, et teema kogu keerukus-sügavus leiaks suhteliselt lühikeses balletis ammendavat käsitllemist (Maria — Elisabethi võitlus on ju tegelikult eri maailmade kokkupõrge, ratio ja emotsioonide vastandumine). Vilimaal on Maria Stuart eelkõige naine-kuninganna. Teise plaani (nõrgemalt väljatooduna!) jääb kuninganna-politiik, kes võitleb oma sünnioiguste eest. Ometi on see teine plaan esitatud mõnes etenduse lõigus õige paljutootavalt. Kõnekas on avaepisood kahe trepil seisva ja kõrgeimat astet silmas pidava kuningannaga. Etenduse tipp aga on finaalistseen, kus poodiumi kõrgeimal astmel (tapalaval?) seisva punasesse rõivastatud Maria Stuarti vari on suunatud nõnda, et see «määrleb» kõrguses rippuva inglise vapi.

Üks uue etenduse olulisi teostegijaid on kunstnik Georg Sander, kes äärmiselt maitsekate, nappide ja balletipärase kujundusvahenditega loob etendusele nii tarviliku atmosfääri. Ka rikkalik kostüümilooming on tehtud peene ajastu- ja stiiliga (lavastaja oleks seejuures veel rohkemgi võinud rõhutada kuninganna tualetivahetuste rituaalsust!). Üldse saab öelda, et tantsuetenduste kunstnikutöö on «Vanemuises» olnud ikka heades kätes (Voldemar Peil, Peeter Linzbach, Meeri Säre jt.).

Etenduse suurim saavutus, telg, mis kogu ehitust ülevahtab, on Rufina Noor. Veenvalt toob ta esile oma kannatuste rajal liikuva kuninganna Maria sisemise sõltumatus, tema süü traagilise tunnetamise, armastuse, kannatused. R. Noore Maria Stuart on antud arenevana kuni lõpuselginemiseni, seejuures oskab ta rõhutada tantsuvõimalust pakkuvaid episoode (stseen François'ga, duetid Darnley' ja Bothwelliga, meenutusel) niivõrd, kui napp koreograafiline tekst seda võimaldab. Teda toetavad äärmiselt sobivalt valitud partnerid. Noor François (V. Medvedev), Chastelard (S. Pri-lutski), helge Rizzio (A. Lobanov), eriti aga kõrge enesemetleja Darnley (O. Titov) ja brutaalne Bothwell (A. Avilotšev) elustavad antud võimaluste piires ja lisavad etendusse oma värvi. Lavastuse kõik komponendid moodustavad kunstilise terviku. Oma sõnumit balleti «Maria Stuart» kannab.

Lisaks uutele balletidele pakkusid erilist huvi «Vanemuise» balletikülastajate esinemised. Iseseisva kontserdi andsid sõprusteatri Olomouci Oldrich Stibori Teatri tantsijad Robert Baloghi juhtimisel. Koreograafi otsinguterohked tööd on sisemises suguluses

«VANEMUISES»

Maria Stuart — Rufina Noor, François II — Vassili Medvedev.

EINO REINAPU foto

1935. aastal palgati «Vanemuise» alaliseks liikumisjuhiks Viljandi «Ugalas» ja Pärnu «Endlas» endale nime teinud Ida Urbel. Üks neist, kes koos näitejuhi Kaarli Aluoja, dirigendi Eduard Tubina ja Juhan Simmi ning lavastaja Eino Uuliga asus peatama ülikoolilinnas teatri tookordset allakäiku. Kunstilise juhtkonna uuendamisele eelnes ränk võitlus väikekodanliku maitsega, kus näitelskonda toetasid Tartu helgemad pead, meie vaimueliit.

Tantsu alal mindi nüüd seniselt juhuslik-stiililiselt tööstililt üle sihiteadlik-regulaarsele. Palgati tantsutrupp, mille juhtpaariks kujunes Otsuse—Väljaotsa duett. Urbel asus looma ansambli algajatest ning neist Tartu tantsustuudiot kasvandikest, kes varemgi olid etendustes kaasa teinud. Eks või regulaarselt töötava trupi loomist ju lugeda alguseks! Seega põhjus juubeldamiseks leidis juba kolm aastat tagasi. «Vanemuises» valiti siiski balletitrupe tähtsusest järgmine daatum. Nimelt leidis 1937. aasta kevadel aset tantsurühma edukas tuluõhtu, mis koosnes menukamatest operetantistudest, aga ka Urbeli ja tantsijate loodud muudest kompositsioonidest. Mitmesugustel põhjustel nihkus juubeli tähistamine 1987. aastast edasi. Ja nüüd 14.—22. maini sai see lõpuks teoks, kuigi plaanitud trükised tänaseni ilmumata (teatrist mitteolenevalt!). Oma kredo ütles «Vanemuine» juba pidustuste valminud plakatil, kus kujutati kolme tantsijannat: üks neist kandmas muinasest rüüd, teine tänapäevast liubavat tantsukostüümi ning kolmas romantilist balletikleiti. Nii rõhutati seda, et balletit selles teatris on ikka olnud maine ja kodust toetepinnast tunnetat. Samas on ta alati püüdnud väljendusriikka, tänapäevasele sisuga tantsu poole ja aegade jooksul üha rohkem hakanud lugu pidama koolilistest alustest. «Vanemuise» balletit on tugevalt rahvuslik ja samaaegselt tantsukunsti põhiolomuse üldinimlikkust tunnetat. Et Ida Urbeli poolt algtooke saanud eetilise alus on tugev, seda tõendasid enamasti kõik näidatud etendused. «Kalevipoeg», «Satanilla», «Bambi», «Seitse venda», «Maria Stuart» ja «Tiina» veensid, et Ülo Vilimaa (peaballettmeister 1974. aastast) oskab säilitada «Vanemuise» balleti põhiväärtusi — humanisust, realismi, mõtteikkust.

«Vanemuise» balleti põhitaotlustega. Peab olema midagi, millest tantsuvahenditega kõnelda! Esitatud paladest kerkis esile lühiballett «Bernarda Alba maja» (Albenize, Granadose, Villa-Lobosi, Albionini jt. muusikale). Siin oli mõjuvat kujundlikkust (Alba maja sissepääsu sulgemine etenduse alguses!), hästivalitud osatäitjad (Bernarda — Katerina Pelzerová, Pepe — Robert Balogh, Adela — Simona Šuderlova jt.), stiilset-sisutihedat koreograafiat (Pepe ja ödede tants Albionini «Adagio» muusikale), etendust läbiv ja saali kandev ping.

«Bernarda Alba maja» esitati ka esinduslikul galakontserdil, kus lisaks oma maja tantsijatele nägime Ivi Zájedovat — eestlannast tantsusolisti Praha Rahvuskooperist, Tommi Kittit Helsingi teatrist ning estoonsi Inge Arrot, Saima Kranigat ja Tatjana Voroninat. Tutvumine soome tantsijaga näitas-avas seda, mida pakub nüüdisballeti võimaluste järgi koolitatud keha, instrument, mille abil tantsija end väljendab. «Estonia» baleriinid aitasid Vassili Medvedevil teoks teha tema stiilse kompositsiooni «Pas de quatre». Noorelt koreograafilt oli kavas muudki rõõmustavat. Lausa etapilise tähendusega näib olevat teatri priimabaleriinile Jelena Poznjak-Kõlarile ja kolmele meestantsijale loodud «Eleegia». Palal, mis arvestab baleriini suuri sisulisi ja plastilisi võimeid ning avab neid, on väga sügav inimlik alltekst (helge tagasi-vaade noorusnõlmale), huvitav plastiline lahendus. See oli tõeliselt õilis tants. Üld-

kokkuvõttes sai galakontsert siiski liiga pikk. Palade valik pidanuks vaheldusrikkam, nõudlikum ja läbimõeldum olema. Sisse lipsas ka diletantismi (liikumisseade Raveli «Valse» muusikale), pealegi pretensioonikalt ja hea maitse piiridest väljuvat.

Lisaks laval esinevatele külastajatele jätkus neid saaligi. Kõigepealt — kohal viibisid paljud «Vanemuise» omaaegsed tantsijad eesotsas ENSV teenelise kunstniku Ülo Rannastega. Pidustustest võtsid osa ka mitmed teatrikriitikud, tantsutegelased meilt ja mujalt. Kõik neid mõne käest, mida ta arvab tänasest «Vanemuise» balletist.

IVI ZÁJEDOVA, baleriin
Prahast:

«Teoste valik on Tartus huvitav, harva on teatrites nii mitmekülgne repertuaar. Samas aga tundub, et mitte kõik tantsijad ei oska seda rikkust hinnata ja kohati on tunda pealiskaudset töössesuhtumist (alati ei olnud heas tantsuvormist). Meil Prahast on teisiti — ollakse elvil ka kõige tagasihoidlikumat ülesannet saades. Ent mõne tantsija keha- ja mõttelaiskus ei varjata seda, et «Vanemuises» on tõeliselt andekaid tantsuimeisi. See on teatri rikkus.»

ROBERT BALOGH, ballettmeister Tšehhoslovakiast:

«Oli hea, et sai vaadata nii mitut etendust. Nägime nii klassikalist tantsu baseeruvat («Satanilla») kui ka täiesti nüüdisaegset tantsuteatrit («Seitse venda»). Koreograaf Kuusela töö kannatab oma õnnestunud sünteesis välja võrdluse teistes maades samas laadis tehtud töödega. «Maria Stuart» on aga heas mõttes jätk dramaatilisele balletile. Üllatab, et solistid, kes

valdavad klassikalist tantsusüsteemi, lähevad ometi kaasa ka nüüdisaegse tantsuteatri taotlustega. Suudetakse ühineda teist-suguse plastilise mõtlemisega. See on sümpaatne. Imponerib Vilimaa oskus muusikat tunnetada, iga liigutus kasvab sellest välja. Tajusin ka tantsurühma parema osa töössesuhtumise austust, seda eriti «Seitsmes vennas». Nisugune peakski-see tänapäeval olema. Allumine koreograafi tahtele ja oma fantaasiavärvade avamine jõuab iga juhul pealtvaatajani.»

«Vanemuise» balletijuhtkonnal oli planeeritud ka mitmeid etendusväliseid ettevõtmisi: lilled viimine Ida Urbeli hauale Viljandis, siukkas fotonäitus teatri fua-jees, filmiprogramm, mis tänu TV muusikasaadete toimetajale Eva Potterile teostus (saatesarjas Ü. Vilimaast, J. Poznjak-Kõlarist, V. Medvedevist, R. Noorest kulmineeris rariteetne film «Ida Urbeli tantsud»). Ette oli nähtud ka konverents TRÜ Teadusraamatukogu saalis. Konverentsi kujunes Lea Tormise juhitud dialoog Moskva teatri-teadlase Natalia Tšernovaga, kus sõna sekka ütlesid Ella Botšarnikova ja Tatjana Leontovskaja Moskvast, Tamara Sander-Sõrmus, Mallika Koel jt. teatri endised tantsijad.

Raamiks balleti juubelile sai J. Murrelli näidend «Mälu», mille Ü. Vilimaa käesoleval hooajal lavastas Velda Otsusele, kes teatavasti alustas «Vanemuises» tantsijana ning on esimene nimi reas, kus tema järel (kõrval!) tulevad Udo Väljaots, Maie Maasik, Ülo Rannaste, Ülo Vilimaa, Jelena Poznjak-Kõlar jt. Taaskohtumine suure näitlejanna Velda Otsusega Sarah Bernhardt rollis andis imelise teatriõhtu, kus muude õnnestunud komponentide kõrval hakkas silma üksikasjadeni läbimõeldud, ent improvisatsioonina mõjuv plastiline partituur.

Juubeli meeldejääva lõppakordi andis L. Austeri — Ü. Vilimaa «Tiina» teatri esitantsijatar Jelena Poznjak-Kõlariga nimiosas. Tantsiva näitleja suursaavutuse ja kogu ansambli, kõigi selle etenduse tegijate kordaminekute juures on ehk kõige tähtsam sõnum, mida praegune «Tiina» kannab — osata hoida ja kaitsta olemasolevat, seista oma kodu eest, omada reaalsusetaju.

Pidustuse lõpetasid tervitused ning aunistuste ja autasude üleandmine Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimehe Arnold Rüütli poolt. Häid sõnu kuulsid tänased «Vanemuise» tantsijad Kultuuriministeeriumi, Teatrilidu, Tartu linnavõimude, balletiveteranide, «Estonia» kolleegide jt. poolt.

Veidi rohkem kui 50 aastat tagasi tuli ülikoolilinnas teatrisse Ida Urbel, et koos mõttekaaslastega «alalise liikumisjuhina» peatada «Vanemuise» tookordne allakäik. Raskeid aegu on sellel tantsuteel olnud mitu, ent nende kiuste on jalad maha saanud tantsuteater, mida praegu kindlalt mõtteplatvormilt juhib Ülo Vilimaa. Balletist on tänaseks saanud üks «Vanemuise» juhtivaid žanre. Sooviks väga, et meie üldsus teadvustaks selle kultuuri tähtsust ja olulisust hoolimata sellest, et kaunitel kujundatud juubeliafiiid igas Eestimaa paigas ei rippunud. «Vanemuise» balletit on meie kultuuri rikkus ja seda suurem rikkus, et omab tugevat loomepotentsiaali, mille najal mõttesügavusel ja tantsumeis-terlikkusele põhinev koreograafiamõte võib palju korda saata.

HEINO AASSALU

Teisipäev, 24. mai. Linna-halli saal pilgini täis, tehni-listel platvormidel lavasüga-vuseski veel paarsada kuula-jat. Millise hinna (7–10 rbl.) ja vaevaga (?) valituse hulka jõuti, jääb igati enda teada. Juhuslikule piletile lootjad alustasid rünnakuid otse tram-mipeatustes, sissepääsu ümb-raskonnas tõstsid enesetunnet juba sajad õnnetud. Kas tões-ti jääb nägemata Eri Klasi «mahtava kansainvälinen pro-duktio», mis kolm päeva va-rem oli vallutanud Messu-keskuses Helsingi eliidi ja kohe-kohe asus tormijooksule allutamaks moskvalasi kont-serdisaalis «Rossija»? Hallelu-jah, I'm in! Nii nagu lige-male viis tuhat harjumatuht heatahtlikku, viisakat ning hästiriietatud kaaskodanikke, kelle ilus unistus näha elu-suures mustanahalisi oope-rilaval neegreid kehastamas oli täide minemas. Ja seda veel Tallinnas! Justkui oleks tegu mõne Euroopa pealinna-ga, kus vaba kultuurivahetus igapäevane. Ent jüsis Eri Klasil «Estonia» orkester lahti lüüa, kui segased tundmused ja ironiaarad olematuks haih-tusid...

Juba eelmise sula aegu pak-kus «Everyman Opera» Leni-nigradis — Moskvas «Porgy ja Bessi» (1956). Nüüdne, «Opera Ebony» sildi all Moskvasse jõudmine on arvatud parajasti seal avatud afroameerika kul-tuurile pühendatud festivali raamesse.

Meenutada võiks sedagi, et «Kansallisooppera» ja «Estonias» tuli «Porgy» lavale peaaegu üheaegselt — vastavalt aastail 1964–1966. Nii lihtsat ja hel-get Georg Otsa kui jalutu ni-mitegelasena «Täis mul tas-kud on tühjust» laulmas, pol-nud vist näinud estoonlastest kolleegidki...

Aastal 1988 laulavad linna-

BORGY, BESS, CROWN...

halli laval kaheksa musta, kusjuures kõigil on häält. Koor pakub perfektset amee-rika hääldust, kuigi lauljaks soomlased. Ja orkester ei mata ühtki solisti — vastupidi, nii diskreetset kõla sellisest pai-gast (Kultuuripaleest!) ei teaks tahtagi.

Peaosaliste paarist (Bruce Hubbard & Rita McKinley) on nimekaim esimene. Enese-kiindlalt ja end (näiliselt?) pingutamata sõuavad nad pro-fessionaalselt läbi õhtu. Alles publiku ameerikalikust püsti-tõusmisest äraostetult paneb B. Hubbard (lõpuloo korda-misel) täistuurid peale. Küll

ei lase neegerlauljate mahla-kad tämbrid ja sissesündinud nõtkus nende loomulikkuses hetkekski kahelda. Pigem on mõne (Maria-Camellia John-son) laulmine ooperilava sil-mas pidades lausa ebaloomu-likult loomulik. Maasikamü-mise aegu kõlasid erinevad registrid niivõrd vabalt, et us-kusid C. Johnsoni suursugu-sest kogust väljuvat koguni mitut häält — sopranist aldi-ni. Meie ooperilauljate välise kasinusega leppinud publikut üllatasid eelkõige kaks meest — edevuseni plastiline Damon Evans (Sportin' Life) ja tiig-erlik koljat Gregg Baker

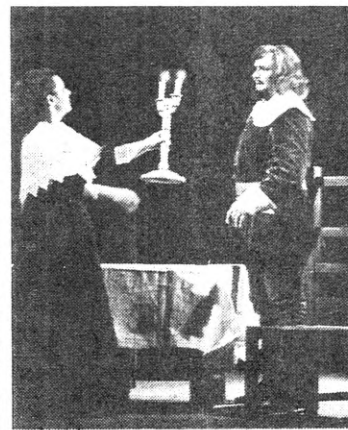
(Crown). Silmahakkava sobi-vusega rolli kaasnes aga ka mõtestatud musitseerimine. Sportin' Life'i reitsitatiivirohke partii mõjus ehedalt duetis Mariaga, bravuurselt kuulsas soolos kooriga («It ain't neces-sarily so»). Samuti tahtnuks iseteada G. Bakeri sügava baritoni voolamist kuulda enamgi, kui Crowni teistest suhteliselt tagasihoidlikum materjal seda võimaldas. Tu-geva ja ratsionaalse lauljatarina tutvustas end Serena rollis kogemustega Leavata Johnson. Ja ometi — Tartu muusika-päevadel kuulnud Serena itk Silvi Vraidilt oli mulle lähe-dasem, ürgsem, raputas tõeli-selt läbi. Selle näite varal julgengi väita, et häälekooli kultiveeritus võib tundeht-sust kammitseva tempera-mentseil mustanahaliselgi. Ehk ongi see seletuseks, miks publi-likule G. Gershwin'i ülipopu-laarne «Summertime» Clara (Myra Merritt) esituses tun-dus lihtsalt ühena paljudest selle kenadest ettekannetest.

Eri Klasi nähtu ja kuuldu eest tänades peaksime endile aru andma, et teda (või Arne Mikku, Lepo Sumerat, Kaie Kõrbi, Kalle Randalut jt.) mändžeri rolliga koormata on ülekohtune. Suurema ise-eisvuse üheks tahuks peaks Eestl olema ka oma (kultuu-riüldsuse ideedele avatud) vä-lisvahetust kavandav ja teos-tav organ. Eesti kultuuri mit-mekülgn eksport, huvipakkuv vahetus lähemate ja kauge-mate naabritega, üldse julged projektid kunstivallas ei saa toetuda kaugete idamaa tar-kade suvalistele tujudele, «Goskontserdi» pudemetele. Kultuurivahetuse edukus sõl-tugu ainult pakutava nõudlu-sest, oskusest oma asju ise ajada.

PEETER TOOMA

«ESTONIAS»...

«REIGI ÕPETAJA»

Catharina Wycken — Marika Eensalu, Jonas Kempe — Ivo Kuusk.

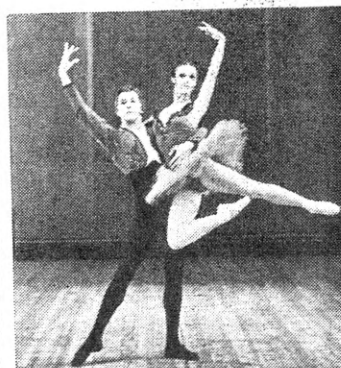
5. juunil esietendub RAT «Estonias» Eduard Tubina ooper «Reigi õpetaja», mille kirjanduslikuks aluseks on Aino Kaldas samanimeline romaan. Libreto kirjutamist alustas Aino Kallas ise, jätkas ja täiendas Jaan Kross.

Ooperi lavastab Arne Mikk, muusikaliseks juhiks ja dirigendiks on Paul Mägi, kunstniku-töö on külalisena teinud Ingrid Agur.

Peaosalisi laulavad Teo Maiste, Voldemar Kuslap ja Hans Miiberg (Reigi pastor Lempe-lius), Marika Eensalu, Tiit Rein-nau ja debütant Riina Kadaja (Lempeliuse abikaasa Catharina Wycken), Ivo Kuusk, Mati Kõrts ja Vello Jürna (Reigi abiõpetaja Jonas Kempe). Kohtuniku rollis teeb külalisena kaasa ka Heino Mandri.

Sel hooajal jõuame ooperit esitada vaid kolmel õhtul. Neist teise etenduse (8. juunil) sisse-tulek annetakse Eduard Tubi-na mälestuse jäädvustamiseks.

GENNADI GORBANJOV

Gennadi Gorbantov ja Zita Ersa Minkuse balletis «Don Qui-jote».

10. juunil esineb «Estonias» Läti NSV rahvakunstnik Genna-di Gorbantov oma loomingulise õhtuga. Õhtu kavas on Stravinski «Apollon Musagete», Schön-bergi «Kirgastunud õõ» ning Weberi, Mozarti ja Rossini muusikale loodud lühivormid. Koreo-graaf on Juris Kapralis, Genna-di Gorbantovi partneriteks on läti juhtivad balerinid Zita Ersa, Litta Beiris, Inese Dumpa, Ginta Gerharde ning Zanne Lieldidža.

«NAERATAV KOER»

13. juunil on võimalus näha «Estonia» teatri saalis kahel etendusel Rootsi modernballeti ansambli «NaerataV Koer». Ansambli kunstiline juht ja koreograaf on Per Jonsson, kes tantsib ka ise kaasa. Samuti on temalt kostüümid ja kujundus. Ansambel võitis endale nimeks Rootsi kaasaegse helilooja Sven-David Sandströmi balleti peal-kirja. See ballet on kavas ka siin. Modernantsu ansambli-ga on kaasas nii Euroopas kui ka Ameerikas tuntus saanud lühk-piillide ansambel «Kroumata», kes esitab Ameerika kaasaegse helilooja John Cage'i Kontserdi ja saatepartii «NaerataVas koe-ras» (viimases on lisaks veel kolm tšellisti). Tantsuansambli on koos koreograafia 10 tantsi-jat, «Kroumata» koosneb 5 män-gijast. Ansambel «Kroumata» avaldas soovi kohtuda meie noorte lühkpiillimängijatega ja heliloojatega vastastikuse kon-taktide loomiseks. Kohtumine on kavas 12. juunil G. Otsa nimeli-ses Muusikakoolis.

EDUARD TUBINA FOND

kontserdi» planeeritud kammer-kontsert Moskvas. Nüüd on Eesti Muusikaühingu juurde asutamisel E. Tubina fond. Alles loodavasse fondi tegi omapoolse annetuse (100 rbl.) meil külas viibinud vä-liseesti dirigent Taavo Virkhaus. Ka 3. juuni klaverimuusika kont-serdi ja 4. juuni kammermuusika kontserdi ning ooperi «Reigi õpetaja» teise esietenduse sisse-tulek kantakse E. Tubina fondi.

Fond tegutseb ühiskondlikel alustel Eesti Muusikaühingu ju-res ning selle tegevust juhib toimkond, mille koosseisu kinnitab Muusikaühingu juhatus presiidium. E. Tubina fondi eesmär-kideks on E. Tubina mälestuse jäädvustamine ja tema loomingu igakülgne propageerimine. Fond seab oma ülesandeks arendada koostööd W. Hanseni muusika-kirjastusega kui E. Tubina loo-mingu juriidilise pärijaga rahvus-vahelise autorikaitse seaduse alu-sel, aga samuti teiste välismaal asuvate asutuste ja organisatsioonidega, kelle valduses on E. Tu-bina helitööde käsikirju ja arhiiv-materjale ning kes tegelevad

E. Tubina loomingu propageeri-misega. Fondi tegevus toetub rahalistele annetustele, mis laeku-vad mitmesuguste kontsertide sis-setulekute, aga ka asutuste, or-ganisatsioonide ja üksikisikute sihtannetustest. E. Tubina mäles-tuse jäädvustamiseks kodumaal on tere tulnud ka annetused kaas-maalastelt välismaal. E. Tubina fondi võib rahalisi annetusi teha Eesti Muusikaühingu kaudu, mille arveldusarve Elamu-Sotsiaal-panga Eesti Vabariikliku Panga Operatiivide Valitsuses (El. Sois. Panga EVP OV) on 700734 (siht-annetusena E. Tubina fondi). Eesti Muusikaühingu pangaarve välismaal teatatakse hiljem.

Fondi tegevuse lähemateks eesmärkideks helilooja mälestuse jäädvustamisel on:

- 1) palgaldada mälestuskivi E. Tu-bina sünnikohal Kallastel seoses helilooja 85. sünniaastapäevaga 18. juunil 1990. a.;
- 2) palgaldada mälestustahvel ma-jale, kus E. Tubin Tartus elas Hermann (praegune Lauristini) t. 6;
- 3) E. Tubina kortermuuseumi avamine helilooja elukohas Tar-

tus Lauristini t. 6;
4) püstitada mälestussammas Tar-tusse kui helilooja kodulinna.

E. Tubina loomingu propagee-rimisel seab fond oma tegevuse peamisteks eesmärkideks:

- 1) omandada välismaal asuvate E. Tubina helitööde käsikirjade ja arhiivmaterjalide (fotod, kir-jad, kontsertide kavad jms.) koo-piadi ning trükised Riiklikule Teatri- ja Muusikamuuseumile;
- 2) E. Tubina helitööde käsikirjad, arhiivmaterjalid ning trükised teha kättesaadavaks koopi-ate abil Teatri- ja Muusikamuuseumi kaudu. Kaasa aidata muusikaõp-peasutuste ja F. R. Kreutzwaldi nim. raamatukogu muusikaosa-konna noodikogude täiendamisele E. Tubina helitööde trükiste või nende koopiatega;
- 3) teha kirjutistele ettepanekuid (vajaduse korral ka materiaalne toetamine) helilooja loomingu ja uurimusliku iseloomuga materja-lide trükimiseks; teha heliplaa-distuudiole ettepanekuid heliloo-ja loomingu heliplaadistamiseks;
- 4) premeerida E. Tubina teoste parimaid ettekandeid interpree-tide konkurssidel;
- 5) korraldada mitmesuguseid kontserte; teha Riiklikule Fiihar-mooniale ja teatritele ettepane-kuid E. Tubina loomingu propa-geerimiseks.

Lähemat teavet saab Teatri- ja Muusikamuuseumi muusikaosa-konna juhatajalt T. Lõhmuselt tel. 44 96 93.

Fondi toimkonna nimel
VARDU RUMESSEN

Georg Otsa nim.

Muusikanädal

Traditsiooniliselt kuulub Georg Otsa muusikapäevade kavva vokaalteoste konkurss. Seekordsed parimad selgusid esmaspäeva pärastlõunal, mil žürii esimees helilooja Eino

Tamberg tegi teatavaks viie preemiasaanu nimed.

Esimest kohta jagasid Ester Mägi soololaul «Maarja — sõ-najalg» (K. Ristikivi) ja Tar-mo Lepiku soololaul «Nok-turn» (M. Under).

Kuna teine koht jäi välja andmata, jagasid kolmandat kohta Olev Sau soololaul «Mu muld» (K.-M. Olbri) ja Gen-nadi Tanieli laulusõnadel «Mis mu südames pakitseb» (J. Liiv). Laulu tarbeks loodud originaalteksti «Mu muld» eest sai preemia Kai-Mai Olbri.

200 AASTAT TAGASI

Georg Otsa muusikapäevade raames on ENSV TA Teaduslikus Raamatukogus, Lenini pst. 10 avatud näitus «Tallinna muusi-kateatri minevikust». Eksposi-tsiooni põhiosa moodustavad Tal-kavalehed ajavahemikus 1825—linna teatri muusikalavastuste 1856. lisaks ooperite tekstiraamatuid ja nn. teatrialmanahhe ka sajandi teisest poolest. Viimased sisaldavad teatri isikulise koosseisu nimestiku ja hooaja repertuaari kalendaarse ülevaa-te.

Avavitrin on välja pandud esimese eestikeelse — õigemini küll eesti—saksa kakskeelse — laulumängu, A. v. Kotzebue «Isa-liku ootuse» trükiväljaanne 1789. aastast. Selle, kaasaegsete poolt ooperiks nimetatud laulumängu muusika autor oli E. A. W. Hör-schmann. Laulumäng esieten-

dus Tallinna asjaarmastajate teatris 8. XII 1788. Seega võime käesoleva aasta detsembris tä-histada esimese eestikeelse lau-lumängu lavaletuleku 200. a. juu-belit.

Väljapandud kavalehtedest nähtub, et XIX saj. teisel vee-randil mängiti Tallinnas laulu-mängude kõrval palju ooperi-literatuuri väärtteoseid: Mozar-ti, Bellini, Donizetti, Rossini, Flotowi, Weberi jt. tuntud oope-reid, sealhulgas ka Beethoveni «Fideliot». Üldiselt jõudsid uudisoperaid Tallinna küllaltki kiiresti, kolm-neli aastat pärast nende Euroopa-esietendust. Kõi-ge suurema teoste arvuga oli esindatud Auber (8), kõige roh-kem mängiti Weberi «Nõidkütti» (82 korda). Viimase tasuta eten-dusega tähistati 29. IX 1860. a. Tallinna kapitulationi 150. aastapäeva. Selleks puhuks anti välja ka ooperi eestikeelne ka-valeht.

Näitus jääb avatuks kuni 12. juunini.

II

Kuigi juba ülalviidatud Gellneri seadus tõendab, et sisu poolest kujutab ameerika filosoofia endast ideede ja kontseptsioonide virvarri, saab selles ometi välja tõsta mõned domineerivad tendentsid. Kõikjal paljudel ameerika kolleegidel, mida nad peavad hetkel domineerivaks arengusuunaks ja peaaegu kõik rõhutasid ootuspäraselt analüütilise filosoofia jätkuvat langust. Mittefilosoofidele on isegi raske seletada, mida see analüütilise filosoofeerimise stiili langus konkreetselt tähendab. Elukõige on siin tegemist sellega, et väheneb taotlus vaadelda filosoofiat kui omamoodi süvamõtisklust keeleprobleemide üle, taandada iga küsimus mõistete tõlgendamisele, defineerimisele ja kasutusviiside võrdlemisele. Mitmed filosoofiaajakirjad ei kubise enam formaalse loogika valemitest nagu viis või kümme aastat tagasi, mitmekohalistele predikaatidele ja kontrafaktiilsetele väidetele pühendatud artiklite kõrval ilmuvad arvukad kirjutised vastutusest, kurjusest, õiglusest, aususest, süüdsusest, elu mõttest. Wittgensteini ja Carnapi mõju hiljapäevil oleks olnud mõeldamatu nüüd nii populaarseks muutunud õiglase ühiskonna probleemiga tegelev poliitiline filosoofia. Kõige suurem muutus ei olegi ju vahet mitte selles, et püstitatakse õnne ja õigluse probleeme (näiteks õnne kohta käivate väidete loogilis-semantilise analüüsiga tegeles analüütiline filosoofia mingil määral ka oma suurimad mõjukuse päevil), vaid laadis, kuidas seda tehakse. Kui analüütilist filosoofiat huvitas eelkõige eetilise väite vormiline ja loogiline külg, siis meie päevil kerkib esile üha rohkem mõtlejaid, kes püüavad eetilisi probleeme lahata ilukirjanduslikku või sotsioloogilist-ajaloolist materjali silmas pidades. Heaks näiteks on siin John Kekesi filosoofia, kes (nagu olen sellest ka varem kirjutanud) püüab välja töötada reaalseid hea elu ja õnne retsepte, mis kulmineeruvad mõttetades nagu «tarkus on ülim voores», või «tuleb õppida vanadelt meistritelt». Kekes kirjutab, et kristlane võib imiteerida Jeesust, filosoof Montaigne'i või Hume'i, kunstnik Michelangelot jne. Paljudele võivad sellised filosoofiauuringud tunduda liiga lihtsameelsed ja arusaadavad. Fakt on aga see, et need uurinud eksisteerivad, on populaarsed ning raamatuturul on nad kaugelt minevam kaup kui traktaadid generatiivsest grammatikast.

Nõukogude filosoofid on nüüdseks kirjutanud vist juba terve mäe raamatuid ajaloolisest koolkonnast inglise-ameerika teadusfilosoofias, teooriatest, millele panid aluse T. Kuhn, I. Lakatos ning teised mõtlejad juba mitukümmend aastat tagasi. Nende taotluseks oli vaadelda tõe, ratsionaalsuse, avastuse, mudeli jt. metodoloogiprobleeme seoses teaduste reaalse ajaloo, reaalsete koolkondade tõusu ja langusega. Pole kahtlust, et ajalooline lähenemine on jätkuvalt populaarne, kuid see on praeguseks üldtuntud ja isegi triviaalne fakt. Huvitavam on minu arvates see, et ajalooline ja sotsiaal-kultuuriline lähenemine ilmneb ka laiemate tunnetusteoreetiliste kontseptsioonide puhul, kus see omandab vahel neopragmatistliku värvinguga relativismi kuju. Teiste sõnadega, mitmed autorid (nagu viimasel ajal moodsaks muutunud R. Rorty) rõhutavad, et analüütilise filosoofia katsed isoleeritud lausete tõeväärtust uurida ning hinnangute ja faktiliste

REISIMÄRKMEID USA FILOSOOFIAST

ANDRUS PORK

teadmiste vahele kindel piir tõmmata ei ole ennast õigustanud. Tunnetus- ja arutlusprobleeme saab uurida ainult vastavat sotsiaal-kultuurilise ühenduse (community) tausta silmas pidades. Community'l on oma moraalsed eesmärgid ja spetsiifika ning selle raamides sündinud arutluskäik ei saa mingil määral pretendeerida universaalsele objektiivsusele. Tähelepanuväärne on ka see, et tunnetusteooriatel on hakatud rohkem nägema ka poliitilisi dimensioone, rõhutama, et gnoseoloogilisi süsteeme saab kasutada teatud poliitilise korra õigustamiseks. Kõrvalmärkusena võib siinkohal öelda, et eesti filosoofias juba aastakümneid viljeldud tunnetuse sotsiaalse determinatsiooni uuringud haakuvad hästi viimaste ülal-kirjeldatud nihetega USA epistemoloogias, mis iseenest peaks meid julgustama katsetele Emajõe ääres sündinud mõtteid ka näiteks Mississippi kallastele ekspordida.

Tähtsaks momendiks analüütilise filosoofia languse kõrval on paljude USA kolleegide kinnitust mõõda nn. rakendusfilosoofia tõus. Viimane on muidugi lai termin, kuid eelkõige mõistetakse selle all keskkete ühiskondlike küsimuste (relvastuse võidujooks, keskkonnakaitse, biomeditsiinilised eksperimendid, tuumaenergia, kompuutrite revolutsioon, kuritegevus, narkootikumid, rassism, pornograafia, AIDS, inimõigused jne.) filosoofilis-eetilist analüüsi. Paljudes USA ülikoolides on spetsiaalsed keskused, mis tegelevad niisuguste probleemide analüüsiga ja tihti finantseerib neid erakapital. Näiteks Marylandi Ülikoolis paikneb Filosoofia ja Poliitika Keskus, mille publitseeritud raamatute pealkirjad räägivad ise enda eest: «Inimõigused ja USA välispoliitika», «Abirahad: poliitilised ja kontseptuaalsed probleemid», «Mehhiko migrandid ja USA vastutus», «Energia ja tulevik», «Sõjalised vajadused, sotsiaalsed väärtused ja vaba-tahtlikud relvajõud» jne. Rakendusfilosoofia kasvu taustal on muidugi vananenud mõned meie spetsialistide (veel lähiminekis korrektsed) väited, et nüüdisaja ameerika kodanlik filosoofia väldib sotsiaalseid probleeme ja on end sulgenud formaal-loogiliste harjutuste elevandiluu torni. Selline hinnang võib ikka veel õige olla ühe või teise juhtivate filosoofia-professorite grupi kohta, mitte aga USA filosoofia kohta tervikuna.

Rakendusfilosoofia tõus on vahetult seotud ka filosoofia ja eriteaduste sidemete tihenemisega. Füüsika, bioloogia, keemia, arvutiteaduse, psühholoogia, keeleteaduse, majandusteaduse, sotsioloogia, poliitikateaduse, ajaloo jne. filosoofiliste probleemide uurimine on kujunenud kindlasti distsipliinideks ning traditsiooniline Lääne filosoofide klassifitseerimine neopositivistideks, realistideks, naturalistideks, fenomenoloogideks, neotomistideks, eksistentsialistideks jne. kaotab sellel spetsiifilisemal tasandil osalt oma tähenduse. Igal juhul tuleb siit kindel ülesanne meie autoritele, kes hakkavad perestroika vaimus Lääne filosoofia ajaloo õpikuid koostama: ükski ülevaade pole täielik, kui ei ole eraldi peatükki eriteaduste filosoofia kohta.

Üks huvitavamaid momente NSV Liidust pärineva külastaja jaoks on marksistliku filosoofia populaarsus USA-s. «Marksistlikud kirjutised on meil siin suureks tööstusharuks muutunud,» ütles mulle üks New Yorgi juhtivaid filosoofiaprofessoreid M. Warfotsky. «1950. aastatel võis Ameerika ülikoolides leida parimal juhul üks-kaks professorit, kes ennast marksistiks tunnistasid, nüüd on neid sadu, võib-olla tuhandeid,» kinnitas Los Angelese Ülikooli professor R. Ashcraft. Siinkohal ei pruugi muidugi piirduda ainult tsitaatidega vestlustest. Näiteks kirjutab Allen Buchanan: «Kõigest viisteist aastat tagasi said Marxi tööd inglise-ameerika filosoofia analüütilise põhivoolu esindajatelt ainult kasina tähelepanu ja veelgi kasinama respekti osaliseks. /.../ Alates sellest, kui 1972. aastal avaldati Allen Woodi teedrajav töö «Õigluse marksistlik kriitika», on Marxile pühendatud filosoofiliste raamatute ja artiklite arv kasvanud erakordse kiirusega — Marxi teadustöö hakkab nüüd asuma väljapaistvate kohale poliitilise filosoofia renessansis, mis toimub inglise keelt kõnelevates maades (A. E. Buchanan. Marx, Morality and History: An Assessment of Recent Analytical Work on Marx. — «Ethics», 1987, vol. 98, p. 104).

Seda laadi tsitaate võib leida kümneid. Minu arvates on keskmine eesti harilane tavaliselt kõige halvemini informeeritud just sellest ameerika filosoofia arenguküljest ja võib-olla nii mõnigi kipub kahtlema, kas autor ei püüa siinkohal soovitatavat tegelikuse pähe pakkuda. Kõik see on aga loomulik, sest sugugi mitte paradoksaalselt on meie aastate jooksul vahelohutava sotsiaalse tegelikkuse taustal funktsioneerinud talmudistlike elementidega ja mustvalgete hinnangutega propagandasüsteem paljudel meie inimestel kujundanud raudkindla veendumuse, et marksistlik filosoofia ei saa olla populaarne ühiskonnas, kus poest on kõike saada. Muidugi tuleb rõhutada, et räägin siin ikkagi üldise marksistliku filosoofia (dialektilise ja ajaloolise materialismi) mõjust USA akadeemilises mõttemaailmas ning ei püüagi väita, et marksismi konkreetsemad sotsiaal-poliitilised kontseptsioonid oleksid kujunenud reaalseks jõuks Ameerika poliitilises elus.

USA ajaloo-filosoofias (mis on aastate vältel olnud mitmete eesti filosoofide, sealhulgas ka minu huviala) toimivad üldjoontes samad protsessid mis kogu ameerika mõteteaduses. Olles üks valdkondi, kus leiab aset ajaloo kui eriteaduse ja filosoofia süntees, esindab ajaloo-filosoofia Lääne nüüdisfilosoofia arengu peateed. Analüütilise koolkonna poolt esile tõstatatud teoreetiliste probleemide (seletus, narratiiv, jms.) arutamine jätkub, kuid üha suuremat tähelepanu pööratakse konkreetsete ajaloo-teaduslike tekstide analüüsile. Ajastu märgiks on viiekümnendatel aastatel spekulatiivseks eba-teaduseks tunnustatud nn. substantiaalse ajaloo-filosoofia (s. o. Spengleri ja Toynbee' tüüpi ajaloo-protsessi teooriate) taassünd. Näiteks esitas Los Angeleses paikneva California Ülikooli professor

David Wilkinson hiljuti Toynbee' vaadete konkureeriva teooria, mille järgi maailmas on eksisteerinud üldse 14 sõltumatut tsivilisatsiooni (Mesopotaamia, Egiptuse, Egeuse, India, Iiri, Mehhiko jne.). Käesoleval ajal eksisteerivad aga ainult üks tsivilisatsioon, mida Wilkinson nimetab «keskseks». Viimane olevat tekkinud umbes 1500 e. m. a. Lähis-Idas Egiptuse ja Mesopotaamia tsivilisatsioonide kokkusulamise tagajärjel ning edasise kasvu protsessis neelanud ülejäänud 13 tsivilisatsiooni. Selliste teooriate esilekerkimine sunnib inglise-ameerika ajaloo-filosoofiat mitmeid oma traditsioonilisi väärtushoiakuid ümber hindama. Praegu on veel vara öelda, kuidas edasine areng täpsemalt kulgeb, kuid mulle näib, et tulevikus üheks magistraalteeks saab olema mitte ainult substantiaalse ajaloo-filosoofia väärtuse tunnistamine, vaid ka analüütiliste meetodite laialdane rakendamine substantiaalse filosoofia enda uurimiseks. Teiste sõnadega, on võimalik, et ka tunnetusteoreetiliste ajaloo-filosoofide huvikeskmes nihkuvad kirjeldavate ajaloo-teaduslike tekstide asemel ajaloo-teoreetilised tekstid.

Kuigi enamik maailma ajaloo-tähtsündmustes osalenud poliitikutid on nii või teisiti propageerinud alati mingeid filosoofilisi ideid, kuigi pole vist tõesti väljapaistvat teadlast, kirjanikku või kunstnikku, kes poleks lähtunud mingitest filosoofilistest visioonidest ning ka ise midagi filosoofiale lisanud, kuigi filosoofiliste ideede lipu all on läbi viidud rohkesti revolutsioone ja kontrevolutsioone, koostatud riikide konstitutsioone, tapetud inimesi ja vallutatud maid, küsitakse ikka ja jälle, milline on ikkagi filosoofia praktiline mõju inimeste igapäevasele elule. Vaevast, et minagi siinkohal suudan rahuldavalt vastata küsimusele filosoofia mõjust, kuid alljärgnev õpetlik looke peaks näitama, et eriteaduste ja filosoofia liidu kõrval võib ameerika ühiskonnas kohata ka omapärast finantskapitali ja tunnetusteooria liitu. Juttu tuleb siin George Sorosest, kes on ligi kahemiljardilise kapitaliga investeerimisfondi juhataja ja keda eksperdid on nimetanud maailma ajaloo kõige edukamaks määndžeriks investeringute alal. Soros sai 1969. a. väikese fondi juhatajaks ning tõstis selle kapitali 17—18 aastaga viiesajakordseks. Iseenesest on see ju armas success story, millega ameerika emad ikka oma lapsi kasvatavad, kuid Sorose filosoofilised huvid annavad asjale erilise koloriidi.

Pärast Teist maailmasõda Londoni Majanduskoolis õppides innustus Soros Popperi filosoofiast, kuid talle ei meeldinud Popperi tees loodus- ja ühiskonnateaduste põhimõttelisest tunnetusteoreetilise ühtsusest. Soros jõudis järeldusele, et ühiskonna- ja loodusteaduste vahel on fundamentaalne erinevus, mis põhiliselt tuleneb faktist, et ühiskonnateaduste objektid sisaldavad mõtlemaid olevusi, kes oma tunnetusega (ka väärtustunnetusega) sündmusi mõjutavad. Ülikooli lõpetamise järel kirjutas Soros essee «Teadvuse koorem», milles ta oma filosoofilise süsteemi välja arendas (vt. G. Soros. The Alchemy of Finance. Simon and Schuster, New York, 1987, pp. 12—13). Saanud investeerimisfondi juhatajaks, formuleeris Soros nn. refleksiivsuspriinti, mis tuleneb ülalviidatud üldfilosoofilisest seisukohast ja väidab, et vastupidiselt tavalisele ettekujutusele, nagu peegeldaksid hinnad turudentse õigesti, on hinnad tegelikult alati valed, sest nad formuleeruvad moonutatud ettekujutustega subjektide tegevuse mõjul. Oma metodoloogial põhjal arendas Soros ka kontseptsiooni finantssturu funktsioneerimisest ning (nagu ta ise väidab) katsetas seda reaalses majanduslikus eksperimendis 1985.—1986. a., kusjuures põhiküsimuseks oleval olnud tema teooria võime turu käitumist ennustada. Kuna eksperiment kulges edukalt ja Sorose sissetulek tõusis 1985. a. üle saja miljoni dollari (vt. «The New York Times Magazine», 1987, May 3, p. 84), luges Soros ilmselt oma majanduslik-filosoofilise süsteemi põhjendatuseks ning otsustas selle avalikustada raamatus «Finantside alkeemia» (1987).

III

Joont reisimärkmetele alla tõmmates tuleb jälle peatuda üldistel tendentsidel. Perestroika, uus poliitiline mõtlemine, rõhuasetus üldinimlikele väärtustele ja mõistmine, et maailm tõepoolest kujutab endast ühtset vastastikkust seotud tervikut, on viimaste aastatega tundmuseeni muutnud tingimusi, milles toimub Nõukogude ja Ameerika ühiskonnateadlaste suhtlemine. Mõttetu on sulgeda silmi fakti ees, et paljud väärtushinnangud on kumma-gi poole esindajatel erinevad ja jäävad sellisteks ka ettenähtavas tulevikus. Kuid erinevate momentide rõhutamine kõrval on nüüd rohkem võimalusi (ja ka soovi) otsida ühist, kokkulangevat, seda, mis võib vastastikust arusaamist ja stabiilsust maailmas suurendada. Miski peale reisi ühest superriigist teise ei võimalda paremini tunnendada tarkava pingelõdvenduse ja globaalse dialoogi pulssi. Filosoofiat on tihti nimetatud oma ajastu kultuuri kokkuvõtteks. Ma ei julge küll väita, et Nõukogude ja Ameerika filosoofide dialoog oleks pingelõdvenduse teljeks, kuid oma kindel koht tal selles protsessis tingimata on.

ba püstitamiseks.

17. mail peeti Raamatuühingu ekslibristikanõukogu koosolek, kus arutati käesoleva aasta tegevuskava. Mitmete kohalike ekslibristide soovil korraldab ühine suurem ettevõtmine ülevaatarilgiline seminar laager 11.—12. septembril. Selle korraldaja on Tartu Ekslibristideklubi.

Raamatuühingu saalis on vauda näitus «Inimene ja loodus», mille on koostanud Gorki-nim. Keskraamatukogu. Välja on pandud loodus- ja looduskaitset käsitlevat kirjandust. Samas on eksponeeritud ka kunstnik Külli Järvi väikegraafikat ja Tallinna 21. keskkooli õpilaste joonistusi teemal «Lehekülgi punasest raamatust».

Tallinna linnaorganisatsioon ja Igor Severjanini Poesoklubi korraldasid Eesti NSV Riiklikus Vene Draamateatris Severjanini-le pühendatud õhtu. Kaastegevad olid Puškini-nim. Leningradi Draamateatri näitleja Jevgeni Lukoškov, Bruno Lukk, Nikolai Sumilin, Sofja Blücher, Juri Sumakov, Natalja Matsova, Artur Laast jt. Õhtust saadud tulu kasutatakse J. Severjanini ausam-

HARIDUSSELTS TÖÖLE

19. märtsil pöördus Eestimaa Rahvahariduse Seltsi algatusrühm avalikkuse poole murega haridusreformi senise käigu üle, üleskutsega ühendada jõud hariduskriisist ülesaamiseks ja palvega saata oma ettepanekud ühistegevuse paremaks korralduseks algatusrühmale. Algatusrühm sai vastu seks kümneid kirju, üleskutsesid oli mitmeid vastukajast ajakirjanduses ja televisioonis, seltsi loomist on toetatud paljudel arupidamistel. Mitmetes rajoonides ja õppeasutustes on hakanud tegutsema missioonitundega inimesed, kes seltsi eesmärke juba ellu viivad.

Kõiki kaasalööjaid tõhusa abi ja asjalike ettepanekute eest tänades peab algatusrühm oma kohuseks välja tuua järgmised põhilised momendid haridusseltsi liikumise praegusel etapil:

- 1) üha selgemaks saab, et ühiskonna ette kerkinud probleemide lahendamise ei ole võimalik praeguse hariduse baasil. Et hariduselu ümberkorraldamine ei kujuneks valdavalt administratiivseks ettevõtmiseks (nii põhimõtete väljatöötamine kui ka nende elluviimise staadiumis), et tagada haridusel pideva arengu mehhanism, selleks on ilmselt vajalik meie vabariigi kõigi sotsiaalsete kihtide ja gruppide ühendamine «rahva-haridusrindesse», liikumisse IME, kui ise mõtleja Eesti eest. Sellise ühenduse organisatsiooniliseks vormiks võiks olla Eestimaa Rahvahariduse Selts;
- 2) vajadus sellise hariduselu juhtimist demokraatiseerida vormi järele, mis vahetult ühendab ametkondadega tegutses opositsiooni, täiendus- ja integratsiooniprintsiipidele tuginedes, on viimasel ajal üha kasvanud;
- 3) praeguses kiiresti muutuv situatsioonis ei ole põhiküsimuseks mitte niivõrd seltsi tegevusraamides täpne fikseerimine põhikirjas kuivõrd tema programm, mille realiseerimiseks käigus selguvad otstarbekaimad tööviisid, muutub ja areneb seltsi organisatsiooniline struktuur.

Eestimaa Rahvahariduse Seltsi programmiisteks taotlusteks on:

- 1) kultuuri järjepidevuse hoidmine;
- 2) hariduse väärtustamine;
- 3) avalikkuse kaasamine rahvahariduse uuendamisse;
- 4) haridusotsuste demokraatiseerimine;

5) inim- ja kultuurisõbraliku hariduskontseptsiooni väljatöötamine ja realiseerimine;

6) kõigi Eesti NSV territooriumil elavate sotsiaalsete gruppide enesemääramise ja koostöö soodustamine.

Selle tarvis Eestimaa Rahvahariduse Selts:

1) selgitab välja ja toob avalikkuse ette Eesti NSV asendist ja senisest arengust tingitud isearasused haridus- ja kultuuri situatsioonis;

2) toob välja ja seostab erinevate sotsiaalsete gruppide haridushuvideid;

3) töötab välja ettepanekuid konkreetsetes koolikordade kuumustes;

4) osaleb kooli uuendamise elluviimises ja haridusasutuste juhtimise ümberkorraldamises;

5) üldistab kooli uuendamise kogemusi ja kasutab neid kooli uuendamise edasiarendamiseks;

6) tutvustab ja analüüsib erinevaid seisukohti haridusküsimustes;

7) vahendab eesrindlikku haridusinfot;

8) osaleb rahvaharidusliku kirjanduse kirjastamises;

9) algatab ja edendab pedagoogilisi, psühholoogilisi, sotsioloogilisi jt. hariduselu puudutavaid uuringuid;

10) kaitseb ja propageerib humanistlikke eetilisi ideale järgivat elulaadi;

11) täiustab ja arendab seltsi kui haridusala ühistegevuse vormi põhimõtteid, tuginedes:

a) seltsi liikmete poolt tõstatatud probleemide ühisele analüüsile, lahenduste otsimisele ja kavandamisele;

b) kavandatu elluviimisele seltsi liikmete tegevuse kaudu seltsis ja väljaspool seltsi (põhikooli, elukohas, perekonnas, teistes ühiskondlikes organisatsioonides ja liikumistes);

12) algatab ja toetab teisi seltsi eesmärkidega ühtlanguvaid töösuundi.

Eeltoodud põhimõtted ja eesmärgid on välja toodud haridusseltsi idee ümber seni koondunud inimeste ühisaruteludest ja arvamusavaldustest, tuginevad nende kogemustele ja ootustele. Põhiliselt on meie seltskond piirdunud mitmesuguste õppe- ja haridusasutuste töötajatega. Andes endale täielikult aru, et hariduse edendamine pole ainult meie mure, kutsume kõiki, kes tahavad midagi konkreetset selles valdkonnas ära teha, laupäeval, 4. juunil kell 11-ks Tartuses, TRÜ aulasse Eestimaa Rahvahariduse Seltsi asutama ja edasist tegevust kavandama. Seltsi programmi ja põhikirja võtame töövahendiks kaasa ja tuleme juba 10.30-ks kohale, et enne töö algust jõuaksime ennast registreerida!

EHS-i algatusrühma liikmed JÜRI GINTER, TOOMAS HANSON, JAAN PRUULMANN, VALDO RUTTAS.

P. S. Täiendavat infot saab telefonidel 7 18 79 (Eesti ATK juhtimise Kõrgem Kool) või 3 51 49 (TRÜ kõrgkooli labor).

Viimaste päevade sündmuste- ja uudistetuvas oleme teada saanud ka kahe vastloodud suurministeeriumi — haridus- ning looduskaitse ja metsamajanduse komitee — esimeeste nimed. Järjekordne ülevaade algatatud juhtimissüsteemi ümbertegemine on niisiis käivitunud. Pole sugugi võimatu, et sedapuhku määrati juhi kohtadele parimate uutmiskavadega mehed, kelle suutlikkus vastavate alade arengut Eestis suunata on tööpoolest suurim.

Ometi puudub niisugusel kaadrivalikul alus, mis oleks uutmiskava väärtus. Olukorras, kus Ülemnõukogu on (kaheldava väärtusega) jaksõna öelnud vaid juhtimise uue peaskeemi põhimõtetele ja skeem ise on alles valduste ja ümbertöötamise järgus, olukorras, kus loodud ametkondade funktsioonid ja struktuur on veel üsna hägusad, on nende liidrite direktiivne määramine vähemasti sügavalt mittedemokraatlik. Sest praegu üldiselt kriisis olevad stagna-aegsed võimuorganid nimetavad end poolt kujundatud ametkonna juhi loomulikkult oma mallide järgi, juht kujundab meeskonna oma näo järgi, see paneb masinavärgi käima jällegi oma arusaamist mööda jne. Niimoodi lisandub juba olnule vähe uut ja alternatiivset, seegi vaevaliselt ja juhuslikult.

Uutmise tähendab ka uusi demokraatlikke valikuprint-

Vabariikliku õigekeelsuskomisjoni poole on pöördunud mitmed asutused ja organisatsioonid küsimusega Tallinna nime venetähele kuju **ТАЛЛИН** lubatavuse kohta. Varem on praeguse ametliku kirjapildi (Таллин) ebatäpsusele tähelepanu juhtinud Uno Ussisoo («Sirp ja Vasar» 13. nov. 1987), samuti mitmed kodanikud, kes ei ole rahul Eesti NSV pealinna nime kirjutamisega välispostiteplitel, teistest riikidest tulevatel saadetistel, välismaises trükisõnas ja mujal, kus ladinatähele kirjutusviis matkib vene ühe n-iga kirjapilti. Keele ja Kirjanduse Instituudi poolt on juhitud «Eesti nõukogude entsüklopeedia» peatoimetuse tähelepanu vajadusele Tallinna nime venetähele kirjutust parandada ja soovitatud see vajadus teatavaks teha NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuval Geodeesia ja Kartograafia Peavalitsusele. Ametlik kirjapilt põhjustab häirivat erinevust normaalsest nimekujust perioodika väljaannetes «Tallin» ja «Vesterni Tallin» pealkirjade eest. ti transkriptsioonis.

KAS NIMETAME VÕI VALIME KULTUURIKOMITEE JUHI?

siipe kaadri poliitika. Kui Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium nimetabki ametisse just antud inimese, siis sellele n-õ. punktpanekele peab kindlasti eelnema konkureerivate juhiprogrammide avalik arutelu ning nende autorite seast kompetentsete ekspertide poolt parima kandidaadi valimine.

Eestimaa on väikene ja asjast huvitatud inimesed teavad hästi, kes kui palju on uutmise poolt, kes vastu ja kes vaid vingerdab demagoogiliselt. Ühesõnaga, kes milleks suuteline on. Kaader teatavasti otsustab kui mitte kõik, siis vähemasti väga palju!

Nüüd on päevakorral kultuurikomitee ja ilmselt mitmete teistegi juhtimiskomplekside esimeeste küsimus.

Kultuuri juhtimise (täpsemalt valitsemise, ohjamise ja käsutamise) süsteem ning selle juhid on end nii isikukultuse kui ka hilisemate vaimse tasandilamise aastakümnete jooksul vahest kõige enam kompromiteerinud. Uutmise alustamiseks ei piisa siin organisatsioonikoose-

tikast ja nomenklatuursete seltsimeeste ümberpaigutamisest. On tarvis uut kultuurifilosoofiat ja sellele vastavat kõigi kultuurialade eraldi ja rahvuskultuuri kui terviku riikliku ja parteilise juhtimise kvalitatiivset uut taset. Oleme sügavalt veendunud, et juhikohti peavad praegu kultuuriametnike asemel täitma rahva silmis usaldusväärsed kulturiinimesed. Tulevase kultuurikomitee (või kuidas me seda ka ei nimetaks) ülesehitus tuleb avaliku ja põhjaliku arutelu käigus välja selgitada. Seda rahvuskultuuri soodsaima arengu ja mitte võimustusteemi «plokkseemide arhitektoonika» harmoonia huvides.

Seadluste projektide anti-demokraatlik ettevalmistamine ainuüksi kabinettide kinniste uste taga peab jääma minevikku. Demokraatlikku kaadri valikut tuleb alustada juba õige kulturi juhi leidmisest!

Raamatuklubi «Tõru» rahvarinde tugirühma nimel ÜLO KAEVATS

TALLINN — ТАЛЛИНН

Kirjakuju Tallinn on jäänud kunagisest ümberkirjutusviisist, kus püüti muukeelsetes nimedes vältida vene sõnavarale mitteomaseid tähejärjendeid. Selline moodus on vene pruugis (entsüklopeedias ja mujal hoolikalt toetatud teostes, samuti transkriptsioonijuhistes) asendunud või asendumas muukeelsete nimede võimalikult tähtsahelise edasiandmisega. Geodeesia ja Kartograafia Peavalitsuse «Instruktsioonis Eesti NSV kohanime vene edasiande kohta» (1972), mis on kohustuslik kõigile NSV Liidu ametkondadele ja asutustele, samuti Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi otsustega 26. 09. 1959 ja 30. 12. 1971 kinnitatud transkriptsioonijuhistes on eesti —nn(—) normaalseks vasteks antud —nn(—), näiteks Кõnnu — Кыну, Канн — Канн, ja ainsa erandina sellest esitatud Tallinn — Таллин. Analoomilised tähejärjendid

leiduvad mitmetes teiste maa-de kohanimes, mille venetähele transkriptsioon on nüüdisajal tähtsaheline, näiteks Bonn — Бонн, Heilbronn — Хайльбронн (ad-jektiiv хайльброннский) jne. Vabariiklik õigekeelsuskomisjon arutas Tallinna nime küsimust oma koosolekul 16. märtsil 1988 ja

otsustas:

1) pidada õigeks Tallinna nime transkribeerimist vene tähtedega kujul **ТАЛЛИНН**;

2) vastata sellekohasele küsimusele, et õige transkriptsioon ei ole ühelgi juhul keeleliga, kuid seni kui erandlik kirjutusviis (—н) on ametlik, on soovitatav hoiduda õige transkriptsiooni kasutamisest rangelt ametlikel, samuti muudel juhtudel, kus ametlikust kujust mittekinnipidamine võiks põhjustada arusaamishäireid;

3) Tallinna nime normaalse rahvusvaheline ladinatähele kirjutamine on Tallinn; sellest lähtudes taotleda kirjapildi korrigeerimist rahvusvahelistes nimistutes (eeskätt sideasutuste nimistuses) ning selliste nimistute üldist läbi vaatamist eesmärgil tagada Eesti NSV kohanime kirjutamine eesti normaalkujul;

4) pöörduda Eesti NSV Ülemnõukogu poole taotlusega Tallinna nime transkriptsiooni korrastamiseks venekeelses dokumentatsioonis, kõigepealt Eesti NSV konstitutsiooni venekeelses tekstis ning Eesti NSV ja NSV Liidu haldusjao-tuse teatmik (kirjapilt nendes teatmikutes on üleliiduliselt kohustuslik), koos tähtaja määramisega, mille jooksul tuleb ametlikus tarvituses korrastatud nimekuju üle minna.

Õigekeelsuskomisjoni otsust on toetanud Emakeele Selts oma aastakoosolekul 20. märtsil Tartus ja Eesti NSV TA Keele ja Kirjanduse Instituut. Taotlus on Eesti NSV Ülemnõukogule saadetud.

SEAL, KUS LJUBIMOV JA VÖSSOTSKI

(Algus 6. lk.)

duda oskusega üksteist ära kuulata. Ohtlikku destruktiivset tendentsi nägi ta selles, et etendustel ei viibinud teatrite peanäitejuhid ega direktorid: meid (s. t. kooli) võib sõimata, kuid peab olema kursis sellega, mida siiski reaalselt tehakse. Ja reapedagoogidega pole olukord sugugi nii halb, kui ette kujutatakse.

Kuigi lõppkonverentsil vaieldi kaua, kas ühe etenduse põhjal võib langetada hinnangut kogu teatrikooli tegevuse üle (ja professor arvas, et võib ja peabki, aga teine pool väitis vastupidist), ei ole ma kindel, et ühe la-

vastusega oli lavakunstika-teedri XIII lennul mõttekas Tagankale sõita. See, et ta nii kavandatud polnud, aga nii välja kukkus, viitab meie hoolimatusele oma tulemuste representatiivse väljapakumise suhtes. See on rohkem tagantjärele tarkus ja lähtub veendumusest, et XIII lennu nelja-aastase töö kokkuvõtteid — diplomilavastusi — pole meil üheski kontekstis põhjust hābeneda.

Huvitavaim osa Taganka-reisist toimus kahel pikal õhtul ühes Vorovski tänava keldris, kus töötas Anatoli Vassiljevi teater «Skola Dramatitseskogo

Iskusstva». Tema juhendamisel õppiv GITIS-e kauköpperežissöör de kursuse oli kokku seadnud etendused A. Dumas' ja F. Dos-tojevski teostest, pealkirjadega «Dumas» ja «Visavli». 70 inimesele mõeldud saal mahutas väljavalitud 100 ringis, valmne energia hõlpsis õhus, esitatud katkendid olid huvitavad peaaegu eranditult, kõrgpinges ja üli-erutava. Ragožini — Moskini kõrval ei hābenetud eksponeerida ka keskpäraseid paare, indiaanipatsiga maestro sekkus ka ise mängu. Selline teatriõpetus jättis väga elusa mulje. Nagu XIII lennu «Kolm ödegi» kaks nädalat hiljem koduses «Ugala» saalis.

Võidupühail oli ka Ljubimov Moskvasse saanud, mitteametlikult, eravõõraselt. Midaagi on siiski muutumas. Põhimõtteliselt.

VILJO SÄLDRE

MUINSUSKAITSE

**AUSAMMAS
VILLEM
REIMANILE**

28.—29. mail peeti Põhja-Viljandimaal Kolga-Jaanis Eesti Muinsuskaitse Seltsi korraldusel Villem Reimani mälestuspäevad. Kavas olid kalmistutalud, suur kõnekoosolek, tungaldega rongkäik V. Reimani viimse puhkepaiga juurde, kus kõneles Arvo Valton. Haripunktkis oli Villem Reimani pronksbüstiiga ausamba (kujur Villu Jaansoo) pidulik avamine Eesti Üliõpilaste Seltsi värvides all. Talituse juhatus sisese seltsi ajalooti omakomna esimees Mart Laar, avakõne pidas EMS-i esimees Trivimi Velliste. Pastor Villem Reimani mälestussamba pühitsemisõnand lausus Viljandi Pauluse koguduse õpetaja, Konsistooriumi assessor ja abipraost Jaak Salumäe.

Kõnesolev on esimene Eesti Muinsuskaitse Seltsi püstitatud mälestussammas, see on loodud üldrahvaliku korjanduse teel. Korraldajad tänavad kõiki annetajaid.

EMS-i juhatus korraldab 10. juunil kell 10 Tallinnas Draamateatri saalis seltsi pealinlastest liikmete üldkoosoleku. Kavas on Tallinna muinsuskaitse pakiliid küsimused, Tallinna-Nõmme osakonna loomise ettevalmistamine. Oodatud on kõik algkõrused, kõik hajaliikmed. Saab tasuta liikmemakse. Võetakse vastu annetusi ja uusi liikmeid.

AUNIMETUSI

Eesti NSV teeneline kultuuritegelane
EDDA-CARY VENDLA,
Eesti NSV Tallinna Riikliku
Keskharhiivi direktor.

ÕNNITLEME

HENN ROOPALU,
arhitekt. Sai 31. mail
70-aastaseks.

FREDI-ARMAND TOMPS,
Vabariikliku Arhitektuuri-
määratiste Kaitse Inspekt-
siooni juhataja. Sai 27. mail
60-aastaseks.

TÄNUAVALDUSED

Kogu südamest tänan kõiki, kes mind mees pidasid minu 80. sünnipäeval. Eriline tänu parteile ja Nõukogude valitsusele Rahvaste Sõpruse ordeni eest.

Eugen Kapp

Täname asutusi, organisatsioone ja kodanikke, heldekäelisi vabatahtlikke, kelle annetused aitavad mul esimesi samme seada.

Eesti Invaliidide Ühing

Täname Tallinna Riiklikku Konservatooriumi, asutusi ja kõiki sõpru, kes olid Herbert Laane ärasaatmisel meile toeks.

Abikaasa ja poeg perega

Südamlik tänu kõigile, kes meie kaotusevalule kaasa tundsid ja meid abistasid Aleksander Koemetsa viimsele teekonnale saatmisel.

Lesk ja tütar perega

RAT «ESTONIA»

Reedel, 3. VI kl. 19 «Maski-
ball» (Gustav III — Zurab Sot-
kilava, Moskva, René — Alek-
sandr Poljakov, Riia); laup.
4. VI kl. 19 «Surma ja sünni
laulud»; pühapäev, 5. VI kl. 19
planeeritud esietendus «Reigi
õpetaja»; esmaspäev, 6. VI kl. 19
«Carmen» (Carmen — Ludmil-
la Nam, Moskva, don José —
Zurab Sotkilava, Moskva, Escar-
millo — Vladimirs Okuns, Riia);
teisipäev, 7. VI kl. 19 «Don Quijote»;
kolmapäev, 8. VI kl. 19 esietendus
«Reigi õpetaja», kl. 22 «Aptee-
ker» (jääb ära, piletid ostetakse
tagasi); neljapäev, 9. VI kl. 19
«Hovanshina»; reedel, 10. VI kl. 19
Gennadi Gorbunovi loomingu-
line õhtu; laupäev, 11. VI kl. 19
«Hovanshina»; pühapäev, 12. VI
kl. 19 Georg Otsa muusikapäe-
vade lõppkontsert; pühapäev,
13. VI kl. 18 ja kl. 21 Per
Johnssoni modernballeti ansam-
bel «Naerata Koer» ja lõppkõlli-
de ansambel «Kroumata» (Root-
si).

Kollektiivtelliused ja pääs-
med müügil RAT «Estonia» ad-
ministraatorite juures, teated
tel. 44 44 24.

TALLINNA MATKAMAJAS: es-
maspäev, 6. VI kl. 16 kontsert Lati
heliloojate loomingust. Esinevad
sopran Inta Spanovska, bass
Alvars Krancmanis, bariton
Samson Izjumovs Riist, metso-
sopran Leili Tammela ja bass
Leonid Savitski, klaveril Maris
Skuja (Riia); kolmapäev, 8. VI kl.
22 ülemises saalis väike opere-
tikontsert (Robert Stolzi 100.
sünniaastapäevaks), esinevad
Inta Spanovska (sopran), Maris
Skuja (klaver) Riist, Mati Uf-
fert (viul).

Piletid müügil RAT «Estonia»
kassas ja tund enne kontserdi
algust kohapeal.

RAEKOJAS: reedel, 10. VI kl.
22 RAT «Estonia» kammerorkest-
ri kontsert, dirigent Paul Mä-
gi, solistid metsoosopran Natalja
Jerassova (Perm) sopran Anu
Kaal, Raivo Saarna (fagott). Ka-
vas Vivaldi loomingut.

Piletid müügil RAT «Estonia»
kassas ja tund enne kontserdi
algust kohapeal.

V. KINGISSEPA NIM. TRA
DRAAMATEATER

HOOAJA LÕPUETENDUSED:
reedel, 3. VI kl. 19 «Hullumeel-
se päevik» (Tampere Töölisteat-
ri etendus); laupäev, 4. VI kl. 19
«Hullumeelse päevik» (Tampere
Töölisteatrite etendus); kl. 18
«Vaikuse vallamaja» (Paide
km-s); pühapäev, 5. VI kl. 19 «Ri-
ta koolitus» (suures saalis); kl.
19 «Minek» (Ugalas); teisipäev,
7. VI kl. 19 «Vaikuse vallama-
ja», kl. 19 «Duett ühele» (esi-
etendus väikeses saalis); kolmapäev,
8. VI kl. 19 «Vaikuse vallama-
ja»; neljapäev, 9. VI kl. 19
«Vaikuse vallamaja», kl. 19
«Duett ühele» (esietendus väike-
ses saalis); reedel, 10. VI kl. 19
«Vaikuse vallamaja»; laupäev,
11. VI kl. 19 «Minek»; pühapäev,
12. VI kl. 19 «Minek»; teisipäev,
14. VI kl. 20 «Minek» (Haapsalu
km-s).

ENSV RIIKLIK NOORSOOTEATER

Reedel, 3. VI kl. 17 «Christo-
pher Robin ja tema sõbrad»
(Vinni NST klubis); kl. 19 «Kun-
ing Herman Esimene» (Uga-
las); laupäev, 4. VI kl. 12 «Christo-
pher Robin ja tema sõbrad»
(Ugalas); kl. 19 «Kuning Her-
man Esimene» (Ugalas); pü-

RIIKLIKUS KUNSTIMUSEUMIS
(Weizenbergi tn. 37) on
väljapanekud «Eesti kunst» ja
«Juhan Nõmmiku looming» ning
Eduard Ole tööde näitus tema
90. sünnipäeva puhul.

KUNSTIHOOES (Võidu väljak
8) vabariiklik tarbekunstinäitus.
KUNSTISALONGIS (Võidu väl-
jak 6) Silva Eheri maalide ja
Ruth Huimerinna plakatinäitus.

LINNAMUSEUMIS (Vene tn.
17) «Proosa kalmeväli», kollekti-
vise näitus «Esimene proov»
ja maalinäitus «Vanalinn».

DRAAKONI GALERII (Pikk
tn. 18) Susanna Otema tööde
näitusmüük.

TARBKUNSTIMUSEUMIS (Lai
tn. 17) näitus «Tarbekunst läbi
aegade» ja «Genti linna aar-
ded».

RAEMUUSEUMIS (Raekoja tn.
4/6) näitus «Pitsid Gentist».

LASTE LOOMINGU MAJAS (Kun-
inga tn. 6) Tallinna Pioneeride
Päev ringide tööde näitus.

TEATRI- JA MUUSIKAMU-
SEUMIS (Müürivahe tn. 12) näi-
tus «Fjodor Saljapin 1873—
1938».

TARTU KUNSTNIKE MAJAS
(Vanemuise tn. 26) Kersti Rat-
tuse, Eve Luige ja Enn Tegova
loomingu ühisnäitus.

TARTU KUNSTIMUSEUMIS
(Vallikraavi tn. 14) Tartu kunst-
nike kevadnäitus kuni 5. juuni-
ni ja Ernst Jõeäärse skulptuuri-
de näitus.

hap., 5. VI kl. 11 «Christopher
Robin ja tema sõbrad» («Kodu-
linna» õuel, Pühavaimu t. 6)
kl. 20.30 «Kuning Herman Esi-
mene» (Võhma km-s); kl. 21
«Vanapagan ja Tepandi lood»
(viimaseid kordi, väikeses saa-
lis); esmaspäev, 6. VI kl. 11 «Chris-
topher Robin ja tema sõbrad»
(«Kodulinna» õuel), kl. 21 «Vi-
mane jutulesoojaja» (väikeses
saalis); teisipäev, 7. VI kl. 11
«Christopher Robin ja tema sõb-
rad» («Kodulinna» õuel), kl. 20
«Lõhutud vaas» (Dominiklaste
kloostri, viimast korda), kl. 19
«Päike ja mina» (väikeses saa-
lis); kolmapäev, 8. VI kl. 11
«Christopher Robin ja tema sõb-
rad» («Kodulinna» õuel), kl. 19
«Toatüdrukud» (väikeses saa-
lis); neljapäev, 9. VI kl. 11 «Chris-
topher Robin ja tema sõbrad»
(«Kodulinna» õuel), kl. 19 «Toa-
tüdrukud» (väikeses saalis); ree-
del, 10. VI kl. 11 «Christopher
Robin ja tema sõbrad» («Kodu-
linna» õuel), kl. 19 «Preili Ju-
lie» (väikeses saalis).

«VANALINNA STUUDIO»

KOLALISETENDUSED: reedel,
3. VI kl. 19 «Revident» (RAT
«Vanemuises»); laupäev, 4. VI kl.
19 «Revident» (RAT «Vanemuise-
s»); pühapäev, 5. VI kl. 19 «Ke-
na naine lillega» (RAT «Vane-
muises»); esmaspäev, 6. VI kl. 19
«Kena naine lillega» (RAT «Vane-
muises»); teisipäev, 7. VI kl. 19
«Kena naine lillega» (Rakvere
Teatris); kolmapäev, 8. VI kl. 19
«Kena naine lillega» (Rakvere
Teatris); neljapäev, 9. VI kl. 19
«Kena naine lillega» (Rakvere
Teatris); laupäev, 11. VI kl. 19
«Aken» (Pärnu Draamateatris),
kl. 20 «Tõelikkokteil» (sanatoo-
riumi «Tervis» klubis viimast
korda); pühapäev, 12. VI kl. 19
«Aken» (Pärnu Draamateatris),
kl. 20 «Tõelikkokteil» (sanatoo-
riumi «Tervis» klubis).

RAT «VANEMUINE»

KOLALISETENDUSED: reedel,
3. VI ja laupäev, 4. VI kl. 20
«Vaikuse vallamaja» (Kärda
km-s); pühapäev, 5. VI kl. 20
«Vaikuse vallamaja» («Sõpruse»
klubis Hilumaa); esmaspäev, 6. VI
kl. 20 «Vaikuse vallamaja» (Pai-
de km-s).

VILJANDI DRAAMATEATER
«UGALA»

Reedel, 3. VI kl. 20 «HEA» ehk
«Hirmus Eesti Asi» ehk «Rahva-
rinne, tegutse» (Võru km-s);
laupäev, 4. VI kl. 20 «HEA» ehk
«Hirmus Eesti Asi» ehk «Rahva-
rinne, tegutse» (Võru km-s); es-
maspäev, 6. VI kl. 19 «HEA» ehk
«Hirmus Eesti Asi» ehk «Rahva-
rinne, tegutse»; teisipäev, 7. VI kl.
20 «HEA» ehk «Hirmus Eesti
Asi» ehk «Rahvarinne, tegutse»
(Paide km-s); kolmapäev, 8. VI kl.
19 «HEA» ehk «Hirmus Eesti
Asi» ehk «Rahvarinne, tegutse»
(RAT «Vanemuises»); reedel,
10. VI kl. 19 «HEA» ehk «Hir-
mus Eesti Asi» ehk «Rahvarinne,
tegutse»; laupäev, 11. VI kl. 19
«HEA» ehk «Hirmus Eesti Asi»
ehk «Rahvarinne, tegutse»; pü-
hapäev, 12. VI kl. 19 «HEA» ehk
«Hirmus Eesti Asi» ehk «Rahva-
rinne, tegutse».

RAKVERE TEATER

Reedel, 3. VI kl. 19.30 «Buš-
man ja Lena» (Pärnu teatris);
laupäev, 4. VI kl. 19.30 «Õitsev me-

ri» (Pärnu teatris), kl. 20 «Bal-
dahiivoodi» (Treimanni km-s);
pühapäev, 5. VI kl. 19.30 «Õitsev
meri» (Pärnu teatris), kl. 20
«Baldahiivoodi» («Säde» sohv-
klubis); esmaspäev, 6. VI kl. 19.30
«Õitsev meri» (Pärnu teatris),
kl. 20 «Baldahiivoodi» (Vänd-
ra km-s); teisipäev, 7. VI kl. 19
«Kroonu onu» (Bastioni alas);
neljapäev, 8. VI kl. 19 «Kroonu
onu» (Bastioni alas).

TALLINNA LINNAHALL

KONTSERDISAALIS: reedel,
3. VI kl. 19.30 postishow posti-
sarvest ja postipoistest eritemp-
li ja kirjakandjateni Postikana
ja Kõige Suurema osavõtul. Pea-
postkontori laululapsed ja ansam-
bel «Panderoll». Meie Mats
nr. 2 Uduvere Postkontorist,
«Falestra», «Rock-Hotel» ja Ivo
Linna, «Apselin» ja Mati Nuude.
VAIKESSE SAALIS: laupäev,
4. VI kl. 19.30. Pühapäev, 5. VI kl.
19 Velli Joonase autoriohtu
«Olen lõpp ja algus». Kaastege-
vad Aivar Zimmermann ja Vla-
dimir Ignatjev.

ENSV RIIKLIK FILHARMOONIA

«ESTONIA» KONTSERDISAALIS:
teisipäev, 7. VI kl. 19.30 Rudolf
Tobias — katkendeid oratoo-
riumist «Joonase lähedamine».

RAEKOJA SAALIS: reedel,
3. VI kl. 22 esineb Liina Mkrtš-
jan (kontraalt, Moskva), klaveril
Jevgeni Tallsman; laupäev, 4. VI
kl. 22 kontsert Eduard Tubina
loomingust, esinevad Mare Jõ-
geva (sopran) Mati Palm (bass-
bariton), Janis Sprogis (tenor,
Riia), Urmas Vulp (viul), And-
rus Järvi (alt). Teet Järvi (tsel-
lo), Vardo Rumessen (klaver);
neljapäev, 9. VI kl. 22 esineb varia-
jase muusika ansambel «Hortus
Musicus».

NIGULISTES: laupäev, 4. VI kl.
11.30 esineb Vladimir Tšernov
(bariton, Leningrad), orell Kristi-
tiina Hoidre; esmaspäev, 6. VI kl.
19.30 esineb Riiklik Akadeemi-
line Meeskoor, dirigent Olev
Oja, orell Urmas Taniloo, kavas
Ernesaks, Tormis, Tubin; kol-
mapäev, 8. VI kl. 19 esinevad Na-
dežda Drozdova-Vainer (metso-
sopran), orell Niina Oksetjan
(Leningrad).

VANALINNA MUUSIKAMAJAS:
reedel, 3. VI kl. 17 pianist Vardo
Rumessen esitab Eduard Tubi-
na loomingut, kontserdi sisse-
tulek kantakse E. Tubina fondi.
TEATRI- JA MUUSIKAMUSEU-
MIS: pühapäev, 5. VI kl. 16.30
klaverimuusikakontsert, esineb
rahvusvaheliste konkursside lau-
reaat Svetlana Potanina (Mosk-
va), kavas Mozart, Mendelssohn,
Chopin.

KIRJASTUSE «VALGUS» RAA-
RIS: laupäev, 4. VI kl. 19 esineb
Tõnu Naissoo. Helmut Aniko ja
Toivo Unt, kaastegev Paul Mä-
gi; pühapäev, 5. VI kl. 19 Arvo
Pilliroo kvartett ja Mare Välja-
taga, kaastegevad G. Otsa nim.
Muusikakooli kitarrist tertsett ja
Jossif Sagal; esmaspäev, 6. VI kl.
19 esinevad Tiit Paulus — Taa-
vo Rimmel ja Reet Kromel, kla-
veril Peeter Kardna; teisipäev,
7. VI kl. 19 esinevad Lembit
Saarsalu ja Leonid Vintskevitš;
kolmapäev, 8. VI kl. 19 esinevad
Sergei Manukjan — Vahagn Air-
apetjan, kaastegev Gunnar
Graps (suupill); neljapäev, 9. VI
kl. 19 esineb Viilu Veski ansam-
bel ja Sergei Manukjan; reedel,
10. VI kl. 19 esineb Kiigelaalu-
kuuk. Piletid «Valguse» baaris
müügil 1 tund enne algust.

TALLINNA LOOMAAED

Avatud iga päev kella 10—
20. Loomaaed asub Paldiski
mnt. 145 (trollid nr-d 6, 7 ja
8, Zoo peatus). Eksamiskoonide
tellimine tel. 59 98 55.

EESTI RAHVA MUUSEUMIS
(Veski tn. 32) näitus «Punuti-
sed».

KIVISILLA PILDIGALERIIS
(Tartu, Raekoja plats 18) püsi-
ekspositsioon «Tartu maal».

A. STARKOPFI ATELJEEMU-
SEUMIS (Tartu, Viide tn. 2) re-
mont.

ADAMSON-ERICU MUUSEUMIS
(Lühike jalg 3) püsiekspositsioon
ja Heldur Viirese monotüüpiate
näitus.

KIEK IN DE KÖKIS (Nõukogu-
de tn. 1) Eesti fotoafide seiti-
näitus ja Arne Kiini «Raba-
pildid», täna kl. 16 avatakse
Andrejs Grantsi (Riga) fotonäi-
tus.

A. H. TAMMSAARE MEMO-
RIAALMUUSEUMIS (Kadriorus,
Koidula tn. 12-a) näitus «Kas
värvi toimetajad Hugo van der
Goes'i (u. 1440—1482) originaal-
mootmelised maalid Euroopa
eri muuseumidest».

E. VILDE MEMORIAALMU-
SEUMIS (Kadriorus, Roheline aas
3) on eksponeeritud kirjaniku
viimane korter ühes püsinäitu-
sega tema elust ja loomingust.

AUTASUSTAMISI

● Kauaaegse kohusetruu töö
eest ajakirjanduses ja seoses
seitsmekümnenda sünnipäeva-
ga vääriskirjanduse «Õhtuleht»
— Vetserni Tallinn korres-
pondent, Eesti NSV teeneline
ajakirjanik **August Pähklmägi**
Eesti NSV Olemnõukogu Presi-
diumi aukirja.

● Tallinna Polütehnilise Insti-
tuudi statistika kateedri juha-
taja professor **Uno Mereste**
kauaaegset viljakat pedagoogi-
list ja teadustööd tunnustas
Eesti NSV Olemnõukogu Presi-
dium kuuekümnenda sünni-
päeva puhul aukirjaga.

● Kuuekümnenda sünnipäe-
va puhul ning kauaaegse ko-
husetruu töö ja aktiivse ühis-
kondliku tegevuse eest pälvis
Eesti NSV Riikliku Ehitusko-
mittee Vabariikliku Arhitek-
tuurimääratiste Kaitse Inspekt-
siooni juhataja **Fredi-Armand
Toms** Eesti NSV Olemnõu-
kogu Presiidiumi aukirja.

● Eesti NSV Olemnõukogu
Presiidiumi aukirja sai kaua-
aegse viljakat pedagoogilise
ja teadustöö ning aktiivse
ühiskondliku tegevuse eest
ja viiekümnenda sünnipäeva
puhul TR Oarvutamatemaafi-
ka kateedri juhataja, Eesti
NSV TA korrespondentliige
professor **Gennadi Vainikko**.

● Kohusetruu töö ja aktiivse
ühiskondliku tegevuse eest
ning Nõukogude arhiivinduse
70. aastapäeva puhul väär-
sid Eesti NSV Olemnõukogu
Presiidiumi aukirja Eesti NSV
Oktoobrirevolutsiooni ja So-
sialistliku Ülesehituse Riikliku
Keskharhiivi osakonna juhataja
Elle Allikivi ja Eesti NSV Fil-
mi-, Foto- ja Keskharhiivi di-
rektor **Harald Raudi**.

● Eesti NSV Ministrite Nõu-
kogu ja Eesti NSV Ametiühin-
gute Nõukogu aukirja pälvis
kauaaegse viljakat töö eest
ajakirjanduses, aktiivse osa-
võtu eest ühiskondlikust elust
ja viiekümnenda sünnipäeva
(aprillil) puhul ajakirja «Pik-
ker» toimetuse vastutav sek-
retär **Kalju Kass**.

● Eesti NSV Kultuuriminis-
teeriumi aukirja pälvisid:
— tulemusriikka töö eest ja
seoses ajakirja «Noorus» 500.
numbri ilmumisega kunstiline
toimetaja **Lembit Rimmelgas**
ja osakonnajuhataja **Priit Hö-
bemägi**;

— kauaaegse eeskujuliku töö
eest ja seoses kuuekümnenda
sünnipäevaga RAT «Estonia»
pearaamatupidaja asetäitja
Helju Rumm;

— seoses 200. aasta täitu-
misega Eesti esimese vaba-
tahtliku tuletoorje formeeringu,
Tallinna Mustpeade venn-
naskonna vabatahtliku tule-
toorje komando asutamise-
st ning tulemusriikka töö eest
Eesti tuletoorje ajaloo uurim-
isel ja jäädvustamisel ENSV
Tuletoorjemuuseumi direktor
Jaan Vaarmann, peavarahoid-
ja **Kuno Tiiksaar**, vanemtea-
dur **Heino Arro** ja tuletoorje-
veteran **Heinrich Pauls**;

— kuuekümnenda sünnipäe-
va puhul ja pikaajalise ees-
kujuliku töö eest RAT «Est-
onia» kooriartist **Heino Rau-
dam**;

— kauaaegse kohusetruu töö
eest raamatukogus ja seoses
viiekümnenda sünnipäevaga
ENSV TA Teadusliku Raama-
tukogu vanemtoimetaja
Militsa Starovoitova;

● Eesti NSV Riikliku Kirjas-
tuste, Polügraafia ja Raama-
tukaubanduse Komitee aukir-
ja sai:

— kauaaegse kohusetruu töö
eest ja kuuekümnenda sünni-
päeva puhul tootmiskoondise
«Eesti Trükitööstus» peadirek-
tori asetäitja **Oie Rute**.

● Eesti NSV Riikliku Televi-
siooni- ja Raadiokomitee au-
kirja pälvis kauaaegse ees-
kujuliku töö eest ja viieküm-
nenda sünnipäeva puhul Eesti
Televisiooni teleoperaator
Enn Valk.

REIN LAUKS

Juba 70 aastat mängib meie «Tee kommunismile» kolhoosi meeskond kõrgliigas. Meie kolhoosi kõrgliigas. Ega tal vastaseid olegi, meil valitseb juba kord säärane ühe-meeskonna süsteem. Sellepärast mängitaksegi aina võidult võidule, publiku rõõmuks loetakse punkte ja arvud lähivad üha suuremaks. Esindusdress on pidevalt ühtmoodi ere, aga esinetakse eri aegadel erinevate spordiühingute nime all, sõltuvalt kapteni iseloomust. Jaa, pikk ja kiirev on meie hoki ajalugu...

Väljak rajati olukorras, mil esile kenkis veel teisigi võistkondi, aga tänu heale teoreetilisele ettevalmistusele said meie omad enda käsutusse nii talveaja kui ka sinna juurde kuuluva palee. Esimeseks eesmärgiks seati kogu väljaku elektrifitseerimine, nõnda nimetatigi spordiühing «Dünamoks». Esimene kapten juhtis mängu nii geniaalselt, et tema lipp ja lipukirjad ümbritsevad väljakut tänini.

Pärast kahekümne neljandat võisteldi ligi 30 aastat järgest armee spordiklubi all. Publikule püüti selgeks teha, et kapten ajab eelmisega ühte joont, nii et gruusia päritolust hoolimata nimetas ta end pealtvaatajate enamuse huvides «venelalissimuseks». Lambaliha ja lõunamaised puuviljad olid mängujuhile kõvasti vihavitamine sisse sigitanud, mängiti metsikult ja kompromissitult. Eksimuste eest näitasid kohtunikud küll kollast, küll musta kaarti, pu-

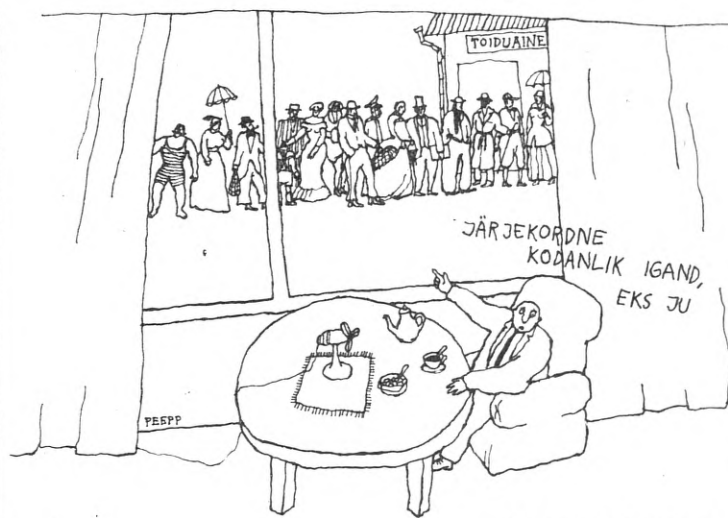
KIRED EI VAIBU

nased koguti patuste käest koguni ära. Kõige võimsamas löögihoos oli ründekolmik, kuhu kuulusid meistersportlased Enn, Kave ja Tee. Kui informaatore hütis, et väljakule ilmus Enn-Kave-Tee salk, panid pealtvaatajad ka buhirmus jooksu, sest nende keskmängijate viskest sattus litter sageli vaatajale kurku. Suur osa võistluste sekretariaadist valvasi pealtvaatajaid. Kes kaasa ei plaksutanud, andis pöidla pandiks, ja kuna ta siis enam omadele pöialt hoida ei saanud, nimetatigi kohe vastameeskonna pöidlahoidjaks. Täbarasti läks neilgi, kes liiga laia suuga hurraatasid. Nende hõiskes avastati välismaist aktsenti — kapten oli ju peale kõige muu ka peen keelemees...

Kusagil pärast viiekümne kolmandat sai staa... dion uue peremehe. Spordiseltist «Urožai». Ja kõik endised armee spordiklubi fanaatikud hakkasid äkki meie maaspordiühingut ülistama! Jää alt toodi tagasi eelmisel perioodil hukkamõistetud, mõned koguni elusatena. Tõsi küll, palju aastaid hiljem tunnistati tolleaegne katematerjal tehisejääks, kuid meeskond kinnitas, käsi südamele, et nemad ihkasid ammu salamisi meenüüsse ukraina päritoluga dopingut. Mäng läks edasi kergejalgselt ja valjuhäälselt,

mehed oskasid uut mängujuhti nii kiita, nii kiita, et peremees julges ette võtta esimesed rahvusvahelised kohtumised. Eriti sööbis mällu mäng, kus vastaseks oli USA, kelle kapteni hüüdnimeks Rusa. Meie kapten tahis jänkidest kangesti ette minna, ja et see hõlpsamini õnnestuks, karjus publik vastasele pahasoovlikult: «Kuku, Rusa, kuku, Rusa!» Kui Rusa ei kukkunud, võttis kapten uisu jalast ja koputas sellega vastu kohtunikulauda... See maru rahvamees oleks veel palju jäälahinguid publiku rõõmuks valmis fantaseerinud, kui poleks narri näpuviga juhtunud: Krimmis mänguväsimust välja puhates saatis peremees oma hoolealustele telegrammi «Olen pansionis», aga telegraafineiu eksituse tõttu jõudis kodumaille teade «Olen pensionil». Tuligi siis minna...

Uue ajastu hokijuhiks hakkas nooruses tööjõureservlasena harjutanud forward, kelle tiivasirutus kujunes ühtekokku 18 aasta laiuseks. Ulja kotkana pälvits ta ühe ordeni teise järel, kord võidu, kord rahu eest, nii et spordiseltist nimeks sai «Krõlja Sovetov». Marssalitähed kirjapulgani upitades sündis mitmeid spordipropagandistlike brošüüre — küll «Väike jää», küll «Jääsünd»... Pikapeale väsis kapteni hää ära, ja siis ei saanud enam meeskond ega publik hästi aru, kas ta ütles «Ei uhnem», «Winnie Puhh» või «Min-Nõukogu

PEEP PEDMANSON

puhvet», aga keegi staadionil viibinuist ei kahelnud selles, et ta ütles sulatõtt.

Aastaid hiljem tekkis väljakul kummaline traumade periood, kaptenid tulid ja läksid. Kuni saabus uue mängusüsteemi virtuos, haritud ja julge mees, kes tunnistas, et meie varustus ja meie reeglid on ajast ja arust. Ja kui kogu ümbruskonna viin väljakule valati, sulas jää üles! Kolme eelmise kolmandikaja tulemus tühistati, saabus mängu otsustav lisaaeg. Ja eriti püüdlিকে taas kiire kiidukisa aeg. Üksteise võidu meenutatakse küll ASK, küll «Urožai», küll «Krõlja Sovetovi» vigu, petlikkust ja naeruväärsust ning imetletak-

se iseendi kangelaslikkust ja jõudu vastu pidada tänase päevani...

Seisan siin teisel pool väljakuplanku ja imetlen: need-samad spordifanaatikud, kes aastakümneid hõiskasid «Ela-gu mäng!», aplodeerivad nüüd loosungile «Mäng on läbi, hakkame tööle!». Kuidas saab maitse nii kiiresti muutuda? Mõni spordihull on ehk lihtsalt osav vembumees? Mille nimel, mida oodates?

Äkki oleks ammu ausam olnud alatised pääsmed tühistada ja anda välja igaks perioodiks uued piletid — märkusega «Kehtiv seansi lõpuni?»

PRIIT AIMLA

Tallinna linnahallis toimunud ajakirjandusballi edukamaks läbiviimiseks korraldas huumorirühendus «Aara» ideekonkursi, kus I preemia (50 rbl.) võitsid Maie Tomson Tallinnast ja Peeter Vilu Kärdlast; II preemia (40 rbl.) Maie Ahven Rakverest, III preemia (30 rbl.) Aarne Sirge Tallinnast. 10 rbl. ergutuspreemiaks said Meelis Mode Tartust, Jana Raadi Tallinnast ja Margit Ruubel Tallinnast.

Eestimaal on korrused: alumine — vedumeelne, keskmine on edumeelne, ülemine — redumeelne.

RUDOLF RIMMEL

Kõik ühe, üks kõigi vastu.

Korraga kõike teada saada ei ole glasnost, vaid užasnost.

Inimene, see kõlab vahel nii uhkelt, et häbi hakkab.

JAAK KODAR

VÕISTLUS LÖPPES

Looduskaitsekuu Mererajooni staap, kes korraldas tänavu esmakordselt ökoloogiategemalise karikatuuri võistluse, kuulutas võistluse võitjaks Heiki Maiberqi. Ära märgiti veel Villem Loigomi, Kaja Põdra ja Roman Matkevitsi karikatuurid.

KÕIK HUUMORIHOОВ!

Vanalinnapäevade ajal saab 4.—10. juunini igal õhtul Tarbekunstimuuseumi õuel nalja (Lai t. 17, huumorihooval).

Kell 19 algab «Riiginaljamäng», kell 21 hoovihuumor, kell 23 tants pooleks värskete mahedate mõlgutustega.

P.S. Kui mujalt võid niisama vastu nina saada, siis seal pead veel peale maksma.

TOIMETAJA: ILMAR RATTUS
TOIMETUSE KOLLEEGIUM: J. JAAMA, J. KANGILASKI, K. KIISK, M. MIKIVER, I. MOSS, U. POOTS (toimetaja asetäitja), E. PÖLDROOS, K. RANDALU, I. RAUD, L. REMMELGAS, J. RÄÄTS, A. TAMM, J. TREL, D. VAARANDI, H. VALK.

Toimetaja: 200 031 Tallinn, Gagarini pst. 30, postiaadress: 200 090 Tallinn. Peapostkontor, postkast 388. Telefonid: toimetaja — 44 14 16, toimetaja asetäitja — 60 19 24, vastutav sekretär — 60 17 03, publitsistika- ja kultuuriteo osakond — 44 30 05, kunst ja huumoriosakond — 60 19 05, kirjandusosakond — 60 18 83, muusikaosakond — 60 18 22, teatriosakond — 60 12 46, masinakiri — 60 27 93. «Sirp ja Vasar» ilmub kord nädalas. Tellimishind kolmeks kuuks 1 rubla ja 29 kop. Otsiknumbri hind 10 kop. Väljaandja kirjastus «Perioodil-EKP Keskkomitee Kirjastuse Trükikoda, Tallinn, Pärnu mnt. 67-a.

«Sirp ja Vasar» («Серп и молот») орган Министерства культуры и творческих союзов Эстонской ССР. Издательство «Периодика». Таллинн. Нарвское шоссе, 8. EKP Keskkomitee Kirjastuse Trükikoda, Tallinn, Pärnu mnt. 67-a. Maht 4 trükipoognat. Tiraaž 80 000. Tellimise nr. 2326 MB-06700 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10